

વर्ष : ૪૫ ♦ અંક : ૧૦
ઓક્ટોબર - ૨૦૨૧

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આલ્ભાનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 10/- Each

દિવ્યધ્વનિ

બ્રહ્મચર્યની નવ પિસ

વસતિ

કથા

આસન

ઇન્ડ્રયનિરીક્ષણ

કુડ્યાંતર

પૂર્વકીડા

પ્રણીત

અતિમાનાહાર

વિભૂષણ

“પાત્ર વિના વસ્તુ ન રહે, પાત્રે આત્મિક જ્ઞાન;
પાત્ર થવા સેવો સદા, બ્રહ્મચર્ય મતિમાન.”

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સંજ્ઞુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોલા ૩૮૨ ૦૦૭. (જી. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

મો.નં. ૯૪૨૬૬૨૩૮૯ (કાર્યાલય / એકાઉન્ટસ), ૯૪૨૬૬૨૩૭૯ (રિસોર્સન / આવાસ)
Mail : mail@shrimadkoba.org, Web : www.shrimadkoba.org

સંસ્થામાં શ્રી પદુષણ મહાપર્વની આરાધના વેળાની તસવીરો

પૂજય બહેનશ્રી

બા.ડૉ. સુરેશજી

આદ. રાજેન્દ્રભાઈ કામદાર

આદ. જ્યોતિબેન થાનકી

આદ. પિકોલાબેન તથા આદ. ડૉ. નિમેષભાઈ (ભક્તિસંગીત)

આદ. કલ્યાનાબેન કામદાર

‘ભાવપ્રતિક્રમણ’ પુસ્તિકાનું વિમોચન

તપસ્વીઓના
પારણા

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ ‘દિવ્યધ્વનિ’ દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ગણ વર્ષથી ઓછી મુદ્દતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાઇટ/એમ.ઓ. ‘શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા’ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનામ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખોલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થાયાની જીણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે કમશા: લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં ભંતબ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર અર્સ્ટેટ, બારડોલપુરા,
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪
ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

સંસારની નિઃસારતા, નિર્વાણની રમણીયતા,
ક્ષાશક્ષાશ રહે મારા સ્મરણમાં, ધર્મની કરણીયતા;
સમ્યકૃત્વની જ્યોતિ હદ્યમાં, જળહળે શ્રેયસ્કરી
પ્રભુ ! આટલું જન્મોજનમ, દેજે મને કરુણા કરી.

‘સવિ જીવ કરું શાસનરસી’, આ ભાવના હેયે ધરું,
કરુણાજરણમાં રાતદિન હું, જીવનભર વહેતો રહું;
શાણગાર સંયમનો સજું, જંખુ સદા શિવસુંદરી,
પ્રભુ ! આટલું જન્મોજનમ, દેજે મને કરુણા કરી.

ગુણીજન વિષે પ્રીતિ ધરું, નિર્ગુણી વિષે મધ્યસ્થતા,
આપત્તિ હો, સંપત્તિ હો, રાખું હદ્યમાં સ્વસ્થતા;
સુખમાં રહું વૈરાગ્યથી, દુઃખમાં રહું સમતા ધરી,
પ્રભુ આટલું જન્મોજનમ, દેજે મને કરુણા કરી.

સંકટ ભલે ઘેરાય, ને વેરાય કંટક પંથમાં,
શ્રદ્ધા રહો મારી સદા, હે જિનરાજ ! આગમગ્રંથમાં;
પ્રત્યેક પળ પ્રત્યેક સ્થળ, હેયે રહો તુજ હાજરી,
પ્રભુ ! આટલું જન્મોજનમ, દેજે મને કરુણા કરી.

તારા સ્તવન ગાવા હંમેશાં, વચન મુજ ઉત્ત્વાસિત રહો,
તારા વચન સુણવા હંમેશાં, કર્ણ મુજ ઉત્કંઠિત રહો;
તુજને નીરખવા આંખ મારી, રહે હંમેશાં બાવરી,
પ્રભુ ! આટલું જન્મોજનમ, દેજે મને કરુણા કરી.

સ્મૃતિ મનમાં, મૂર્તિ નયનમાં, વચનમાં ભક્તિ રહે,
મુજ રક્તના હર બુંદમાં, જિનરાજ તુજ આજ્ઞા વહે;
પહોંચાડશે મોક્ષે મને, જિનધર્મ એવી ખાતરી,
પ્રભુ ! આટલું જન્મોજનમ, દેજે મને કરુણા કરી.

॥ ઊં શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

શ્રી મોદ્દામાટા-પત્રાંક-૬૯

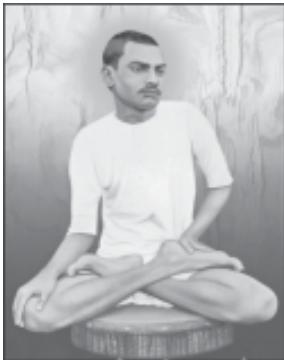
બૃહયર્થની નવ વાડ

જ્ઞાનીઓએ થોડા શર્જદોમાં કેવા ભેદ અને કેવું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે? એ વડે કેટલી બધી આત્મોનૃતિ થાય છે? બ્રહ્મચર્ય જેવા ગંભીર વિષયનું સ્વરૂપ સંકેપમાં અતિ ચમત્કારિક રીતે આપ્યું છે. બ્રહ્મચર્યરૂપી એક સુંદર ઝાડ અને તેને રક્ષા કરનારી જે નવ વિધિઓ તેને વાડનું રૂપ આપી આચાર પાળવામાં વિરોધ સ્મૃતિ રહી શકે એવી સરળતા કરી છે. એ નવ વાડ જેમ છે તેમ અહીં કહી જઉં છું.

૧. વસતિ - જે બ્રહ્મચારી સાધુ છે તેમણે જ્યાં
સ્ત્રી, પશુ કે પડંગ એથી કરીને જે સંયુક્ત વસતિ હોય
ત્યાં રહેવું નહીં. સી બે પ્રકારની છે : મજુષ્યિણી અને
દેવાંગના. એ પ્રત્યેકના પાછા બે બે ભેદ છે : એક
તો મૂળ અને બીજી સ્વીની મૂર્તિ કે ચિત્ર. એ પ્રકારનો
જ્યાં વાસ હોય ત્યાં બ્રહ્મચારી સાધુએ ન રહેવું. પશુ
એટલે તર્થચિણી ગાય, ભેંસ ઈત્યાદિક જે સ્થળો હોય
તે સ્થળો ન રહેવું; અને પડંગ એટલે નપુંસક અનો
વાસ હોય ત્યાં પણ ન રહેવું. એવા પ્રકારનો વાસ
બ્રહ્મચર્યની હાનિ કરે છે. તેઓની કામચેષ્ટા, હાવભાવ
ઈત્યાદિક વિકારો મનને ભાષ કરે છે.

2. કથા - કેવળ એકલી સ્ત્રીઓને જ કે એક જ સ્ત્રીને ધર્મપદેશ બ્રહ્મચારીએ ન કરવો. કથા એ મોહની ઉત્પત્તિરૂપ છે. સ્ત્રીના રૂપ સંબંધી ગ્રંથો, કામવિલાસ સંબંધી ગ્રંથો, કે જેથી ચિત્ત યણે એવા પ્રકારની ગમે તે શૃંગાર સંબંધી કથા બ્રહ્મચારીએ ન કરવી.

૩. આસન - ખીઓની સાથે એક આસને ન બેસવું. જ્યાં ખી બેઠી હોય ત્યાં બે ઘડી સુધીમાં પ્રહસચારીએ ન બેસવું. એ ખીઓની સ્મૃતિનું કારણ છે; એથી વિકારની ઉત્પત્તિ થાય છે; એમ ભગવાને કહ્યું છે.

૪. દેશિયનિરીક્ષણ - સ્વીઓનાં અંગોપાંગ બ્રહ્મચારી સાધુએ ન જોવાં; એનાં અમુક અંગ પર દાખિ એકાગ્ર થવાથી વિકારની ઉત્પત્તિ થાય છે.

૫. કુદ્યાંતર - ભીત, કનાત કે
ગ્રાટાનું અંતર વચ્ચેમાં હોય ને સ્વીપુરુષ
જ્યાં મૈથુન સેવે ત્યાં બ્રહ્મચારીએ રહેવું
નહીં. કારણ શબ્દ, ચેષ્ટાદિક વિકારનાં
કારણ છે.

૬. પૂર્વકીડા - પોતે
ગૃહસ્થાવાસમાં ગમે તેવી જાતના શુંગારથી
વિષયકીડા કરી હોય તેની સ્મૃતિ કરવી
નહીં; તેમ કરવાથી બ્રહ્મચર્ય ભંગ થાય છે.

૭. પ્રાણીત - દૂધ, દહ્ની, ઘૃતાદિ મધુરા અને ચીકાશવાળા પદાર્થોનો બહુધા આહાર ન કરવો. એથી વીર્યની વૃદ્ધિ અને ઉત્ત્માદ થાય છે અને તેથી કામની ઉત્પત્તિ થાય છે; માટે બ્રહ્મચારીએ તેમ કરવું નહીં.

૮. અતિમાત્રાહાર - પેટ ભરીને આહાર કરવો નહીં; તેમ અતિ માત્રાની ઉત્પત્તિ થાય તેમ કરવું નહીં. એથી પણ વિકાર વધે છે.

૮. વિભૂષણ - સ્નાન, વિલેપન, પુષ્પાદિક
બ્રહ્મચારીએ ગ્રહણ કરવું નહીં, એથી બ્રહ્મચર્યને હાનિ
(રત્યશ્વ થાય દે)

એમ ભગવંતે નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યને માટે
કહી છે. બહુધા એ તમારા સાંભળવામાં આવી હશે.
પરંતુ ગૃહસ્થાવાસમાં અમુક અમુક દિવસ બ્રહ્મચર્ય
ધારણ કરવામાં અભ્યાસીઓને લક્ષમાં રહેવા અહીં
આગળ કંઈક સમજાણપૂર્વક કહી છે.

સર્વ ચારિત્ર વશીભૂત કરવાને માટે, સર્વ પ્રમાદ
ટાળવાને માટે, આત્મામાં અખંડ વૃત્તિ રહેવાને
માટે, મોક્ષસંબંધી સર્વપ્રકારના સાધનના જ્યને
અર્થ ‘ધ્યાયચ’ અદ્ભુત અનુપમ સહાયકારી
છે, અથવા મૂળભૂત છે. - હાથનોંધ-૩/૧૮

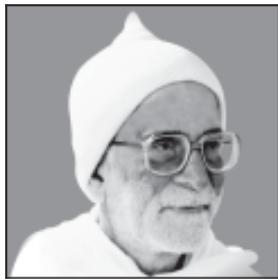
સત્સંગ દ્વારા ગુરુગમની પ્રાપ્તિ

(આધાર :- વચનામૃત પત્રાંક-૧૨૮)

पરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી

સાંવત્ಸરિક પ્રતિકમણ એટલે
પર્યુષણ પર્વનો છેલ્લો દિવસ - આખા
વર્ષ દરમિયાન કરેલ પાપોની
સમજણપૂર્વક અને ભાવપૂર્વક માફી
માંગવી અને ક્રમા આપવી. આપણે
જીવનમાં શું કરવું ? જીવન શા માટે
મળ્યું છે? જીવનમાં ઉદ્દેગ ન રહે,
સમાધાન રહે તે માટે પ્રથમ તો અધ્યાત્મ
યોગીશ્વર શ્રી આનંદધનજી કહે છે કે,
“પ્રીતિ અનંતી પર થકી, જે તોડે હો તે જોડે એહ.”

પ્રથમ જો તમે પર પ્રત્યેની પ્રીતિ તોડી ન
શકો તો કાંઈ નહિ, પણ તેને ઘટાડવી તો પડશે જ
કારણકે એક બાજુ સંસાર વધતો જાય અને બીજ
બાજુ મોક્ષ મળતો જાય એવી વીર પ્રભુના શાસનમાં
કોઈ વ્યવસ્થા નથી. માત્ર પર્યુષણ આવે ત્યારે જ
ધરમ કરી લેવો એવું નથી. પર્યુષણમાં જે ધર્મના બીજ
વાચ્યા તે હવે રોજ થોડી થોડી સાધના ચાલુ રાખી તે
બીજને હવા, પાણી, ખાતર ઈત્યાદિ આપતા રહો તો
તે ધર્મરૂપી વૃક્ષ વિકાસ પામશે અને કાળકમે તેમાં
સમ્યગ્રૂદ્ધનિરૂપી ફૂલ તથા મોક્ષરૂપી ફળ લાગશે અને
એટલે જ એક શિબિર પૂરી થયા પછી જ સંસારમાં
પ્રવેશ કરો ત્યારે બીજી સાચી શિબિર ચાલુ થાય છે.
પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ વચનામૃત પત્રાંક
૧૨૮ માં કેવી રીતે સાધના કરવી તેની દાસ્તિ આપી
છે. નિજ છંદે સાધના કરવાથી કલ્યાણ નથી, પરંતુ
જ્ઞાનીની આજ્ઞાના આરાધનથી જ કલ્યાણ છે અને
આજ્ઞાઆરાધન તે જ વાસ્તવમાં સાધના છે; બાકી
બધા તો માત્ર સાધન છે અને સમજણ વિનાના
'સાધન' તે બંધનું કારણ છે, મુક્તિનું નહિ એમ પરમ
તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ 'સદ્ગુરુભક્તિ રહસ્ય'
ના દોહા-નંબર ૧૭ માં કહ્યું છે કે,

“સહુ સાધન બંધન થયા,
રહ્યો ન કોઈ ઉપાય;
સત્તુ સાધન સમજ્યો નહીં,
ત્યાં બંધન શું જાય ?”
હવે, પત્રાંક ૧૨૮ માં કૃપાળુદેવ
કહે છે કે,
“ગમ પડ્યા વિના આગમ અનર્થકારક
થઈ પડે છે. સત્સંગ વિના ધ્યાન તે તરંગરૂપ થઈ પડે
છે. સંત વિના અંતની વાતમાં અંત પમાતો નથી.
લોકસંજ્ઞાથી લોકાંગે જવાતું નથી. લોકત્યાગ વિના
વૈરાગ્ય યથાયોગ્ય પામવો દુર્લભ છે.”

[૧] ગમ પડ્યા વિના આગમ અનર્થકારક થઈ પડે
છે :- ગમ એટલે સમજણ. વ્યવહારમાં તમે કોઈપણ
કાર્ય કરવો તો પહેલા સામેવાળાને તેની બરાબર ગમ
પડી કે નહીં તે જુઓ છો. જેમકે છોકરાને ટીડોળા,
પરવળ, કારેલા લેવા મોકલો તો પ્રથમ તેને શું લાવવું
તેની તેને ખબર પડી કે નહીં તે માટે પૂછો છો કે તને
ખબર પડી કે તારે શું લાવવાનું છે ? તેને તે બરાબર
જાણો છે. પછી જ તમે તેને કામ સોંપો છો. આવી જ
રીતે પરમાર્થમાં ગુરુદેવે જે ગમ (બોધ) આપ્યો તે તો
શબ્દો છે પણ તે શબ્દોમાં શું 'ભાવ' ભરેલો છે તેને
પ્રથમ સમજો, પછી આગળ વધો. એકલી સમજણથી
મોક્ષ નથી પણ સમજણ તે પાયારૂપ છે. તે પ્રથમ
જોઈએ. 'આગમ' એટલે ભગવાનની, આચાર્યોની,
સંતોની અનુભવવાણી. આપણું જીવન ટ્યુકુ છે અને
આગમ ઘણાં છે તો પ્રયોજનભૂત આગમોનો અભ્યાસ
કરવો. શાસ્ત્રો વાંચવા તે આપણું મૂળ પ્રયોજન નથી
પણ તેના દ્વારા આત્માની શુદ્ધિ કરી, આત્મસિદ્ધિ કરી
તે પ્રયોજન છે. તેમાં શાસ્ત્ર એક બાહ્ય કારણ છે, માટે
તેનો અભ્યાસ જરૂરી છે. ભગવાનની વાણી કેવી છે?
તો -

“સકಲ જગત હિતકારિણી હારિણી મોહ,
તારિણી ભવાબ્ધિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે.”

આવી અલૌકિક વાણી પણ જો સમજણપૂર્વક, તેના અભિપ્રાયને સમજને ન વાંચવામાં આવે તો તે શાસ્ત્ર પણ શાસ્ત્રરૂપે પરિણમી અનર્થકારી થઈ દુઃખ દેનારી થઈ પડે છે. તેમાં આગમનો કંઈ વાંક નથી પણ તને ગમ નથી તેથી તે દુઃખકારક થાય છે. તો પછી તેમ ન થાય તેના માટે શું કરવું? તો સત્પાત્રતા દ્વારા, વૈરાણ્ય દ્વારા, સત્સંગની ઉપાસના દ્વારા અને શ્રી સદ્ગુરુદેવના સાંખ્ય દ્વારા તે વાણીની ઉપાસના કરવી. સામાન્ય માણસ એમ સમજે છે કે ‘બહુ શાસ્ત્ર વાંચવાથી જ્ઞાન થાય’ પણ તેમ નથી. ભગવાન, શ્રી સદ્ગુરુદેવ શું કહે છે તે જ્ઞાનો અને તેમની આજ્ઞા આરાધો તો જ્ઞાન થાય. ‘દશલક્ષણધર્મ’ ની જ્યમાલામાં તેનું રહસ્ય બતાવ્યું છે.

“ઉત્તમ માર્દવ વિનય પ્રકાશો,

નાના જ્ઞાન ભેદ સબ ભાસે.”

આમાં ક્યાંય પણ ‘શાસ્ત્ર વાંચી જ્ઞાન પ્રકાશો’ એમ નથી કહ્યું પણ જો તારા આત્મામાં પરમ વિનય, ઋજુ, નમ્રભાવ પ્રગતે કે જેનાથી અહંનો નાશ થાય તો જ્ઞાન પ્રકાશો. માટે જેને જ્ઞાનપ્રાપ્તિની ઈચ્છા છે તેણે સર્વ પ્રથમ અહં-મમત્વ ઘટાડવાં. પરમ તત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજયંત્રજીએ આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે, “એવો માર્ગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ; મૂળહેતુ ઓ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય.”

આવા પરમવિનયને પ્રામ કરવાની અંતરમાં શક્તિ તો છે પણ અહંકાર આડો આવે છે. ‘મને બધી ભાષાઓ આવડે, મને ધાણ શાસ્ત્રો આવે છે અને મેં ધાણ શાસ્ત્રો લખ્યા છે, ધાણ પ્રવચનો આધ્યા છે’ આ અહંકાર પહેલા કાઢો. દીક્ષા લેતા પહેલા ‘અરિહંતે શરણં પવજજ્ઞામિ’ પહેલા શરણાગતિ લેવી પડે છે અને શરણાગતિ અહંકાર તૂટ્યા વિના લેવાય નહિ માટે પ્રથમ વિનયી બનવું. તે માટે ચરણાનુયોગનો અભ્યાસ કરવો અને શરણાગતિ સ્વીકારી પ્રતો સ્વીકારવાં એટલે પ્રથમ સદ્ગુરુના શરણો જવું.

શરીરથી, વચ્ચનથી, મનથી અને અભિપ્રાયથી પણ ત્યાં વિનય કરવો પડે. શિષ્ટાચાર, ઉપચાર વિનયથી કામ ચાલે નહીં.

‘અનર્થકારક થઈ પડે છે’ - અજ્ઞાની, અયોગ્ય જીવને શાસ્ત્રથી ફાયદો તો ન થાય પણ ઊલંઘું નુકસાન થાય કેમકે અહંકાર વધે છે.

[૨] સત્સંગ વિના ધ્યાન તે તરંગરૂપ થઈ પડે છે :- ધ્યાનની અત્યારે ફેશન થઈ ગઈ છે. કોઈ કહે કે સાહેબ, અમે તો ૭-૮ કલાક ધ્યાન કરીએ છીએ ! તો ભાઈ, તને ખબર જ નથી કે વાસ્તવમાં ધ્યાન છે શું! કારણ કે ભગવાને કહ્યું છે કે જો કોઈ ખરેખરું ધ્યાન કરે તો અંતર્ભૂતમાં કેવળજ્ઞાન થઈ જાય. માટે આજકાલ જે વિદેશી સંસ્કૃતિના આંધળા અનુકરણથી ધ્યાન કરવામાં આવે છે તેના માટે વિચારવું. પરમ તત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજયંત્રજીએ કહ્યું છે,

“જ્ઞાન, ધ્યાન, વૈરાણ્યમય, ઉત્તમ જહાં વિચાર; એ ભાવે શુભ ભાવના, તે ઉત્તરે ભવ પાર.”

હવે, તમને એમ લાગે કે આ ધ્યાન કરવું તેમાં જ્ઞાન અને વૈરાણ્યની શી જરૂર ? તો ભાઈ ! જ્ઞાન વિના ધ્યાન હોય નહીં અને વૈરાણ્ય વિના ધ્યાન ટકે નહીં, માટે ધ્યાન શું છે તેની સૌ પ્રથમ ગુરુગમ દ્વારા સાચી સમજણ પ્રામ કરવી. તેના વિના સાચું ધ્યાન થઈ શકે નહીં. સાચી સમજણ પ્રામ કરવાનો મુખ્ય ઉપાય તે શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્રમાં પરમ તત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજયંત્રજીએ કહ્યો છે,

“પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહીં, પરોક્ષ જિન ઉપકાર; એવો લક્ષ થયા વિના, ઉગે ન આત્મવિચાર.”

આનાથી ગુરુ કરતા ભગવાન મોટા છે એમ ન સમજવું. જે આવેશમાં આવી જાય, આવેગમાં તાજાઈ જાય તેનાથી ધર્મ ન થાય પણ જે શાંતિ રાખે, સમતા રાખે તો ધર્મ થાય. સત્સંગ અને સદ્ગુરુનો સમાગમ તે સાચી સમજણ પ્રામ કરવાનો ઉપાય છે પણ સદ્ગુરુનો કાયમ યોગ ન મળે તો તેમની દિવ્યવાણીનો તેમની આજ્ઞાથી નિત્ય પરિચય કરે તો લાભ થાય અને સમજણ પડે, પણ પોતાની મેળે શાસ્ત્રો વાંચે તો લાભ ન થાય એટલે અહીં ‘સત્સંગ

વિના' કહ્યું છે એટલે સત્સંગ માત્ર કરવાનો નથી. પણ તેની ઉપાસના કરવાની છે. તેનાથી ગમ આવે એટલે કે આત્માના સાચા સ્વરૂપની સમજણ આવે. પ્રમાણ, નય, ન્યાય, નિક્ષેપથી ભગવાનની વાણી સમજવી. સત્સંગ વિના, સદ્ગુરુ પાસેથી જ્ઞાન પ્રામ કર્યા વિના ધ્યાન તરંગરૂપ થઈ પડે છે. ભગવાનના દર્શન ચામડાની આંખોથી ન થાય. આત્મા તો દિવ્યજ્ઞાનાનંદનો પુંજ છે. તેની પ્રામિ કેવી રીતે થાય તો Close your eyes, Open your vision and then you will experience your self.

શ્રી આત્મસિદ્ધિજ્ઞાનમાં લગભગ ૧૭ વાર સુવિચાર / વિચાર શબ્દ વાપર્યો છે. સુવિચાર એટલે અપધ્યાન નહીં પણ ધર્મધ્યાન. 'તરંગરૂપ' એટલે માત્ર કલ્પનારૂપ, સાચું આત્મધ્યાન નહીં. જે પ્રમાણેનો બોધ, રીતરસમ, વિચારો, ભાવના તથા કમ શ્રી સદ્ગુરુએ કહ્યો હોય તે પ્રમાણે કમ-કમથી સાધના કરવી. ભગવાનનું ધ્યાન કરતાં-કરતાં જ્યારે ભગવાન ભુલાઈ જાય અને ભગવાન જેમાં પ્રતિબિંબિત થતાં હતાં તે ચૈતન્યદેવમાં જ્યારે પરોવાઈ જવાય ત્યારે આત્મજ્ઞાન પ્રગટે છે. તે સાચું નિર્વિકલ્પ ધર્મધ્યાન.

[૩] સંત વિના અંતની વાતમાં અંત પમાતો નથી :- અંતની વાત એટલે આત્મા અને તેની પૂર્ણદશા એટલે મોક્ષ. અંતની વાત એટલે જે પ્રામ કર્યા પછી બીજું કંઈ પ્રામ કરવાનું રહેતું નથી. ભગવાન ક્ષણે ક્ષણે અનંત આનંદ અનંતકાળ સુધી અનુભવે છે. ભગવાનને કંઈ 'ચેન્જ' જોઈએ નહીં, તેઓ થાકતા નથી.

'અંત પમાતો નથી' એટલે ખરેખર તે દશાની પૂર્ણ સમજણ આવતી નથી. તેનો પૂર્ણ તાગ, રહસ્ય, પરમાર્થ સમજાતો નથી. કેમ? તો સદ્ગુરુના સમાગમ વિના; માટે બધા મોટા પુરુષોએ સદ્ગુરુનું શરણ સ્વીકાર્ય છે. સંત એટલે જેમનામાં સત્ત, આત્મજ્ઞાન પ્રગટ્યું છે તથા જેમની અંતરની મોહગ્રંથિ છેદાઈ ગઈ છે તે.

"તેના નેણ ને વેણ બદલાય, હરિરસ પીજ્યે"

ગુરુ ઉપદેશ આપે જ એવો નિયમ નથી. આપણે તેમનું જીવન જોવું, તેમની આંખો જોવી,

તેમની વાણીનું રહસ્ય સમજવું પણ જો તારી પાત્રતા હોય તો જ સમજાય, નહીં તો હજુ વાર છે એમ સમજવું. આચાર્ય ભગવાને દણાંત આખ્યું છે કે ધી વાળી દીવેટ હોય તેવો દીવો જો પ્રગટેલા દીવાના સંપર્કમાં ચોક્કસ સમય માટે રહે તો જ્યોત પ્રગટે છે, તેમ આપણે પણ પ્રગટ સંતના સાન્નિધ્યમાં ભીજાયેલા હૃદ્યે અમુક કાળ સુધી સતત સંપર્કમાં રહીશું તો જરૂર આત્મજ્યોત પ્રગટશે.

[૪] લોકસંજ્ઞાથી લોકાંગે જવાતું નથી :- લોકસંજ્ઞા એટલે લોકોનો અભિપ્રાય. તેઓ જેમ કહે તેમ કરો તો ઉર્ધ્વગમન થાય નહીં, માટે પ્રથમ લોક પ્રતિબંધ, સ્વજન પ્રતિબંધ, દેહાદિ પ્રતિબંધ અને સંકલ્પ-વિકલ્પ પ્રતિબંધને જો અંશે ત્યાગે તો આત્મજ્ઞાન પ્રગટે અને પૂર્ણપણે ત્યાગે તો કેવળજ્ઞાન, મોકષદશા પ્રગટે.

[૫] લોકત્યાગ વિના વૈરાગ્ય યથાયોગ્ય પામવો દુર્લભ છે :- અહીં 'વૈરાગ્ય' શબ્દ ગુરુગમથી સમજવો. શુદ્ધોપયોગી મુનિને યોગ્ય વૈરાગ્ય અત્યારે આ કાળે નથી પણ તેની જલક 'અપૂર્વ અવસર' માં આપી છે:-

"એકાકી વિચરતો વળી સ્મશાનમાં,
વળી પર્વતમાં વાધ સિંહ સંયોગ જો;
અડોલ આસન, ને મનમાં નહીં ક્ષોભતા,
પરમ મિત્રનો જાણે પાભ્યા યોગ જો. અપૂર્વ૦"

અધ્યાત્મયોગી શ્રી ઉમાસ્વામી મહારાજે તેના માટે 'પ્રશામરતિ પ્રકરણ' નામનું શાખ રચ્યું. આવો અપૂર્વ પરમ વૈરાગ્ય લાવવાનો છે. આવો યથાયોગ થોડો વૈરાગ્ય પ્રગટે તો મુમુક્ષુપણું આવે, તેનાથી વધારે પ્રગટે તો કમશા: આત્મજ્ઞાન, સાચું શ્રાવકપણું આવે, તેનાથી વધારે પ્રગટે તો શુભોપયોગી મુનિપણું પ્રગટે અને ઉત્કૃષ્ટપણે વૈરાગ્ય પ્રગટે તો શુદ્ધોપયોગી મુનિ થાય. આમ, આપણે પુરુષાર્થ વધારીએ. પર્યુષણ પૂરા થાય પછી સાધના પૂરી થતી નથી પણ તમે ઘરે હો ત્યાં રહીને પણ સાધના વધારો તો કામ થાય. પરમાત્મા આપણને એવી શક્તિ અને ભક્તિ આપે કે જેનાથી આપણને એવી શક્તિ અને ભક્તિ આપે કે જેનાથી આપણને વધતી વધતી દશાની પ્રામિ થાય.

ॐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

ਪਰਮ ਪ੍ਰਯ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਿਤਗਤਿ ਆਚਾਰਾਂ ਵਿਰਥਿਤ

ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਿਤਗਤਿ ਸਾਮਾਧਿਕ ਪਾਠ

ਏਕ ਅਨੁਚਿਂਤਨ

(શ્લોક - ૨૬)

एकः सदा शाश्वतिको ममात्मा,
विनिर्मलः साधिगमस्वभावः ।
बहिर्भवाः सन्त्यपरे समस्ता,
न शाश्वताः कर्मभवाः स्वकीयाः
॥२६॥

શાન્દાર્થ :

मम आत्मा - भारो आत्मा, सदा एकः - हुमेशां
 अेकाकी, शाश्वतिकः - शाश्वत, विनिर्मल - निर्भण,
 साधिगम स्वभावः - ज्ञान स्वभावी छे, अपरे
 समस्ता - बीजा बधा, बहिर्भवाः - बहारना पैदार्थी,
 कर्मभवाः - कर्मजनित छे, स्वकीयाः - ते भारा
 तथा, शाश्वताः न सन्ति - शाश्वत नथी.

ગુજરાતી પદ્ધાનુવાદ

આ આત્મ મારો એક ને શાશ્વત નિરંતર રૂપ છે, વિશુદ્ધ નિજ સ્વભાવમાં રમી રહ્યો છે નિત્ય તે; વિશ્વની સૌ વસ્તુનો, નિજકર્મ ઉદ્ભવ થાય છે, નિજકર્મથી વળી વસ્તુનો, વિનાશ વિનિમય થાય છે. ગદ્યાનુવાદ :- મારો આત્મા સદા એક અને શાશ્વત સ્વરૂપ છે. તે વિશુદ્ધ એટલે કર્મના મેલથી રહિત જ્ઞાનસ્વભાવી છે. તે નિરંતર શુદ્ધ જ્ઞાનમાં જ રમી રહ્યો છે. જે બીજા બધા બહારના પદાર્થો છે તથા જે રાગદ્રેષ આદિ વિભાવો છે તે બધા કર્મજનિત અને ક્ષણિક છે.

વિશેષાર્� : અહીં ધ્યાન (સામાયિક) નો વિષય ચાલે છે. સાધક આત્મધ્યાનમાં લીન થવાનો પુરુષાર્થ કરે છે. તે પોતાના સ્વભાવનું (નિજગુણોનું) ચિંતવન કરે છે. આચાર્યશ્રી તેવા શ્રેષ્ઠ ધ્યાનમાં જોડવા માટે પ્રેરણા કરે છે.

(૧) આત્મા અસંગ છે : હું એક ચૈતન્ય સ્વભાવી દુંધ અને મારા પોતાના સ્વભાવથી પરિપૂર્ણ દુંધ. જેમ જગતના સર્વ દ્રવ્યો પોતાના અસ્તિત્વ ગુણથી છે, તેમ હું મારા સ્વદ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવથી અસ્તિત્વપે દુંધ અને હું મારા સ્વરૂપમાં લીન રહું દુંધ. આવી એકત્વભાવના કરવાથી પરના કર્તા-ભોક્તાના ભાવ તૂટતા જાય છે અને ધ્યાનની સિદ્ધિ થાય છે.

(૨) આત્મા નિત્ય છે - હું નિત્ય છું : આ વિશ્વમાં કોઈપણ પદાર્થનું અસ્તિત્વ નાશ પામતું નથી, માત્ર રૂપાંતર પામે છે. જેમકે પાણી એ વરાળ કે બરફ થાય છે પણ નાશ પામતું નથી, તેમ હું પણ શાશ્વત-કાયમ રહેવાવાળો છું. કર્મના ઉદ્દ્ય પ્રમાણે બહારના પદાર્થનો સંયોગ-વિયોગ થયા કરે છે. જેવા કર્મનો ઉદ્દ્ય આવશે તે પ્રમાણે આ દેહ છોડી બીજો દેહ ધારણ કરીશ એટલે બીજી પર્યાયમાં જઈશ પણ દ્રવ્યથી તો હું એનો એ જ છું - એટલે કે નિરંતર - શાશ્વત છું.

(૩) હું સહજ શુદ્ધ સ્વભાવી છું : આપણે દ્રવ્યદસ્તિ કેળવવાની છે. દ્રવ્યાર્થિકનય એટલે શુદ્ધ નિશ્ચયનયથી જે મારું પોતાનું ચૈતન્યસ્વરૂપ છે તેને લક્ષમાં લેતા શીખવાનું છે, જે માટે સદગુરુની ફૂપાદસ્તિની અનિવાર્યતા છે. તેમના બોધની આવશ્યકતા છે.

જેમ કંડોઈને દૂધમાં માવાના અસ્તિત્વનું જ્ઞાન છે, જેમ મેલા કપડામાં અંદરની સ્વચ્છતાને આપણે જાણીએ છીએ તેમ આપણો આત્મા વર્તમાન અવસ્થામાં (પયાયિમાં) ભલિન હોવા છતાં દ્રવ્યથી તો તે પરિપૂર્ણ શુદ્ધ જ છે એવી દસ્તિ કેળવવાની છે અને તે માટે સદ્ગુરુની આજ્ઞાનું જીવનમાં અનુસરણ કરી બાધ્યાંતર સાધનો અપનાવવાના છે. તેમાં પ્રેરણારૂપ ગાથાઓ -

- હું એક શુદ્ધ, સદા અરૂપી
જ્ઞાન દર્શનમય ખરે;
કંઈ અન્ય તે મારું જરી,
પરમાશુમાત્ર નથી અરે !
 - મારો સુશાશ્વત એક દર્શનજ્ઞાન લક્ષ્ણ જીવ છે;
બાકી બધા સંયોગલક્ષ્ણ ભાવ-મુજથી બાધ્ય છે.
- શ્રી સમયસાર-૩૮
 - મારો સુશાશ્વત એક દર્શન જ્ઞાન લક્ષ્ણ જીવ છે;
બાકી બધા સંયોગલક્ષ્ણ ભાવ મુજથી બાધ્ય છે.
- શ્રી નિયમસાર-૧૦૨
 - શુદ્ધતા વિચારે ધ્યાવે શુદ્ધતા મેં કેલિ કરે;
શુદ્ધતામેં થિર વહે, અમૃતધારા બરસે
- શ્રી સમયસાર નાટક
 - શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;
બીજું કહીએ કેટલું ? કર વિચાર તો પામ.
- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી
 - પ્રથમ આત્મસિદ્ધિ થવા, કરીએ જ્ઞાન વિચાર,
અનુભવી ગુરુને સેવીએ, બુધજનનો નિર્ધાર.
- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી
 - જીપ તપ્ય ઔર પ્રતાદિ સબ તહાં લગી બ્રમરૂપ,
જહાં લગી નહિ સંતકી પાઈ ફૂપા અનૂપ.
- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

(४) कर्मसिद्धांतनुं यथार्थ ज्ञान : संसारमां जे बाह्य संयोगो प्राप्त थाय छे - जेमके सगवड-अगवड, मान-अपमान, सुख-दुःख, शाता-अशाता ईत्यादिना कारणात्रूप जे बाह्य पदार्थो ते नियमथी पूर्वकर्मना उद्य अनुसार आवी मणे छे. उत्तम साधक-मुमुक्षु तेवा समये ईष-अनिष्ट बुद्धि करता नथी. समता भाव राखे छे. ते उपरांत जे विभावभावो थई ज्यातो तेने कर्मजनित तथा पर जाणी तेनो अपरिचय-अनन्यास करे छे, उपशम करे छे. आ शीते ते विभावभावोनुं ज्ञेत्र कमे कमे घटतुं जाय छे अने आत्मस्थिरता वधती जाय छे. आत्मामां स्थिरता थतां विभावभावोनो पराजय थई जाय छे अने पूर्व कर्मनी सकाम निर्जरा थतां आत्मामां निर्भगतानी-शुद्धिनी वृद्धि थाय छे. अंते पूर्ण निर्विकल्प समाधिना बणथी समस्त सूक्ष्म विकारोनौ पराभव करी परमपदने प्राप्त

કરે છે, જે આપણા સૌનું-સાધક માત્રનું અંતિમ ધ્યેય
છે.

આત્મસ્થિરતામાં ઉપકારી ગાથાઓ :

ਈਨਿਧਿ ਸਵ ਨਿਰੋਧੀਨੇ, ਮਨ ਕਰੀਨੇ ਸਥਿਰਤ੍ਰੁਪ;

કાણભર જોતાં જે દીસે તે પરમાત્મ સ્વરૂપ.

- श्री समाधिशतक

વિષયમુક્ત થઈ મુજ થકી, જ્ઞાનાત્મક મુજ સ્થિત;

ਮੁਝਨੇ ਹੁਣ ਅਵਲਾਂਭੁ ਹੁਣ, ਪਰਮਾਨਾਂਦ ਰਚਿਤ.

- श्री समाधिशतक

- શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ

શ્રી દેવયંદ્રજી ચોવીશી

પાના નંબર - ૨૨ પરથી ચાલુ...

ઉપાય શું ? તો અંતઃકરણ જવાબ આપે છે : “નીરાગીથી રે રાગનું જોડવું”- પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી રાકેશજી એક સુંદર સૂત્ર આપતાં ફરમાવે છે : “રાગીનો ત્યાગ કરવો હોય તો ત્યાગીના રાગી થાઓ!” રાજુલ હવે પોતાનો રહ્યોસહ્યો રાગ, જેમાંથી મોહનો અંશ નીકળી ગયો છે, તેને નીરાગી પ્રભુ સાથે જોડે છે. તેમને થાવું છે પ્રભુની જેમ સર્વથા અસંગ, પરંતુ તે માટે પહેલા તો પ્રભુનો સંગ કરવો જ રહ્યો, પ્રભુ પ્રત્યે પોતાની ભૂમિકા પ્રમાણે ગ્રશસ્ત રાગ કરવો જ રહ્યો; કારણ કે અનાદિનો મુખ્ય શત્રુ જે દર્શનમોહ અને તેનો સેનાપતિ ‘સ્વરચંદ’- તેનો નાશ આ ભક્તિમાર્ગથી જ થશે. રાગભાવ હજુ હોય પરંતુ તે રાગીમાંથી નીરાગી તરફ જોડતાં જ સાધક સંસારને પીઠ બતાવી મોકષસન્મુખ થાય છે. શુદ્ધ સાથે જોડતાં સાધકમાં સહજપણે શુદ્ધતાનો ગ્રવેશ થવા લાગે છે. પ્રભુ સાથે પ્રીતિનું જોડાણ અર્થાત્ આજ્ઞાધીનપણે પ્રભુના શરણો ચારિત્રમોહનો નાશ કરવા તત્પર રાજુલદેવી સંયમમાર્ગ પ્રયાણ કરી “લહીએ ભવનો પારોજ”- આમ, તત્વદિષ્પૂર્વકના પ્રભુઅવલંબનથી ભવસમુદ્ર પાર પામી શકાય છે એવી પ્રેરણા કરતા જાય છે.

રાજુલદેવીનો આ પ્રશસ્ત રાગ કઈ રીતે સંવર આદિ તત્ત્વોદ્ધૃપે પરિણમી આખરે વીતરાગતા તરફ આગળ વધે છે તે યથાવસરે જોઈશું.

ॐ शांतिः शांतिः शांतिः

શ્રી સદુગ્રૂચરણાર્પણમસ્તુ.

સમ્યક્ તપ (ક્રમાંક-૧૩)

બા. ભ.

(૨) અનિષ્ટ સંયોગજ આર્તધ્યાન :- “જે વ્યક્તિ કે વસ્તુઓ આપણને પ્રિય લાગતી નથી, કર્મોદયથી તેમનો સંયોગ થઈ જતાં તેમને દૂર કરવાની અભિલાષાથી તે વસ્તુઓ કે વ્યક્તિઓમાં વ્યાકુળ પરિણામોથી ઉપયોગ નિરતર તેમાં રહેતે અનિષ્ટ સંયોગજ આર્તધ્યાન છે” અર્થાત્ આ વસ્તુ ક્યારે દૂર થાય? કેવી રીતે દૂર થાય? આ પ્રકારના વ્યાકુળ પરિણામોમાં તન્મય થવું અનિષ્ટ સંયોગજ આર્તધ્યાન છે. જેમ કે કોઈ આપણો શરૂઆપણી પાસે આવીને બેસી જાય ત્યારે ક્યારે આ ઉઠીને જાય એવા ભાવોથી તેમાં જ ચિત્તનું રોકાઈ રહેવું અથવા આપણે ગાડીમાં જઈ રહ્યા હોય અને કોઈ બીડી પીનાર આપણી પાસે આવીને બેસી જાય તો તે ક્યારે ઉઠી જાય એવા ભાવોથી તેમાં જ મન લાગ્યું રહેવું અથવા આપણે ધ્યાનાદિમાં બેઠા હોઈએ અને કોઈ મચ્છર, કીડી, વીંછી આદિ આવીને આપણા શરીર પર ફરવા લાગે તો તે ક્યારે શરીર પરથી હેઠે એવી ઈચ્છાથી તેમાં જ વારંવાર ચિત્ત લાગેલું રહેવું અથવા આપણે ઠંડીના દિવસોમાં સૂર્યપ્રકાશમાં ખૂલ્લા પ્રાંગણમાં બેઠા હોઈએ અને એકદમ ઠંડી હવા ચાલુ થઈ જાય ત્યારે તે હવા હવે ક્યારે બંધ થશે એવા વિચારોમાં લાગ્યા રહેવું કે હવા આવે છે તે સારી ન લાગવી અથવા આગળા દિવસે સવારે આપણો સન્માન સમારોહ થવાનો હોય ત્યારે તેની આગલી રાત ઝડપથી પસાર થઈ જાય, એમ વિચારીને વારંવાર રાત્રે ઉઠીને ધરિયાળમાં જોવું અથવા આપણે જે કંપની, સંસ્થા, ઘર આદિમાં નોકરી કરીએ છીએ તેનો માલિક કામના નિરીક્ષણ માટે આવે તો આ ક્યારે જતો રહે એવા ભાવોમાં રહેવું અથવા ભૂલથી ભોજનમાં લીમદાની ચટણી, અડધું ચેદલું કારેલું, કડવી દવા, ફીંકું પાણી કે ખારું પાણી આદિનો સ્વાદ મોઢામાં આવે તો તે કડવાપણું ક્યારે જાય એવી ઈચ્છામાં તે કડવાપણમાં ઉપયોગનું રહેવું કે કોઈ આપણી નિંદાના વચન બોલે કે આપણો અપરાધ બતાવતો હોય તે સમયે આ ક્યારે બોલવાનું બંધ કરે એવા ભાવ થવા અથવા કોઈ ભયાનક દશ આપણી આંખો સામેથી દૂર થઈ જાય તે ભાવોથી ત્યારે તે જલદી આંખો સામેથી દૂર થઈ જાય તે ભાવોથી

સુરેશજી

તે દશનું વારંવાર સ્મરણ થવું કે કોઈ દુર્ગંધ્યુક્ત વસ્તુ કે વ્યક્તિ આપણી પાસે આવે તો તે ક્યારે દૂર થાય એવા ભાવથી તેમાં ઘૃણાબુદ્ધિથી ચિત્ત લાગ્યું રહેવું હત્યાદિ અનિષ્ટ સંયોગજ આર્તધ્યાનના ઉદાહરણ છે. ચોથા, પાંચમા અને છંદી ગુણસ્થાનવત્તી ધર્માત્માઓને આ ધ્યાન ચારિત્રમોહના વશીભૂત થવાથી, સામે આવનાર પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓ, ઉપસર્ગ, પરિષહ આદિમાં તેમના પ્રત્યે અનિષ્ટ બુદ્ધિ વિના પોતાની સહનશક્તિથી વધારે થઈ જવાથી ઉત્પત્ત થાય છે. જેમ કે ગૃહવાસી ધર્માત્માને કારણ વિના કોઈ જોરજોરથી નિંદારૂપ અભદ્ર વચન બોલતો હોય ત્યારે તેને પોતાની સહનશક્તિથી બહાર થઈ જતાં આ વ્યક્તિ ક્યારે બોલવાનું બંધ કરે એવી ઈચ્છામાં ઉપયોગ ફરે તે આર્તધ્યાનની શ્રેષ્ઠીમાં આવશે અથવા મુનિરાજના દર્શન કરવા કોઈ સુંદર, આકર્ષક નવયૌવના ભક્તિભાવથી આવે ત્યારે તે મુનિરાજને ચારિત્રમોહના ઉદ્યથી તેને જોતાં કામવિકાર જાગે અને તે વિકારોને તે સ્વીની હાજરીમાં રોકવામાં અસર્મથતા લાગે તો તે સ્વી જલ્દી જતી રહેતો સારું અથવા ક્યારે મારી દાઢિથી દૂર થાય એવા ભાવોમાં તે સ્વીમાં ચિત્ત લાગેલું રહેવું, તે અવસ્થા અનિષ્ટ સંયોગજ આર્તધ્યાનની શ્રેષ્ઠીમાં આવશે, પરંતુ બસે દણ્ઠોમાં તે ધર્માત્માઓને સામેવાળી વ્યક્તિ કે વસ્તુમાં અનિષ્ટપણાની બુદ્ધિ હોતી નથી પરંતુ મારા સમતાભાવમાં કમી છે એવો વિચાર કરે છે.

“પરપદાર્થો પ્રત્યે અનિષ્ટબુદ્ધિરૂપ ભિથ્યા ધારણાને સમ્યક્ તત્ત્વબોધથી નષ્ટ કરવી તથા પોતાની સહનશક્તિ તથા સમત્વભાવ વધારવો, એ બસે અનિષ્ટ સંયોગજ આર્તધ્યાનના કાળ સ્વરૂપ છે અર્થાત્ નિવારક છે.”

(૩) વેદનાજન્ય આર્તધ્યાન :- “કોઈ રોગ, ધા કે વાગવા આદિથી ઉત્પત્ત વેદનામાં વ્યાકુળ થઈને ઉપયોગનું લાગ્યા રહેવું વેદનાજન્ય આર્તધ્યાન કહેવાય છે.” આમાં ધ્યાન આપવા યોગ્ય એક વાત એ છે કે વેદના તરફ ઉપયોગ જવા માત્રથી આર્તધ્યાન નથી. પરંતુ તે વેદનાને અનિષ્ટ માનીને તેનાથી છૂટકારો મેળવવાની અભિલાષા ખરેખર આર્તધ્યાન છે. કારણ

કે વેદનાનો અનુભવ અને જ્ઞાન તો ઉપસર્ગ અને પરિષહ સહન કરનાર મહામુનીશ્વરને પણ હોય છે પરંતુ તે તત્ત્વજ્ઞાની યોગી વેદનાના સમયે તે વેદનામાં અનિષ્ટબુદ્ધિન કરી તે પીડાના સમયે તત્ત્વવિચાર અર્થાત્ ભેદજ્ઞાન કરે છે કે “હું જ્ઞાન સ્વભાવી ચેતન તત્ત્વ માત્ર વેદનાનો જ્ઞાતા છું. વેદના ઉત્પત્ત થવી વેદનીય કર્મનું કાર્ય છે તથા પીડાની અનુભૂતિ મોહનું કાર્ય છે, હું તો આ બસેથી ન્યારો માત્ર જ્ઞાતા છું.” આ પ્રકારે તત્ત્વજ્ઞાનપૂર્વક વેદનાને વેદવી (અનુભવવી) તે આર્તધ્યાન ન હોઈને ભેદજ્ઞાન છે, જે ધર્મજ્ઞાનનો પ્રકાર છે. એવી જ રીતે વેદનાની તીવ્ર અનુભૂતિ થવા છતાં પણ તે વેદનાનો પ્રતિકાર ન કરીને તેને પ્રસંગતાપૂર્વક સહન કરવી તે પણ આર્તધ્યાન ન હોઈને તિતિક્ષા નામનો ગુણ છે, જે સમતાભાવનો જ બંધુ છે. આશય એ છે કે જ્યાં વેદના પ્રત્યે અનિષ્ટભાવ છે અને તેને દૂર કરવાની ઈશ્વારૂપ વ્યાકુળતા છે ત્યાં જ વેદનાજન્ય આર્તધ્યાન છે.

માથાનો દુઃખાવો, તાવ ઈત્યાદિથી વેદના થતાં તેનાથી પીડિત થઈ તેને દૂર કરવાના ઉપયોગમાં ચિત્ત લાગેલું રહેવું, શરીર પર ઘા પડે કે કંઈ વાગી જતા ઉપયોગ તેમાં જ રહેવો કે જ્ઞાનાદિના સમયે કીડી, મશ્ચર આદિ કરડવાથી ઉપયોગ વારંવાર ત્યાં જ જવો ઈત્યાદિ વેદનાજન્ય આર્તધ્યાનના ઉદાહરણ છે. વેદનાજન્ય આર્તધ્યાન થાય ત્યારે સર્વ પ્રથમ તો તેને પોતાની સમસ્ત શક્તિ લગાડીને તત્ત્વજ્ઞાન તથા આત્મબળથી પ્રસંગતાપૂર્વક સહન કરવું, પરંતુ પોતાની સંપૂર્ણ શક્તિ લગાવી દેવા છતાં પણ વારંવાર ઉપયોગ તે વેદનામાં જ જાય તથા પરિણામોમાં વ્યાકુળતા રહે તો તે વેદનાનો ઔષધિ આદિથી યોગ્ય પ્રતિકાર કરવો, પરંતુ ઔષધિનું સેવન કરતી વખતે આપણે આપણી જાતને ધિક્કારતા, અપરાધભાવથી તેને ગ્રહણ કરવી. ઔષધિનું સેવન કરવું તે આપણી કાયરતા છે એમ માનવું અને તે સમયે એ ભાવના કરવી કે હું ક્યારે પોતાના જ્ઞાનબળથી સર્વ પ્રકારની વેદનાઓ ઉપર વિજય કરવાને યોગ્ય બનીશ.

જ્યારે સામાયિક લઈને જ્ઞાનાદિ માટે બેઠા હોય તે સમયે જો મશ્ચર, કીડી, ગરમી, ઢંડી આદિના કારણે વેદના ઉત્પત્ત થાય અને વારંવાર મન તેમાં જ જાય, સામાયિક પાઠ, તત્ત્વચિત્તનની ધારા આદિમાં વારંવાર વિક્ષેપ ઉત્પત્ત થાય, પૂર્ણ પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ અર્થાત્

બળપૂર્વક મનને ધ્યાનના નિયત વિષયમાં લગાવવા છતાં પણ જો વિક્ષેપ ઓછો થાય નહીં; આત્મબળ અને વેદનામાં સંઘર્ષ ઉત્પત્ત થતો હોય, એવા સમયમાં વિવેકવાન જ્ઞાનીએ તે સંઘર્ષથી ઉપરત થઈ ઉપયોગ તે વેદના સંબંધિત ચિત્તનમાં જ જોડી દેવો અર્થાત્ “આ વેદના શું છે? તે કેમ થાય છે? મારો તેનાથી શું સંબંધ છે? આ કયા કર્મના ઉદયથી થાય છે? મારા પુરુષાર્થની એમાં શું ભૂમિકા છે? તેના નિવારણનો શું ઉપાય છે?” આ પ્રકારના તત્ત્વચિત્તનમાં લાગી જવાથી તે સંઘર્ષ સમાપ્ત થઈને આર્તધ્યાન ધર્મધ્યાનમાં પરિવર્તિત થઈ જાય છે. ચોથાથી છછા ગુણસ્થાનવર્તી ધર્મત્બાઓને આ જ્ઞાન તીવ્ર અશાતાના ઉદયમાં ચારિત્ર મોહના ઉદયથી તથારૂપ આત્મબળ (સમત્વભાવ) ની કમીથી થાય છે. જો કે આ ધર્મત્બાઓને વેદનામાં અનિષ્ટબુદ્ધિ હોતી નથી, પરંતુ સહનશક્તિની ન્યૂનતાને લીધે વેદનાને દૂર કરવાની સામાન્ય (અતિ આકૃષ્ણતા વિના) ઈશ્વા થાય છે, એટલે તેમના માટે આ આર્તધ્યાન મનાયું છે. આ મહાત્માઓને જો કે આ જ્ઞાનદૂર્ગાતિમાં લઈ જવા સમર્થ નથી, પરંતુ ઉપયોગમાં વિક્ષેપ ઉત્પત્ત થવાથી સ્વરૂપસમાધિના લાભથી વંચિત કરી દે છે. આ જ સૌથી મોટી હાનિ છે. “તત્ત્વજ્ઞાનપૂર્વક પ્રતિકુળ પરિસ્થિતિઓમાં (તિતિક્ષા ગુણનો અભ્યાસ કરતાં-કરતાં) આત્મભાવના કરવાનો અભ્યાસ કરવો એ આ વેદનાજન્ય જ્ઞાનના નિવારણનો અન્ય ઉપાય છે.”

ઉદયનો શાંત સ્વીકારભાવની

પાના નંબર - ૨૮ પરથી ચાલુ...

- ★ તેવી જ રીતે અન્ય પ્રતિબંધોમાં એકત્વ-મમત્વરૂપ મિથ્યા માન્યતા ટણતી જાય છે.
- ★ સ્વીકારભાવ એટલે પ્રતિક્રિયા વિના ઉદયપ્રસંગના સાક્ષી બની રહેવું. તેથી અનાદિની વૃત્તિના મૂળિયાં સુકાતા જાય છે. મતાગ્રહ, કદાગ્રહ, પૂર્વાગ્રહ, દુરાગ્રહ આદિ ક્ષીણ થતા જાય છે.

સ્વીકારભાવથી પ્રમાદનો દોષ કેવી રીતે ક્ષીણ થાય છે, કેવી રીતે તેમાં બારે પ્રકારના તપ સમાપ્ત છે તથા કઈ રીતે ત્રણે કાળને મુશ્કીમાં લેવાની પ્રક્રિયા બની રહે છે વગેરે આવતા અંકમાં વિચારીશું.

(કમશઃ)

ઉજ્જવળ ભવિષ્યના પાંચ સૂત્રો

समण श्रुतप्रज्ञ

જીવનને ઊજળું બનાવવું હોય અને ભવિષ્યને ચમકીલું અને સંતોષનો ઓડકાર આવે એવું બનાવવું હોય તો જીવનમાં પાંચ 'P' અપનાવી લ્યો.

પહેલો ‘P’ છે - પોજિટિવિટી : જીવનમાં સકારાત્મક બનો. આજના લોકોના માઈન નેગેટિવ થઈ ગયા છે. એક વસ્તુ યાદ રાખજો કે જેણું મન નેગેટિવ હોય છે અનું મન કમજોર હોય છે. પોજિટિવ મન એટલે જ પાવરરૂલ મન. અહીં પોજિટિવિટીનો અર્થ છે : તમારી પ્રામાણિક મહેનત પછી જે કંઈ પરિણામ મળે તેને સ્વીકારવાની હિંમત. જરા પોતાના જીવનનું નિરીક્ષણ કરીએ અને જોઈએ કે છે આપણામાં આ સકારાત્મક દાસ્તિકોણ ?

વિદ્યાર્�ીઓને એક પ્રશ્ન પૂછું, જેનો પ્રામાણિક
અને યથાર્થ જવાબ આપજો : આપણે પરીક્ષા માટે
ભણીએ છીએ કે જ્ઞાન માટે ? પરીક્ષા માટે ને ? બસ
આ જ વિદ્યાર્થીઓની અને શિક્ષણજગતની કમનસીબી
છે. વિદ્યાર્થીઓ વાંચે ત્યારે તેનું ધ્યાન વાંચવામાં હોય
કે આ પરીક્ષામાં આવશે કે કેમ એની ચિંતામાં હોય?
શિક્ષણનું લક્ષ્ય જ્ઞાન હોવું જોઈએ, પરીક્ષા નહીં.

વિદ્યાર્થીઓ માટે ‘ભગવદ્ગીતા’ એક ટિપ્પણી આપે છે : તું કર્મ કર કેમ કે એ તારો અધિકારમાં છે, ફળ પર તારો અધિકાર નથી. એટલે કે વાંચવામાં, મહેનત કરવામાં તારો અધિકાર છે, પરિણામ શું આવશે એમાં તારો અધિકાર નથી. વિદ્યાર્થીઓ એના જે અધિકારમાં નથી, એ પરિણામની ચિંતા કરે તો શું વળે ? કઠોર મહેનત એ જ આપણા અધિકારમાં છે, અને એમાં જો પૂરેપૂરું ધ્યાન રાખીએ તો પરિણામ સારું જ આવશે. મહેનત કર્યા વિના પરિણામની ચિંતા કરશો તો એનું કોઈ સાર્થક પરિણામ આવવાનું નથી. જે આપણા અધિકારમાં છે એના પર ધ્યાન રાખીએ તો જે આપણા અધિકારમાં નથી એ પણ આપણા અધિકારમાં આવી જાય છે. મનમાં ચિંતા,

તનાવ અને ડિપ્રેશન આવે છે પરિણામ પર ફોકસ કરવાથી. આજથી એક વસ્તુની ગાંઠ બાંધી લ્યો કે જે વસ્તુમાં હવે ફેરફાર શક્ય નથી તેની હું ચિંતા નહીં કરું. આ પોઝિટિવિટી છે.

એક ભાઈને જામનગરમાં યુવાનીમાં સુગરની
બીમાર વળણી. મને ચિંતા થઈ અને મેં કહું કે ‘આ
તો તકલીફવાળું કામ છે. નાની ઉમરમાં સુગર !
લાઈફ સ્ટાઇલ જરા ડિસ્ટર્બ થઈ જાય’ એ ભાઈ
પોતાના પોઝિટિવ લહેકાથી બોલ્યા કે સમજાજ સાચું
કહું તો તમારા પચાસ પ્રવચનો સાંભળવાથી જે
બદલાવ નથી આવ્યો એ એક માત્ર સુગરની બીમારી
આવવાથી આવી ગયો. મેં પૂછ્યું, “એ કેવી રીતે ?”
તો કહે, “આ રોગ પછી હું સમયસર ઊંઘી જાઉં છું,
સમય પર ઉઠી જાઉં છું, બધારનું ખાતો નથી, કામનો
ભાર માથા પર ઉઠાવતો નથી, આનંદથી જવું છે.”
મને થયું કે વાહ ! આ છે સકારાત્મક વિચારની
તાકાત !

બીજો 'P' છે : પેશાન્સ : ધૈર્ય રાખો.
 ઉપનિષદ કહે છે : 'ધૈર્ય કંથા:' એક યોગી માટે ધૈર્ય
 એ પથારી છે. સાધના કરનારમાં ધૈર્ય જરૂરી છે. મને
 આશ્વર્ય થાય કે એક વૈજ્ઞાનિકમાં જે ધૈર્ય છે એટલું ધૈર્ય
 એક ધાર્મિક કહેવાતા લોકોમાં નથી. આપણા ભારતીય
 લોકોમાં ધૈર્યનો અભાવ દેખાય છે. ધૈર્યનો અર્થ
 કામકાજ શરૂ જ ન કરવું એ નથી, ધૈર્યનો અર્થ છે
 કામ કરી લીધા પછી પરિણામની પ્રતીક્ષા કરવી તે
 છે. આપણે ત્યાં ઉતાવળ એ આપણા D.N.A. માં છે.
 આ આદત બદલવી પડશે. આપણે ત્યાં કહેવાય છે,
 'ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર.'

મુલ્યાંકન પરિણામ માટે પ્રતીક્ષા કરવી એ ધૈર્ય છે. હકીકત એ છે કે તમે અનંત પ્રતીક્ષા કરવા તૈયાર હો તો ઘટના એ જ ક્ષણે ઘટી શકે છે અને આ જ ક્ષણે ઘટના ઘટવાની હોય પણ ધૈર્યના અભાવે અનંત જન્મો લાગી શકે છે.

ત્રીજો 'P' છે : પરફેક્શન : કોઈ પણ કામ એની પરિપૂર્ણતામાં કરવું, વ્યવસ્થિત કરવું અને આનંદપૂર્વક કરવું. કોઈ પણ કામને અડધું કે અધૂરું ન છોડવું. કોઈએ કહ્યું છે : 'જના હો તો પૂરા જના, મરના હો તો પૂરા મરના, બહુત બડા અભિશાપ જીવન મેં, આધા જના, આધા મરના.' જીવો તો પૂરે -પૂરું જીવો અને મરો તો પણ શાંતિથી પૂરેપૂરા મરો. મરો ત્યારે જીવવાનો વસવસો નહીં અને જીવો ત્યારે મરવાનો ભય નહીં. આપણે ધ્યાન કરીએ તો પણ એમાં પૂરેપૂરા ડૂબતા નથી. પૂજા કરીએ તો પણ અડધું ધ્યાન બીજે ભમતું હોય. સાંભળતી વખતે પણ મનમાં શદ્ભોનો કોલાહલ ચાલતો હોય છે. સૂવા જરૂર એ ત્યારે ભૂતકાળને વાગોળતા હોઈએ છીએ અને ઉક્યા પછી ભવિષ્યની યોજનાઓમાં મન લીન હોય છે.

ચોથો 'P' છે : પ્રોમિસ : વચનબદ્ધતા એ પ્રોમિસ છે. તમારી જાતને કહો આ હું કરીશ અને જે કરવાના છો તેને તમે વફાદાર રહો. ઉદાહરણ લઈએ કે હું સવારે પાંચ વાગ્યે ઊરીશ, તો કોઈપણ ભોગે ઉઠીને જ રહો. પોતે કરેલા સંકલ્પને વળગી રહેવું એ પ્રોમિસ છે. તમે જ્યારે સંકલ્પ તોડો છો ત્યારે તમારું મન ઢીલું અને કમજોર પડે છે. એટલું જ નહિ, પ્રોમિસ પૂરું નહીં થાય એટલે તમારા મનમાં શંકાનું ભૂત સવાર થાય છે. કંઈ પણ નહું કરશો એટલે પહેલા શંકા થશે કે આ હું નહીં કરી શકું તો !! માટે જે સંકલ્પ કરો તેને વળગી રહો. બીજાને પ્રોમિસ આપતા પહેલા પોતાની જાતને પ્રોમિસ કરો. સંકલ્પ કરો કે આટલું તો હું કરીશ જ. સંકલ્પ કરો કે ખાધા પછી ત્રણ કલાક નહીં ખાઉં, રોજ અધો કલાક મૌન રાખીશ, દિવસમાં ચાર વખતથી વધુ ઝોન હાથમાં નહીં લઉં વગેરે.

પાંચમો 'P' છે : પ્રેયર : પ્રાર્થના : પ્રાર્થના વિના બધું જ નકામું છે. તમે બહારથી ગમે તેટલા તાકાતવર હોવ પણ જો તમારા જીવનમાં પ્રાર્થના નથી તો અંદરથી તમે ખોખલા અને કમજોર રહો.

ગાંધીજી આટલા વ્યસ્ત હતા છતાં રોજ પ્રાર્થના કરતા હતા. આપણે એમના કરતા પણ વ્યસ્ત છીએ ? આપણે વ્યસ્ત નથી, અસ્તવ્યસ્ત છીએ. આપણી પાસે જે જરૂરી નથી એવા બધા કામ કરવાનો

સમય છે અને જે બહુ મહત્વના કામો છે એને કાલ પર ઠેલીએ છીએ. નિયમિત પ્રાર્થનાની ટેવ પાડો. પ્રાર્થનાથી મનોબળ મજબૂત બને છે. અંદરથી આનંદનો ઓડકાર આવે છે. પોતાના પ્રત્યે આદરનો અને આત્મ-વિશ્વાસનો ભાવ જાગે છે.

આ પાંચ 'P' ને જીવનમાં વળગી રહેજો, જીવન તમને નવા નવા આયામો સુધી લઈ જશે. આ પાંચ ગુણો તમને અનેક ગુણોના માલિક બનાવશે એવી દઢ નિષ્ઠા સાથે વિરમું દું.

શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર

પાના નંબર - ૨૫ પરથી ચાલુ...

કલ્યાણકારી બોધ છે.

પરમાત્માનો ઉપદેશ પણ એક (પ્રબળ) નિયમિત કારણ છે. આત્મા સ્વયં જ્ઞાનસ્વરૂપ હોવાથી જ્યાં સુધી તેની શુદ્ધ જ્ઞાનપર્યાય પ્રગટ થઈને ઉપાદાન જાગૃત થતું નથી ત્યાં સુધી જીવનું કલ્યાણ થતું નથી. પ્રભુના સમવસરણમાં જીવાનું સર્વોત્કૃષ્ણ નિયમિત મળવા છતાં પણ ભારેકર્મી અનંતકાળાયી જીવ ડોરોધાકોડ જ પાછો આવે છે ! કેમની કર્મસ્થિતિનો વિપાક અત્યંત હળવો થઈને મોહનીય કર્મનો ક્ષયોપશમ થાય ત્યારે તેના ઉપાદાનની જાગૃતિ અને શુદ્ધિ થાય છે. ત્યારે જ તેના પરમાત્મભાવનો અનુભૂતિ (વિકાસ) થાય છે, અધ્યાત્મભાવની અનુભૂતિ કરે છે અને પ્રભુનો ઉપદેશ કાર્યકારી બને છે.

ઉત્થાનિકા : હવે પછીના શ્લોક-૨૦ માં આચાર્યશ્રી બીજા પ્રાતિહાર્ય દિવ્ય પુષ્પવૃદ્ધિનું સ્વરૂપ સમજાવે છે.

અંતમંગલ : અંતમાં સર્વ જીવ પ્રભુઆજ્ઞા પ્રમાણે શોકરહિત થઈને પારમાર્થિક ભાવ વિબોધ ગ્રહણ કરીને આત્મકલ્યાણ સાથે તેવી મંગલભાવના સાથે જિનાજ્ઞાથી કાંઈ વિપરીત લખાયું હોય તો ત્રિવિદે મિશ્ણા મિ દુક્કડમ્ભ.

ॐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

॥ શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

પ્રવૃત્તિઓનું સમતોલન

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાણ દેસાઈ

અંતર્મુખતા એ મોક્ષમાર્ગનું પ્રથમ સોપાન છે. વ્યક્તિના વ્યાવહારિક જીવન અને મોક્ષના પ્રાગટ્ય વચ્ચેનો મહત્વનો ઉભરો છે. અંતર્મુખતા સધાય તો જ આત્મસાધના થઈ શકે અને જીવન સાર્થક બની શકે, પણ અંતર્મુખ થવા માટે પહેલી શરત અંતરદિષ્ટની છે. આપણી બહારની દિષ્ટ આ જગતની ચીજવસ્તુઓમાં અને વૃત્તિ-વિચારોમાં આપણાને ફેરફારી ફરતી રાખે છે. બહારની ઘટનાઓમાં રહેલું ચિત્ત ભીતરને જોવા માટે નવરું જ પડતું નથી અને ત્યારે અંતરદિષ્ટની પહેલી બાબત એ છે કે વ્યક્તિએ એનું દિષ્ટપરિવર્તન કરવું જોઈએ.

આ દિષ્ટપરિવર્તન કરવા માટે કોઈ નેત્રચિકિત્સકની જરૂર નથી, પરંતુ જીવનનું મૂલ્ય જાળીને એને ‘મૂલ્યવાન’ બનાવવાની છે. જિંદગીની પ્રત્યેક ક્ષણ મૂલ્યવાન છે એમ માનનાર ક્ષણભર પણ પ્રમાદમાં જીવવાનું પસંદ કરશે નહીં, એથીય વિશેષ એ સ્વ-જીવનને વિધેયાત્મક દિષ્ટએ વિચારશે અને પોતાના જીવનની પ્રત્યેક પળને સાર્થક કરવા વિચાર કરશે.

છેલ્લા એક અઠવાડિયાની તમારી દિનચર્યાનો વિચાર કરો તો ખ્યાલ આવે કે એમાં જીવનનું મૂલ્ય સમજુને કેટલો સમય વિતાવ્યો છે અને જીવનનો કેટલો સમય વેડફ્ફ્યો છે. સમય માણસનું સર્જન કરે છે અને સમય એ જ માણસનો વિનાશ કરે છે. સ્વજીવનના મૂલ્ય વિશે વિચારતાં વ્યક્તિ ગંભીર રીતે જીવન પર ઢગલો થઈ ગયેલી વ્યર્થ એવી બાધ્ય પ્રવૃત્તિઓ પ્રત્યે વિચારીને નીરક્ષિતવિવેક કરશે.

એને એમ થશે કે એના આત્માની દિશા અવળી છે. એમ પણ અનુભવે કે જે ધ્યેયની પ્રાપ્તિને માટે જીવન ગાળવું હતું, તે ધ્યેયથી વિપરીત એવી વ્યર્થ, નકામી અને બિનજરૂરી બાબતોમાં એનું જીવન કાદવમાં જેમ હાથી ખૂંપી જાય તેમ, ખૂંપી ગયું છે.

એટલે કે અંતરદિષ્ટ કેળવનારે પહેલાં સ્વ-જીવનને જોવાની જરૂર હોય અને જીવનનું મૂલ્ય સમજ્યા પછી જીવનપ્રાપ્તિ વિશેના હેતુ અંગે વિચારવાની જરૂર હોય છે. એ વિચારશે કે શું મોજમજા કરીને જ જીવન પસાર કરવું છે? એ જોશે કે જીવનનો મોટા ભાગનો સમય વ્યર્થ વાતો અને નકામી પ્રવૃત્તિઓમાં પસાર થાય છે, એને હું કઈ રીતે અટકાવી શકું?

ઘણી વ્યક્તિઓ રોજ ત્રણ-ચાર કલાક ટેલિવિઝન જોવામાં પસાર કરે છે. એ એક ચેનલ જુએ અને એ બરાબર ન લાગે એટલે બીજી જુએ, એમ એક પછી એક ચેનલ ફરતી જાય અને એના જીવનના રોજના ત્રણચાર કલાક એની પાછળ પસાર થતા જાય. માણસનું મન પણ પેલી બદલાતી ચેનલોની જેમ વ્યર્થ પ્રવૃત્તિઓમાં ખૂંપી જાય છે. સામાન્ય પરિચિત એવી વ્યક્તિના લગ્નસમારંભમાં જશે, તો પણ ત્રણ-ચાર કલાકના સમયનો ‘ભોગ’ આપશે. કોઈને મળવા જશે, તો નિરાંતે આસન જમાવશે અને પછી દુનિયા આખીના રાજકારણની રાજકીય વિશ્વેષકની પેઠે ચર્ચાવિચારણા કરશે. આગામી ચૂંટણીમાં કોંગ્રેસની સ્થિતિ કેવી થશે એ વિશે ચિંતા પ્રગટ કરશે અથવા તો હવામાનમાં વારંવાર આવતા પલટાઓ વિશે તીવ્ર ઉદ્દેગ પ્રગટ કરશે. કોઈ વ્યક્તિ અખભારની પહેલી લીટીથી માંડીને છેલ્લી લીટી સુધીની સામગ્રી વાંચી જશે અને પછી જીવન-સાર્થક્યની વાત કરતા હોય તેમ આપણાને ગર્વભેર કહેશે કે ‘હું અખભારનો એકેઓક શબ્દ વાંચું છું!’

અંતરદિષ્ટ કેળવવા માટે એક મહત્વની બાબત તે જીવનનો સર્વતોમુખી વિચાર છે. વ્યક્તિ જીવનને ટુકડાઓમાં વહેંચી નાખે છે અને એ ટુકડાઓથી પોતાના આખા જીવનને જોતો થાય છે. ખંડિતમાં અખંડિતને જોવાની કોશિશ કરે છે. પરિણામે એની એ યુવાનીમાં એ ક્યારેક વૃદ્ધ થવાનો છે એવો વિચાર એના મનમાં તોકિયું પણ કરતો નથી. એ વૃદ્ધ

થાય છે, ત્યારે એક દિવસમાં એના જીવનનો અંત આવવાનો છે અને એ મૃત્યુ પામવાનો છે તેની પણ એ કલ્યાના કરતો નથી. જીવનને આ રીતે એક-એક ખંડમાં વિભાજિત કરીને જોતો માણસ સમગ્રલક્ષી વિચાર કરી શકતો નથી એટલે યુવાનીમાં સંપત્તિ ઉડાવે છે અને બુઢાપામાં ધન વેડફિયાનો અફ્સોસ કરે છે.

મહાન વિભૂતિઓને જીતિસ્મરણ જ્ઞાન થાય છે. એનો અર્થ જ કે તેઓ પોતાના ગત જન્મોને જુએ છે અને એના અનુસંધાનમાં વર્તમાનને ઘડે છે. અંતર્મુખતા કેળવવા માટે બીજી બાબત તે જરૂરી અને બિનજરૂરી વસ્તુઓનો ભેદ પારખવાની છે. આજની બજીનું સંસ્કૃતિમાં લોભામણી ઓફરોને પરિણામે વ્યક્તિ કશું ખરીદવાનો વિચાર કરતી ન હોય, તેમ છતાં ‘બાય વન, ગેટ ટૂ ફી’ વાંચીને ત્રાણ નકામી વસ્તુઓ ખરીદીને ઘરમાં આણે છે. આવી ચીજવસ્તુઓથી માણસનું ઘર જ ભરાઈ જતું નથી પણ એનું મન ભરાઈ જાય છે. ધીરે ધીરે એટલી બધી બિનજરૂરી વસ્તુઓ ઘરમાં આવે છે કે એને ઘર ભાડે રાખીને રહેવું પડે એવી સ્થિતિ ઊભી થાય છે !

આ ચીજ-વસ્તુઓનો રાગ એટલો બધો જાગે છે કે પછી વસ્તુઓની સુખાકારી એ જ એનું જીવન બને છે. ઘરમાં લાવેલું ટેલિવિઝન બરાબર ચાલતું ન હોય, તો એને એમ લાગે કે એનું આપું જીવન અસ્તવ્યસ્ત થઈ ગયું છે. એની મોટરમાં પંક્યર પડે તો એના જીવનના આનંદમાં પંક્યર પડી જાય છે. ઘરની ભીત પર એકાઉ તિરાડ જુએ ને એના મનમાં દુઃખની ચીસ પડી જાય છે. કોઈ વસ્તુ બગડે કે કામ ન આપે તે સ્વાભાવિક ઘટના છે, પણ એને વ્યક્તિ પોતાના જીવનના મનોભાવો સાથે ગાઢપણે જોડી દે છે અને પછી વસ્તુની પરિસ્થિતિના તાલે વ્યક્તિની મનઃસ્થિતિ ચાલે છે. એક તો માનવી આવી વસ્તુઓ પર વધુ ને વધુ નિર્ભર બની ગયો છે અને બીજું એ કે મોબાઈલ કામ આપે નહીં કે પછી મોટર બગડી જાય, તો એને એનું સમગ્ર જીવન નિષ્ફળ અને નકામું લાગે છે.

અંતરદિશિ કેળવનારે પદાર્થો પ્રત્યેની પોતાની

દિશિ બદલવાની હોય છે. એના પ્રત્યેની આસક્તિ એના જીવન પર કેટલો પ્રભાવ પડે છે, તે જીશવાનું હોય છે. અંતરદિશિ કેળવનારે શાશ્વત અને ક્ષણભંગુર વચ્ચેનો ભેદ સમજવો જોઈએ. સાધનાના માર્ગ સાંપડતી આંતરપ્રસત્તા એ શાશ્વત છે અને બંગલો, વૈભવ કે સુખ-સુવિધા એ ક્ષણભંગુર છે. આજે હોય પણ ખરી અને કાલે ન પણ હોય. આનો અર્થ એ નથી કે વ્યક્તિ પાસે સ્કૂટર હોય, તો તેનો ત્યાગ કરવો અથવા તો સાઈકલ પર ફરવું. આનો અર્થ એ નથી કે જીવનજરૂરિયાતની ચીજવસ્તુઓની સાધકે ઉપેક્ષા કરવી, પરંતુ આનો અર્થ એ છે કે એ વસ્તુઓની ક્ષણભંગુરતા જોઈને એના પ્રત્યે આસક્તિ રાખવી નહીં.

અંતરદિશિ પ્રામ કરવા માટે સાધકે પ્રવૃત્તિઓનું સમતોલન સાધવું જોઈએ. આજના માનવી સમક્ષ આ મોટો પડકાર છે. ક્યાં એ અતિ પ્રવૃત્તિમાં ડૂબી જશે, કાંતો સધળી પ્રવૃત્તિઓ દોડીને નિરાંત પલાંઠી વાળીને બેસી જશે. જેમ નટ-બજાણિયા હાથમાં વાંસ લઈને દોરડા પર સમતોલન રાખીને આગળ ચાલે છે, એમ વ્યક્તિએ પ્રવૃત્તિના દોરડા પર ચાલતી વખતે સમતોલન રાખવું પડે છે. આજના યુગમાં પ્રવૃત્તિનો અતિ મહિમા જોવા મળે છે. કંપનીના અધિકારીઓને શ્વાસ લેવાની પણ હુરસદ હોતી નથી. બિચારા આપણા રાજકારણીઓને પણ કયારેય પ્રકૃતિની ગોદમાં શાંતિથી બેઠેલા જોયા છે ખરા ? કદાચ આવું એ સ્વખનમાં પણ નહીં નિહાળતા હોય!

આથી આંતરદિશિના ઉઘાડ માટે પોતાની પ્રવૃત્તિની સરહદો નિર્ધારિત કરવી જરૂરી છે અને એ સરહદો નિર્ધારિત કરવા માટે સાધકે કોઈ ગુરુ પાસે દોડી જવાની જરૂર નથી, પોતાના શરીર અને પોતાના મનને પૂછ્યાની જરૂર છે. કોઈ ખૂબ મોટી પ્રવૃત્તિનો પ્રારંભ કરે અને એમાં રાતદિવસ મચ્યા રહે અને પછી એનું સ્વાસ્થ્ય કથળે, તો પછી પ્રવૃત્તિના આનંદની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ રોગોની ચિંતાથી એ ઘેરાઈ જાય છે. નાની વયે અતિ પ્રવૃત્તિ કરતાં મોટી કંપનીના યુવાનોને જોશો કે સતત દોડધામ કરતા પ્રધાનોને

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૮ પૃ)

શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય વિરચિત સમાધિતંત્રનું અમૃતરસપાન (ક્રમાંક-૮૨)

પ્રા. ચંદાબહેન વી. પંચાલી (બોટાડ)

વચનધારા ભવનાશિની, ધ્યાનધારા
સુધાસ્પણિની, શ્રદ્ધાધારા કલ્યાણકારિણી રૂપે પ્રવહી રહી
છે એવા પરમકૃપાળુદેવની અધ્યાત્મ સરસ્વતી પત્રાંક
૨૧૧ માં પ્રકાશે છે ‘સત્તુ’ એ કાઈ દૂર નથી, પણ દૂર
લાગે છે, અને એ જ જીવનો મોહ છે. ‘સત્તુ’ જે કંઈ
છે, તે ‘સત્તુ’ જ છે; સરળ છે; સુગમ છે; અને સર્વત્ર
તેની પ્રાપ્તિ હોય છે; પણ જેને બ્રાન્તિકૃપ આવરણતમ
વર્તે છે તે પ્રાણીને તેની પ્રાપ્તિ કેમ હોય? અંધકારના
ગમે તેટલા પ્રકાર કરીએ, પણ તેમાં કોઈ એવો પ્રકાર
નહીં આવે કે જે અજવાળાકૃપ હોય; તેમજ આવરણ
તિમિર જેને છે એવાં પ્રાણીની કલ્યાનામંની કોઈપણ
કલ્યાના ‘સત્તુ’ જણાતી નથી, અને ‘સત્તુ’ ની નજીક
સંભવતી નથી. ‘સત્તુ’ છે, તે બાંતિ નથી, બાંતિથી
કેવળ વ્યતિરિક્ત (જુદુ) છે; કલ્યાનાથી ‘પર’ (આવે)
છે; માટે જેની પ્રાપ્ત કરવાની દઠ મતિ થઈ છે, તેણે
પોતે કંઈ જ જીણતો નથી એવો દઠ નિશ્ચયવાળો પ્રથમ
વિચાર કરવો, અને પણી ‘સત્તુ’ ની પ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાનીને
શરણે જવું; તો જરૂર માર્ગની પ્રાપ્તિ થાય. આ જે
વચનો લખ્યાં છે, તે સર્વ મુખ્યને પરમ બંધવરૂપ છે,
પરમ રક્ષકકૃપ છે; અને એને સમ્યક્ પ્રકારે વિચાર્યથી
પરમપદને આપે એવાં છે.” પરમકૃપાળુદેવની ગહન,
ગંભીર, રસબસતી સરસ્વતી સાધકને આત્મનિરીક્ષણમાં
પરમ ઉપયોગી માર્ગપ્રકાશક છે. જ્ઞાન, દર્શન,
ચારિત્રની ત્રિવેણીમાં આંતરિક ચેતનાને જગૃત કરનાર
છે.

શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય સમાધિની ગરિમા, મહિમા અને પૂર્ણતાને પ્રગટ કરે છે. સમાધિતંત્ર ગ્રંથ આદિથી અન્ત સુધીનો અધ્યાત્મમાર્ગ દર્શાવે છે. સાધક સદ્ગુરુના માર્ગદર્શનથી અને મધુરી કૃપાથી ચાલવા લાગે તો સિદ્ધદશા આંભી શકે છે. આપણે 'સમાધિતંત્ર' ગ્રંથનું રસપાન કરી રહ્યા છીએ. તેના પર્યાસમાં શ્લોકમાં વિચાર્ય કે અંતરાત્મા પોતાના ઉપયોગને

આત્મજ્ઞાનના કાર્યમાં રોકે છે; આત્મજ્ઞાનથી કોઈ અન્ય વ્યવહારિક કાર્યમાં લાંબા સમય સુધી રોકતા નથી. કદાચ પ્રયોજનવશાતું અર્થાત્ સ્વ-પરના ઉપકાર અર્થે અસ્થિરતાને લીધે વચન અને કાયા દ્વારા આહાર-ઉપદેશાદિ કાર્ય કરવાનો વિકલ્પ આવે, તો તેમાં તેને અનાસક્તભાવ વર્તે છે. પોતાના ઉપયોગને બહારમાં લંબાવતા નથી. સ્વમાં રહેવાના પુરુષાર્થી છે. હવે શ્લોક એકવનમાં કહે છે :

यत् पश्यामीन्द्रियैस्तन्मे नास्ति यन्नियतोन्द्रियः ।

अन्तः पश्यामि सानन्दं तदस्तु ज्योतिरुत्तमम् ॥ ५०॥

अन्वयः यत् इन्द्रियैः पश्यामि तत् मे न अस्ति
नियतेन्द्रियः यत् उत्तमं ज्ञानन्दं ज्यौतिः अन्तः पश्यामि
तत् मे अस्तु ।

શષ્ટાર્થ : યત् = જે એટલે શરીરાદ્ય બાહ્ય પદાર્થ,
 ઇન્દ્રિયૈः = ઇન્દ્રિયો દ્વારા, પશ્યામि = હું દેખું છું, તત्
 = તે, મે ન અસ્તિ = મારા નથી, મારું સ્વરૂપ નથી,
 નિયતેન્દ્રિયઃ = જિતેન્દ્રિય થઈને યત् = જે, ઉત્તમં =
 ઉત્કૃષ્ટ અતીન્દ્રિય, સાનન્દ જ્યોતિઃ = આનંદમય
 જ્ઞાનજ્યોતિને, અન્તઃ = અંતર્ગમાં, પશ્યામિ = હું
 દેખું છું, તત् મે અસ્તુ = તે મારું વાસ્તવિક સ્વરૂપ બની
 રહે.

ભાષાંતર : મુનિદશા પ્રામ પુરુષ ‘સમાધિ’ વિષે તેમનાથી લખાય જાય ત્યારે અંતરના આનંદમાંથી કેવા કેવા ભાવો વ્યક્ત થાય તે માટેનો ગ્રંથ આ સમાપ્તિંત્ર. બહિરાત્માના ભાવો કેવા હોય? તેનાથી મુક્ત થાય એટલે અંતરાત્મા તેઓની અંતરંગ ભાવ પરિણાતિ - અંતરાત્મા પુરુષાર્થ સાધી પરમાત્મદશા પ્રામ કરે તે ભાવ પરિણાતિ. સાધકોને સ્વ પુરુષાર્થધારામાં સત્ત્માર્ગ મળી જાય. સદ્ગુરુની કેરીએ કેરીએ ચાલતા ભવાન્તધારી બની જાય.

દુનિયો દ્વારા જે શરીરાદિ બાધ્ય પદાર્થો દેખાય.

છે ન મેં અસ્તિ તે મારા નથી. અર્થાત્ તે મારું સ્વરૂપ નથી. તો સાધકને પ્રશ્ન થાય કે મારું સ્વરૂપ શું છે ? સાનંદ જ્યોતિઃ પશ્યામિ આનંદમય જ્ઞાનજ્યોતિને હું દેખું છું. અનુભવું છું. ત્યારે પણ સાધકને પ્રશ્ન થયો કે કેવી રીતે જ્ઞાનમય જ્યોતિને અંતરાત્મા દેખે છે ? અનુભવે છે ? તેનો પ્રત્યુત્તર આચાર્યદિવે શ્લોકમાં આપ્યો છે. નિયતેન્દ્રિયઃ = ભાવ ઈન્દ્રિયોને બાધ્ય વિષયોથી રોકીને. ભાવ ઈન્દ્રિયોને નિયન્ત્રિત કરીને આનંદમય જ્ઞાનજ્યોતિને અનુભવું છું :-

જે ઈન્દ્રિયોથી દેખાય છે તે આત્માનું સ્વરૂપ નથી, પુદ્ગલનું સ્વરૂપ છે. ચેતનાનું સ્વરૂપ તેનાથી ભિન્ન છે. આત્મા અને જડ ઈન્દ્રિયોથી ભેદજ્ઞાન કરીને, શરીર આદિ પર પદાર્થો પ્રત્યેના ઉપયોગને હઠાવીને, ઉપયોગને સ્વ-સન્મુખ કરું છું. તેમ થતાં જ્ઞાનજ્યોતિને દેખું છું - અનુભવું છું. જ્ઞાનીને આત્મસ્વરૂપમાં પ્રીતિ હોવાથી આત્મામાં રહે છે. પરપદાર્થોના ભાવોથી મુક્ત રહે છે. જિતેન્દ્રિય કોને કહેવો, તે માટે ગ્રંથાધિકારી સમયસાર ગાથા-૩૧ માં કહે છે :-

“જો ઇંદિયે જિણિત્તા ણાળસહાવાધિયં મુણદિ આદં ।
તં ખલુ જિર્દિદિયં તે ભણન્તિ જે ણિચ્છદા સાહૂ ॥”

હરિગીત

“જીતી ઈન્દ્રિયો જ્ઞાન સ્વભાવે, અધિક જ્ઞાનો આત્મને, નિશ્ચય વિષે સ્થિત સાધુઓ, ભાખે જિતેન્દ્રિય તેહને.” અર્થાત્ જ્ઞાન સ્વભાવથી ઈન્દ્રિયોને જીતે છે. ઉપયોગને બહારથી હઠાવીને આત્મામાં રોકે છે તે અંતરાત્મા છે. વિશેધાર્થ : શરીર આદિ જે ભાધ્ય પદાર્થો દેખાય છે તે હું નથી તેમજ મારું સ્વરૂપ પણ નથી. મારું સ્વરૂપ તો આનંદમય જ્યોતિ છે. અંતઃચક્ષુથી આત્મા જણાય છે. અંતઃચક્ષુ ઉધારવા પરમાત્માની ભક્તિ અને સદ્ગુરુનો અનુગ્રહ ઉપકારી છે. જ્યોતિ વિના બીજો દીવો પ્રગટો નથી તેમ આનંદમય જ્યોતિના અનુભવ માટે જ્ઞાની સદ્ગુરુની નિશ્ચા આવશ્યક છે. અંતરાત્માને ઈન્દ્રિય વિષયના ભોગો સુખકારક લાગતા નથી. તેઓનો ઉપયોગ અંતમુખ થઈને આત્મસ્વરૂપમાં લાગ્યો રહે છે. ભેદજ્ઞાનની પ્રજ્ઞાધીઙી જડ-ચેતનને ભિન્ન કરી ચેતન અનુભવાય છે. આવશ્યક શબ્દો વિષે વિચારીએ.

(૧) યત્ ઈન્દ્રિયै: પશ્યામિ તત્ મે ન અસ્તિ = અંતરાત્મા કહે છે કે જે ઈન્દ્રિયોને જોઉં છું, જાણું છું તે મારી નથી. તે મારું સ્વરૂપ નથી. અંતરાત્મા વારંવાર ચિંતન કરે છે. પાંચ ઈન્દ્રિયોથી શરીરને જોઉં છું, કોમળ કે કઠોર શબ્દને સાંભળું છું, હંડા-ગરમ પદાર્થોને સ્પર્શ કરું છું, સુગંધ કે દુર્ગંધ ને નાક દ્વારા સુંધું છું, ખાટા-તીખા આદિ રસને જીભ દ્વારા ચાખું છું-આ કોઈ મારું સ્વરૂપ નથી. વિષયોની સત્તા અશાશ્વત છે. પરપદાર્થોમાં સુખની કલ્પના કરવી સુખાભાસ છે. માટે કોઈ ભાધ્યપદાર્થો મારું સ્વરૂપ નથી.

(૨) સાનંદ જ્યોતિ પશ્યામિ = મારું સ્વરૂપ જ્ઞાનમય જ્યોતિ છે. આપણે અભ્યાસ કર્યો કે વચ્ચે અને કાયાના વ્યાપારથી ભેદજ્ઞાન કરી આત્મક્ષયમાં ઉપયોગને સ્થિર કરવો. ઈન્દ્રિયો તરફ ઉપયોગનો પ્રવાહ જતો હોય તો તેનાથી અંતમુખ થઈ આત્મસ્વરૂપમાં લીન થવું. હવે કહે છે કે ઉપયોગને સ્વ સન્મુખ કરતાં, ઈન્દ્રિયોનો વ્યાપાર છૂટી જતાં મારું સ્વરૂપ જ્ઞાનમય જ્યોતિ અનુભવાયું. ગહન વાતને સરળ રીતે આચાર્યદિવે વ્યક્ત કરી છે. અપૂર્વ ગ્રંથ ‘આત્મસિદ્ધિશાખમાં’ અધ્યાત્મને સમજાવે છે.

“સદ્ગુરુના ઉપદેશથી, આવ્યું અપૂર્વ ભાન; નિજપદ નિજમાંઠી લઘું, દૂર થયું અજ્ઞાન - ૧૧૮ ભારસ્યું નિજ સ્વરૂપ તો, શુદ્ધ ચેતનારૂપ; અજર અમર અવિનાશીને, દેહાતીત સ્વરૂપ. -૧૨૦

મારું સ્વરૂપ જ્ઞાનમય જ્યોતિ છે. તે જાજવલ્યમાન પ્રગટ થયું એ વાતને સ્પષ્ટ કરતાં ગ્રંથાધિકારી સમયસારના કર્તાક્રમ અધિકારના કળશ નવ્યાણુમાં આચાર્યદિવ ફરમાવે છે.

કર્તા કર્તા ભવતિ ન યથા કર્મ કર્માપિ નૈવ જ્ઞાન જ્ઞાન ભવતિ ચ યથા પુદ્ગલ: પુદ્ગલોપિ । જ્ઞાનજ્યોતિજ્રવલિતમચલં વ્યક્તમન્તસ્તથોચૈ: શ્વિચ્છકતીનાં નિકરભરતોઽત્યનતગભીરમેતત ॥૧૯॥

અર્થાત્ અચલ, વ્યક્ત, ચિત્ત શક્તિઓના સમૂહના ભારથી અત્યંત ગંભીર આ જ્ઞાનજ્યોતિ અંતરમાં ઉપરાંતે એવી રીતે જાજવલ્યમાન થઈ કે આત્મા અજ્ઞાનમાં કર્તા થતો હતો તે હવે કર્તા થતો નથી અને અજ્ઞાનના નિમિત્તે પુદ્ગલ કર્મરૂપ થતું હતું

તે કર્મરૂપ થતું નથી. વળી, જ્ઞાન જ્ઞાનરૂપ જ રહે છે અને પુદુગલ પુદુગલ રૂપ જ રહે છે.

(3) तत् मे अस्तु = ते मारुं वास्तविक स्वरूप हो.
मारुं वास्तविक स्वरूप सदा शाश्वतकाण शुद्ध चैतन्य छे
ते सदा बनी रहो एवी भावना छे. अंतरात्माने
आत्मा सिवाय बीजे क्यांच उपयोग ज्ञानतो नथी.
उपयोगने परभावमां ज्ञेतता नथी. ज्ञानीने तो स्वप्नेय
पाण बहारमां आनंद भासतो नथी. अंतर्मुख वणेली
तेओनी परिणामि क्रोई पाण बाब्य विषयोने धारण
करती नथी. धावमाताने बाणक प्रत्ये क्यांच पोतापण्यु
लागतुं नथी तेम ज्ञानीने क्यांच बहारमां पोतापण्यु
लागतुं नथी.

અંતરાત્મા ‘હું તો આનંદ સહિત જ્ઞાનજ્યોતિ હું’ એમાં જીવે છે. અતીન્દ્રિય જ્ઞાન અને આનંદ મારું સ્વરૂપ છે. આનંદધામ આત્મા વિશ્વાસનું ધામ છે એમ અનુભવે છે. મારો આત્મા જ મારો ઉદ્ઘાન છે. મારો આત્મા જ અચલ પર્વત છે. મારો આત્મા જ નિરબ્ર આકાશ છે. મારો આત્મા જ આનંદમય મહાસાગર છે. તેથી તે તે મે અસ્તુ કેવળજ્ઞાન સુધી મને આ જ હો એવી ઉત્કૃષ્ટ ભાવના અંતરાત્માની હોય છે. જે પરમાત્મા રૂપે પરિણિમે છે.

શ્રી જ્ઞાનભૂષણજી, ‘તત્વજ્ઞાન તરંગિણી’ અધ્યાય-૩ ના શ્લોક ૨૨ માં લખે છે, “હું ચૈતન્ય સ્વરૂપ, અદિતીય, અન્યના સંગથી રહિત એકલો, કર્મમલથી રહિત નિર્મળ આનંદ સ્વરૂપ હું એમ સ્મરણ કરું છું.”

પૂ. બેનશ્રી ચંપાબેનની અધ્યાત્મ સરસ્વતી કહે છે, “જ્ઞાનીને એવી જ ભાવના હોય છે કે અત્યારે પુરુષાર્થ ઉપરે તો અત્યારે જ મુનિ થઈ કેવળ પામીએ. બહાર આવવું પડે તે પોતાની નબળાઈને લીધે છે. જે વખતે જ્ઞાનીની પરિણતિ બહાર દેખાય તે જ વખતે તેને જ્ઞાયક જુદો વર્તે છે. જેમ કોઈને પાડેશી સાથે ઘણી મિત્રતા હોય, તેના ઘરે જતોઆવતો હોય, પણ તે પાડેશીને પોતાનો માની નથી લેતો, તેમ જ્ઞાનીને વિભાવમાં કદી એકત્વપરિણમન થતું નથી. જ્ઞાની સદા કમળની જેમ નિર્બેપ રહે છે. વિભાવથી ભિત્રપણે ઉપર તરતા તરતા રહે છે.”

શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય આત્મનિરીક્ષણનો
અવસર આપીને સમાવિભાવમાં સદ્ગુરૂની નિશ્ચામાં

કેવો, કેટલો, ક્યાં પુરુખાર્થ જોઈએ તેની ઉત્કૃષ્ટ સમજણા આપે છે.

(કવિત)

“જે દેખું ઈન્ડિયોથી તે, મારું ના, મુજ રૂપ કો-
ઈન્ડિયો રોકી અંતરમાં, દેખું સાનંદ દીપ હો.” -૫૧

- पू. ब्रह्मचारीज.

“ઇન્દ્રિયાદશ્ય તે મુજ નહીં, ઇન્દ્રિય કરી નિરુદ્ધ,
અંતર જોતા સૌખ્યમય શ્રેષ્ઠ જ્યોતિ મુજ રૂપ -૫૧

- શ્રી છોટાલાલ ગાંધી.

जो भी मुझे सकल-इन्द्रिय गम्य है रे,

निर्भान्त भिन्न मुझसे पर है, न मेरे ।

देखूँ समोद जब मैं निजमें, तभी यों

इती, मम है 'वही जो' ॥ ५१॥

ਮਹਾਰਾਜ

પ્રવાચિઅોળં સમતોલન

પાના નંબર - ૧૯ પરથી આલ

જોશો એટલે આનો ઘ્યાલ આવી જશે. બીજુ બાજુ
નિવૃત્તિનો અર્થ એવો પણ નથી કે હાથપગ વાળીને
બેસી જવું, કશું કામ ન કરવું અને માત્ર આધ્યાત્મિક
ચિંતન કરવું. સ્વામી વિવેકાનંદે તો આને ‘આધ્યાત્મિક
આળસુવેડા’ કહ્યા છે.

અકર્મણ્યતા એ આધ્યાત્મિકતા નથી, પરંતુ અનુરૂપ કર્મોનું આચરણ એ આધ્યાત્મિકતા છે. આથી આધ્યાત્મિક વ્યક્તિએ શરીરને સ્હૂર્તિવાન અને મનને પ્રકલ્પિત રાખે તેવી પ્રવત્તિ કરવી જોઈએ.

આધ્યાત્મિક જગતમાં સાધુ-સાધ્વી કે ઉપદેશકોને પણ આપણે જોઈએ છીએ કે આવા શ્રમના અભાવે તેઓ ગંભીર રોગનો શિકાર બનતી હોય છે અને વ્યાધિઓ એમને ઘેરી વળી હોય છે. આથી આંતરદટ્ટિ કેળવવા માટે એ તો વિચાર કરવો જ જોઈએ કે મારે જીવનમાં તો શરીર અને મન પાસેથી જ કામ લેવાનું છે. એને અતિ પ્રવૃત્તિમાં નાખવા કે એની ઉપેક્ષા કરવી એ સહેજે યોગ્ય ન ગણાય. એનું સમતોલન સાધવું જોઈએ.

શ્રી દેવચંદ્રજી ચોવીશી

અશોકભાઈ પી. શાહ

૨૨ મા તીર્થકર નેમિનાથ ભગવાન સ્તવન
પ્રારંભ

ભૂમિકા : ભગવાન નેમિનાથના ગુણગાન કરવાનો અવસર જ્યારે પણ પ્રામ થાય ત્યારે તે સ્તવના કરતાં સર્વ મહાપુરુષોએ, પછી તે યોગીશ્વર આનંદધનજી હોય કે ઉપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી - સર્વએ જ્ઞાન-ભક્તિ-વૈરાગ્યના ઉચ્ચ સ્તરોને આંબતી નેમ-રાજુલની કથા રજૂ કરી સ્તવનને અત્યંત રોચક, ભાવવાહી, રસમય તેમજ તત્ત્વજ્ઞાનસભર બનાવી આત્માર્થી સાધકોને વૈરાગ્ય અને સંયમના માર્ગ આગળ વધવામાં ઉત્કૃષ્ટ પ્રેરણાબળ પૂરું પાડ્યું છે. ગણિશ્રી દેવચંદ્રજી પણ આ સ્તવનમાં પ્રભુ નેમિનાથના ગુણગાન અને નેમ-રાજુલના પારમાર્થિક દિવ્યપ્રેમને રજૂ કરતાંની સાથે તેમની અનોખી શૈલીમાં તત્ત્વજ્ઞાનને પણ સુંદર રીતે ગુંથે છે. ભક્તિ સાથે તત્ત્વજ્ઞાન ગુંથવાની શ્રી દેવચંદ્રજીની ‘માસ્ટરી’નો તો આપણને અનેક સ્તવનોમાં અનુભવ થઈ ચૂક્યો છે.

પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ પત્રાંક-૮૧૩ માં કહેલી એક અદ્ભુત વાતનું અનુસંધાન કરતાં એમ કહી શકાય કે જ્યારે પણ મહત્વ પુરુષોને પૂર્વકર્માદ્યવશ કોઈ મહાસંકટ આવતું ત્યારે તેમનામાં એવી “વિલક્ષણ સાનંદાશર્ય વૃત્તિ ઉદ્ભબતી” કે એવા વિપત્તિકાળે પણ “તેમનું વીર્ય વિશેષપણે જાગ્રત થતું, ઉલ્લાસ પામતું” અને તે સમયને “અધિક કલ્યાણકારી” સમજ તે મહાપુરુષો દુઃખી થવાને બદલે તેને કર્મ-નિર્જરાના શુભ અવસર તરીકે આવકારતા! આવી જ વિલક્ષણ વૃત્તિના દર્શન રાજુલદેવીમાં આપણને થશે અને તેમની ભક્તિ, વૈરાગ્ય, દફનિશ્વય, પ્રભુનિધા, તીવ્ર મોક્ષાભિલાષા જેવા અનેક ગુણો આપણા અંતરને ઢંઢોળી એવા ગુણોના કામી બનવા તરફ દોરી જશે. પરમકૃપાળુદેવ સ્વયં આ સતીના ગુણોને સંભારી બોલી ઉઠે છે : “મને કોઈ રાજેમતી જેવો વખત આવો.” (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચ્ચનામૃતજી પત્રાંક-૨૧/૧૨૧). તો જોઈએ

શ્રી દેવચંદ્રજી શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની ભક્તિ કરતાં શું કહે છે :

નેમિ જિષેસર નિજ કારજ કર્યું, છાંડ્યો સર્વ વિભાવોળું;
આત્મશક્તિ સકલ પ્રગટ કરી, આસ્વાદો નિજ ભાવોળું.

- નેમી૧

શબ્દાર્થ : શ્રી નેમિ જિનેશ્વરે સ્વ-કાર્ય કર્યું અને સર્વ વિભાવોનો ત્યાગ કર્યો. પરિણામે આત્માની સર્વ શક્તિ પ્રગટ કરી અને પોતાના શુદ્ધ ભાવોનો આસ્વાદ લીધો. (કારજ - કાર્ય; છાંડ્યો = છોડી દીધો, ત્યાગ કર્યો; આસ્વાદો = સ્વાદ લીધો, અનુભવ કર્યો)

વિશેષાર્થ : ગણિશ્રી દેવચંદ્રજી સૌ પ્રથમ તો શ્રી નેમિનાથ પ્રભુના અનુપમ સંકલ્પબળ અને સંયમભાવનાથી ઉત્પત્ત સર્વોત્કૃષ્ટ આત્મવીર્યની વાતથી સ્તવનની શરૂઆત કરે છે. નેમ-રાજુલની અભૂતપૂર્વ કથાના પાયામાં ભગવાનનું આ અદ્ભુત ચરિત્ર જ કારણભૂત હતું. એવું તે શું કાર્ય ભગવાને કર્યું? તો શ્રી દેવચંદ્રજી કહે છે : “નેમિ જિષેસર નિજ કારજ કર્યું”-પ્રભુએ પોતાનું કાર્ય કર્યું ! આશ્રય અને પ્રશ્ન થાય કે એમાં તે શી મોટી વાત ? અમે પણ અમારે જે કાર્ય કરવાનું હોય તે જ કરીએ છીએ ને ? તીર્થકર ભગવંતો અને સદગુરુદેવ ત્યારે સમજાવે છે કે ના ભાઈ, તેં અનાદિકાળથી અદ્યક્ષણ પર્યત ‘નિજ કાર્ય’ - સ્વનું, પોતાના આત્માના કલ્યાણનું કાર્ય નથી કર્યું. સ્વરૂપને ભૂલી દેહ અને દેહસંબંધી પરપદાર્થો અને વ્યક્તિઓમાં અહં-મમ કરી ‘પરનું જ કાર્ય’ કર્યું છે; તારો ઉપયોગ નિજને ભૂલીને નિરંતર પરમાં જ રમ્યો છે. અધ્યાત્મ કવિવર શ્રી દૌલતરામજી એ સાચું જ કહ્યું છે કે : “હમ તો કબહું ન નિજ ધર આયે, પર ધર ફિરત બહુત દિન બીતે”. પરિણામે રાગ-દ્રેષ્ટ-અજ્ઞાનરૂપી વિભાવથી આશ્રવ-બંધ અને અનંતા જન્મમરણ કર્યા. નેમિનાથના ‘નિજ કાર્ય’ માં તો સ્વરૂપસ્થ થવાનો, નિજ ધરમાં આવવાનો અનંત પુરુષાર્થ રહેલો છે. પશુઓનો પોકાર સાંભળવાનું નિમિત્ત બનતાં ક્ષણવારમાં સંસારત્યાગનો નિષ્ણય લઈ,

રાજેમતી જેવી સુંદરી સાથેના લગ્ન તરફ પીઠ ફેરવી, રથ પાછો વાળી, મેરુ સમાન અડગ બની, મોહશત્રુને જીતવા સર્વસંગપરિત્યાગ કરી પૂર્ણ વીતરાગતાની પ્રામિકૃપ ‘નિજ કાર્ય’ કરવા માટે પ્રભુ નીકળી પડ્યા અને પછી તો થોડા દિવસોમાં “છાંડ્યો સર્વ વિભાવોળુ” જન્મથી જ ક્ષાયિક સમકિતી એવા પ્રભુ દર્શનમોહનો તો નાશ કરી ચૂક્યા હતા અને હવે માત્ર પ૪ દિવસના આત્મરમણતા અને આત્મસમાધિના અંડ પુરુષાર્થી ચારિત્રમોહનો પણ સંપૂર્ણ નાશ કરી રાગ, દ્વેષ આદિ સર્વ વિભાવોને છાંડી પ્રભુ પૂર્ણ વીતરાગી સર્વજ્ઞ થયા. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત સુખ અને અનંત વીર્ય - એમ અનંતચતુષ્ય સહિત “આત્મશક્તિ સકલ પ્રગટ કરી” - સર્વ આત્મિક ગુણો પૂર્ણ શુદ્ધ થઈ પ્રભુમાં પ્રગટ્યા, વિકારનો અનંતાંશ પણ ન રહ્યો ! આત્મશક્તિ તો સર્વ જીવમાં અપ્રગટપણે છે જ પણ પ્રભુએ પુરુષાર્થ કરી તે ‘સકલ પ્રગટ કરી’ એટલું જ નહિ, પણ ‘આસ્વાધો નિજ ભાવોળુ’ - પોતાના આત્મસ્વભાવનો આસ્વાદ લીધો. પૂર્જ્ય ગુરુહેવશ્રી રાકેશજી સુંદર દણ્ણાંત આપતાં કહે છે કે ‘મેનુ કાર્ડ’ માત્ર વાંચીને તે વસ્તુનો સ્વાદ ન લઈએ તો શું અથ ? તેમ આપણે તો ભલે આત્માની વાતો કરીએ, વિચારીએ, ભાવીએ પણ પ્રભુ તો નિજભાવવરૂપ સ્વરૂપનું સ્વસંવેદન કરી તે અતીન્દ્રિય અનંત આનંદનો આસ્વાદ માણી કૃતકૃત્ય થઈ ગયા અને અનંતકાળ સુધી તે સ્વાધીન સુખના આસ્વાદનો ભોગવટો કરતા રહેશે ! પ્રભુ નેમિનાથ સર્વસંગ પરિત્યાગ કરી નીકળી પડ્યા ત્યારે રાજુલદેવીના અંતરમાં કેવા પરિણામ ચાલી રહ્યાં છે તે દર્શાવતાં દેવયંદ્રજી કહે છે :

રાજુલ નારી રે સારી ભતિ ધરી, અવલંખ્યા આરિહંતોજી;
ઉત્તમ સંગે રે ઉત્તમતા વધે, સધે આનંદ અનંતોજી.

- १०२

શાષ્ટ્રાર્થ : રાજુલદેવીએ કેવી સન્મતિ ધરી કે નેમિનાથ અરિહંત પ્રભુનું અવલંબન લીધું, કારણ કે ઉત્તમનો સંગ કરવાથી પોતાની ઉત્તમતા, પાત્રતા વધે છે અને અનંત આનંદની સિદ્ધિ થાય છે

વિશેષાર્� :- મહાસંકટના સમયે પણ આપણી સાધકવૃત્તિ કેવી હોવી જોઈએ તે રાજુલદેવિના

ઉદાહરણથી દેવચંદ્રજી હવે સમજાવે છે. શરૂઆતમાં રાજુલને પણ મોહગાર્ભિત વિચારોથી શંકા, કુશંકા જાગે છે, આધાત લાગે છે. પરંતુ આઈ-આઈ ભવોમાં જે નેમપ્રભુનો સંગ મળ્યો છે, તેના પ્રભાવે તુરત ભાવોમાં પલટો આવે છે. “રાજુલ નારી રે સારી ભતિ ધરી” - વિચારિત મતિને દૂર કરી રાજેમતી વિવેકીમતિને ધારણ કરે છે અને “અવલંબ્યા અરિહંતોજુ” - શ્રી નેમિનાથ અરિહંત ભગવાનનું અવલંબન લઈ સ્વયં દીક્ષિત થાય છે! જે પતિ પ્રત્યે અનેક ભવોમાં સંસારગત વહાલપ કર્યું તેને અસંસારગત વહાલપમાં જાત્યાંતર કરી નેમીનાથને પોતાના પારમાર્થિક સ્વામી તરીકે સ્વીકારી તેમનું શરણ ગ્રહણ કરે છે. સારી ભતિ અર્થાત્તુ વિવેક જાગૃત થતાં અંતરમાં એવો દઢ નિર્ણય થયો છે કે મારા સ્વામીએ અરિહંતપદ પ્રામ કરી જે મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશયો છે તે જ માર્ગ મારે પણ હવે એમની શિષ્યા બનીને ચાલવામાં મારા આત્માનું પરમ હિત છે. વળી “ઉત્તમ સંગે રે ઉત્તમતા વધે” - તીર્થકર પ્રભુના સર્વોત્તમ સંગથી મારી ઉત્તમતા, અર્થાત્તુ પાત્રતા પણ વધતી જશે અને તે ત્યાં સુધી કે હું પણ ચારિત્રના ગુણસ્થાનો પાર કરી તેમની જેમ સર્વોચ્ચ અરિહંત-સિદ્ધપદ પ્રામ કરીશ, જ્યાં “સથે આનંદ અનંતોજુ” - અનંત અવ્યાબાધ આનંદની સિદ્ધિ થશે. આગળના ભવોમાં તેમની સાથેના સાંસારિક સંબંધોમાં મેં માત્ર પરાધીન, વિનશ્વર ઈન્દ્રિયસુખો ભોગવ્યાં, પણ હવે જ્યારે તેઓ શાશ્વત, સ્વાધીન અતીન્દ્રિય સુખને પ્રામ થયા છે તો તેમના ઉત્તમ સંગે મને પણ નિઃશંકપણે તેવું જ સર્વોત્તમ સુખ પ્રામ થશે.

યોગીશ્વર આનંદધનજી પણ શ્રી નેમિનાથ સ્તવનમાં રાજુલની આ પલટાતી અપૂર્વ ભાવવદશા માટે કહે છે, “ચિત લઈ તત્ત્વવિચાર”. વીતરાગ ભગવંતોએ અને તેમને અનુસરતા સત્યુરૂપોએ જે તત્ત્વોની પ્રરૂપણ કરી છે તેની શ્રદ્ધાથી અને ઊર્ધ્વ વિચારણાથી મોક્ષમાર્ગની શરૂઆત થાય છે. આગળ વધતાં તત્ત્વનિર્ણય અને પછી સતત અંતર્મુખતાનો અભ્યાસ અને સ્વાનુભૂતિ ! નોંધ લેવા જેવી બાબત એ છે કે રાજુલે જે ‘સારી મતિ ધરી’ તેની પાછળ માત્ર ભાવુકતા નથી પણ ઊર્ધ્વ તત્ત્વવિચારણાથી લીધેલ નિર્ણય છે અને તેથી બેદ નહીં કરતાં શરવીરપણું ગ્રહણ કરે છે. તે

તत्त्वविचारणा અંતર્ગત સાત તત્ત્વ (ઉપલક્ષી નવ તત્ત્વ) ગુંથીને હવે શ્રી દેવચંદ્રજી કહે છે :

ધર્મ અધર્મ આકાશ અચેતના, તે વિજ્ઞતિ અગ્રાહોળું;
પુદ્ગલ ગ્રહવે રે કર્મ કલંકતા, વાધે બાધક બાહ્યોળું.

-નેમિ૦૩

શબ્દાર્થ : ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશ-આ ત્રણ દ્વયો અચેતન અર્થત્તુ જડ છે, તેમ જ વિજ્ઞતીય છે, જેનું ગ્રહણ થઈ શકતું નથી. પુદ્ગલ દ્વય કર્મરૂપે ગ્રહણ થાય છે પણ તેથી જીવ કલંકિત થાય છે અને સ્વભાવને બાધક એવા બાધ્યભાવો તેથી વૃદ્ધિ પામે છે. (ધર્મ, અધર્મ, આકાશ = વિશ્ના દ્વયોમાંના ત્રણ દ્વય - ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશ; વિજ્ઞતિ = ભિન્ન જ્ઞતિ, ભિન્ન લક્ષ્ણભાવાળા; અગ્રાહોળું = ગ્રહણ ન કરી શકાય તેવું; ગ્રહવે = ગ્રહણ કરવાથી; વાધે = વધે, વૃદ્ધિ થાય; બાધક = અવરોધક; બાહ્યોળું = બાધ્યભાવ, વિભાવ)

વિશેષાર્થ : રાજુલદેવી અચાનક આવી પડેલ આપત્તિના સમયે આર્તધ્યાન કે રૌદ્રધ્યાન ન કરતાં તીર્થકર ભગવંતોએ પ્રરૂપેલ તત્ત્વોની વિચારણા શરૂ કરી કર્મબંધના અવસરને કર્મનિર્જરામાં, આચ્ચવના પ્રસંગને સંવરમાં પલટાવી નાખે છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ ખરું જ કહું છે કે :

હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઈનમાં સંદેહ;

માત્ર દાસ્તિકી ભૂલ હૈ, ભૂલ ગયે ગત એહિ.

રાજુલદેવી વિચારે છે કે નેમિનાથે મારો સંબંધ છોડ્યા પછી એવું કયું તત્ત્વ છે કે જેની સાથે હું સંબંધ જોડી શકું ? વિશ્વમાં રહેલ છ દ્વયનો વિચાર કરતાં ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશ-આ ત્રણ તો ‘વિજ્ઞતીય’, મારા આત્માથી તદ્દન ભિન્ન લક્ષ્ણભાવાળા અચેતન, જડ દ્વય છે. વળી, અક્રિય અને અરૂપી છે. તેથી તે ત્રણોય અગ્રાહ્ય છે; તેનું ગ્રહણ કદાપિ થઈ શકે નહિ. તેની સાથે કોઈ સંબંધ બાંધી ન શકાય એવા છે. કાળ તો અન્ન-અસ્તિકાય અને ઔપચારિક દ્વય છે. બાકી રહ્યા બે દ્વય - પુદ્ગલ અને જીવ. પુદ્ગલ દ્વય સંસારી આત્મા ગ્રહણ કરી શકે તેવું છે (અનુપચરિત વ્યવહારનયથી), પણ તે ગ્રહણ કર્મ-નોકર્મરૂપે થાય છે, જેનાથી મારો

શુદ્ધ આત્મા કલંકિત થાય છે. કર્મકલંકના નિમિત્તે અને સ્વરૂપની અજાગૃતિને લીધે “વાધે બાધક બાહ્યોળું”- શુદ્ધાત્માથી બાધ એવા રાગ-દ્વેષ-અજ્ઞાનરૂપી બાધ ભાવોની વૃદ્ધિ થતાં તે નિજસ્વરૂપની પ્રામિમાં બાધક, અવરોધક નીવડ્યા. હવે આ ભાવકર્મ-દ્વયકર્મની શુંખલા સાથે સંબંધ રાખી મારે વધુ કલંકિત નથી થવું. એમ વિચારી રાજુલદેવી હવે જીવદ્વય તરફ વિચારધારાને લઈ જાય છે :

રાગી સંગે રે રાગ દશા વધે, થાયે તિણે સંસારોળું;
નીરાગીથી રે રાગનું જોડવું, લહીએ ભવનો પારોળું.

-નેમિ૦૪

શબ્દાર્થ : જે રાગી જીવનો સંગ કરે તેની રાગદશા વધે છે અને તેના સંસારની વૃદ્ધિ થાય છે, પરંતુ નીરાગી અરિહંત પ્રભુની સાથે પ્રીતિ જોડવાથી ભવનો પાર પામી શકાય છે. (તિણે = તેને; ભવનો પારો = ભવસાગર પાર પામવો, તરી જવો)

વિશેષાર્થ : ‘જેવો સંગ તેવો રંગ’- આ વાત તો સૌને વિદિત છે જ. આ જ ન્યાયથી રાગી-મોહી જીવના સંગથી રાગદશા વધે અને નીરાગી-વીતરાગીના સંગથી સાચૌ વૈરાગ્ય આવે, કમશઃ વીતરાગી થવાય. રાજુલદેવીએ સંસારના રૂપરંગનો અનુભવ કરી લીધો છે અને તેમને સર્વ દુઃખનું મૂળ કારણ મળી ગયું છે. તેથી બોલી ઉઠે છે કે “રાગી સંગે રે રાગ દશા વધે.” અનાદિકાળના ભવભ્રમણમાં આ જીવે રાગ-દ્વેષ-અજ્ઞાન તો સેવાં પરંતુ સંગ પણ એવા જ રાગી જીવોનો કર્યો, જેનાથી રાગભાવોનું જ પોષણ થયું. તેમાં કહેવાતો પ્રેમ પણ સ્વાર્થથી ભરેલો જ રહ્યો. રાગદશા એવી વધતી ચાલી કે તે તીવ્ર સ્નેહાસક્તિથી અનંતાનુભંધીના પ્રકારમાં પરિણમી અને “થાયે તિણે સંસારોળું”- આમ જીવ સંસારસમુદ્રમાં, ભવાટીમાં ભમતો રહ્યો.

રાજુલદેવીએ આ સત્યને પારખી લીધું છે અને પ્રભુના શરણમાં સામે કંઠે અનંત સુખના ધામ એવા મોક્ષનો કિનારો દેખાઈ રહ્યો છે. વિચારે છે કે મારા સ્વામી જો એ કિનારે પહોંચી ગયા છે તો હું શા માટે પાછળ રહી જાઉં ? પણ તે માટેનો સર્વોત્તમ અનુસંધાન પાના નં. ૧૦ પર

શ્રી કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર (ક્રમાંક-૧૮)

મહેન્દ્રભાઈ કે. ખંડાર

અષ્ટ પ્રાતિહાર્ય : ૧. અશોકવૃક્ષ

● મૂળ શ્લોક : (વસંતતિલકા)

ધર્મોપદેશસમયે સવિધાનુભાવા -
દાસ્તાં ! જનો ભવતિ તે તરુરાધ્યશોકઃ ।
અભ્યુદગતે દિનપતૌ સમહીરુહોઽપિ,
કિં વા વિબોધમુપયાતિ ન જીવલોકઃ ॥૧૯॥

● અન્વયાર્થ :

ધર્મોપદેશસમયે તે સવિધાનુભાવાત् જનઃ આસ્તામ् !
તરુઃ અપિ અશોકઃ ભવતિ ! વા દિનપતૌ અભ્યુદગતે
સમહીરુહઃ અપિ જીવલોકઃ વિબોધં કિં ન ઉપયાતિ ?

● શાન્દાર્ય : ધર્મોપદેશસમયે - ધર્મનો ઉપદેશ -
દેશના આપવાના સમયે (સમવસરણમાં),
સવિધાનુભાવાત् - સમીપપણાના - સાત્ત્વિધના
પ્રભાવથી, આસ્તામ् - દૂર રહો, જનઃ - ભવ્ય
જીવો, ભવતિ - થાય છે, તે - તમારા (જિનેશ્વર
ભગવાનના), તરુઃ - વૃક્ષો, અપિ - પણ, અશોકઃ
- અશોક, શોકરહિત, અભ્યુદગતે - ઉગે ત્યારે,
દિનપતૌ - સૂર્ય, સમહીરુહઃ - વૃક્ષાદિ સાથે, અપિ
- પણ, કિં - શું, વા - અથવા, વિબોધં - વિકાસને,
વિશિષ્ટ બોધને, ઉપયાતિ - પામે છે, ન - નહીં,
નથી ?, જીવલોકઃ - જીવલોક, જગતના સર્વ
પ્રાણીઓનો સમૂહ.

● સમશ્લોકી ગુજરાતી પદાનુવાદ :

(હરિગીત)

ધર્મોપદેશતણા સમયમાં આપના સહવાસથી,
તરુ પણ અશોક જ થાય, તો શું મનુજનું કે'વું પછી;
જયમ સૂર્યના ઉગ્યા થકી, ના માત્ર માનવી જાગતાં,
પણ વૃક્ષ પલ્લવ પુષ્પ સાથે સ્ફેજમાં પ્રશુલિત થતાં ? (૧૮)

(મંદાકાંતા)

જ્યારે દેતા જિનવર તમે ધર્મની દેશનાને,
ત્યારે લોકો મુદ્દિત તરુ યે વૃક્ષ નિઃશોકતાને;

જ્યારે ઉગી સૂરજ જગમાં ઢાલવે તે જ થોક,
ત્યારે થાયે પ્રકટ નહિ શું સર્વથા જીવ લોક ? (૧૯)

● ભાવાર્થ : ધર્મદિશનાના સમયે તમારી સમીપતાના
પ્રભાવથી મનુષ્ય તો શું પરંતુ વૃક્ષો પણ શોકરહિત
થઈ જાય છે. તે થોય્ય જ છે, કેમ કે સૂર્યનો ઉદ્ય થતાં
વૃક્ષો સહિત સમસ્ત જીવલોક શું વિકાસને પ્રાપ્ત થતો
નથી ? અર્થાત્ થાય જ છે.

● વિશેષાર્થ / પરમાર્થ : આ શ્લોક - ૧૮ થી આઠ
શ્લોક સુધી, એટલે કે ૧૮ થી ૨૬ સુધી, તીર્થકર
પાર્શ્વપ્રભુના ૮ પ્રાતિહાર્યનું વર્ણન એક-એક શ્લોકમાં
સુટિરૂપે કરેલ છે.

તીર્થકરો પ્રચંડ પુષ્પના સ્વામી છે. તેઓના
૩૪ અતિશયો કંચાં છે. તે જ રીતે તેમના ૮ પ્રાતિહાર્ય
પણ બતાવ્યા છે : (૧) અશોકવૃક્ષ, (૨) દિવ્ય
પુષ્પવૃદ્ધિ, (૩) દિવ્યધ્વનિ, (૪) ચામર, (૫)
સિંહાસન, (૬) પ્રભા(આભા)મંડળ, (૭) દેવદુંદુભિ,
(૮) ત્રણ છત્ર.

આત્મા અને તેના અનંત ગુણો અરૂપી છે.
કેવળજ્ઞાન આદિ પ્રત્યક્ષ આપણને દેખાતા નથી. ‘આ
વક્તિ કેવળજ્ઞાની છે’ તે ચર્ચયક્ષુથી જોઈને આપણે
કહી શકતા નથી. પરંતુ કેવળજ્ઞાન પ્રગટતાની સાથે
જ તીર્થકરોના પ્રભળ પુષ્પના (તીર્થકર નામકર્મના)
ઉદ્યથી કરોડો દેવો તેમની સેવામાં હાજર થઈ જાય
છે.

અજ્ઞાની ભિથ્યાદંદિ સંસારી જીવોને પણ
પરમાત્માના પૂર્ણ પ્રભાવનો જ્યાલ આવે અને
અતિશયો દેખી તેઓ આકષ્યાદીને તેમની સમીપે આવે,
ધર્મદિશના સાંભળો તો તેમના ભિથ્યાત્વના અંધકાર
ઉદ્દેશ્ય અને કંઈક ભવ્યાત્માઓ સમ્યગુદ્દર્શનનો પ્રકાશ
પામી જાય, જન્મ-મરણના શોક ટળી જાય અને તે
મનુષ્ય અ-શોક બની જાય છે. આ અ-શોકનું પ્રતીક
છે અશોકવૃક્ષ.

તीર्थकર પરમાત્મા જ્યાં જ્યાં સમોસરીને દેશના આપે ત્યાં ત્યાં તેનાથી ૧૨ ગણા ઉંચા અને લીલા પાંડાંવાળા અશોકવૃક્ષની દેવો રચના કરે છે. તેની નીચે મણિભય સિંહાસન પર પ્રભુ બિરાજે છે. ત્યાં પરમાત્માની સમીપે આવવાવાળાના પણ બધા શોક ટળી જાય, કારણ કે ત્યાં પરમાત્માની આંખો અને આત્મામાંથી કરુણા, પ્રેમ અને વાત્સલ્ય વરસી રહ્યાં છે. તેમનાં દર્શનમાત્રથી દુરિત (પાપો) અને દુઃખો દૂર થઈ જાય, હદ્ય હર્ષિત બની જાય અને અંતર આનંદવિભોર બની જાય. પછી ત્યાં શોકને જગ્યા જ કર્યાં રહે ? ઉપર નીલવર્ણી અશોકવૃક્ષની ઘટા અને નીચે પ્રભુનું અનેરી આભાવાળું ચતુર્મુખ અત્યંત રમણીય હોય છે.

જેમ સૂર્યનો ઉદ્ય થતાં, માત્ર મનુષો જ નહિ, પણ સમસ્ત જીવસૂચિ જગૃત બની જાય છે. અરે, રાત્રિના સંકોચાઈ ગયેલા વૃક્ષોના ફૂલો, પત્રો વગેરે પણ વિકસ્વર બની જાય છે. આ છે સૂર્યોદયનો પ્રભાવ !

બસ, આ જ રીતે તીર્થકર પરમાત્મારૂપી સૂર્યના જ્ઞાન-કિરણો ફેલાતા જ કંઈક ભવ્યાત્માઓ પ્રભુદ્ધ બની જાય. તેમની મિથ્યાત્વની ઊંઘ જીવી જાય. તેમના હૈયા જ્ઞાનથી વિકસી જાય. આ છે પ્રભુના સાન્નિધ્યનો પ્રભાવ !

અતે ‘અશોક’ ને ‘વિબોધ’ નું શ્લેષ-અલંકાર તરીકે સરસ પ્રયોજન કરેલ છે. શ્રી ભક્તામર સોત્રના ૨૮ મા શ્લોકમાં પણ આવો જ ભાવ છે.

પ્રભુના સાન્નિધ્યથી એકેન્દ્રિય જાતિનું અશોકવૃક્ષ પણ શોકરહિત બની ખીલી ઉઠે છે, તો પછી દેવ-મનુષ્ય આદિ ૧૨ પ્રકારની સંજી પંચેન્દ્રિય જાતિની સમોસરણમાં પર્ખદાની પ્રસમતાની તો વાત જ શી ? પ્રભુના સાન્નિધ્યે બધા જીવોના શોક સંતાપ દૂર થઈ જ જાય.

‘વિબોધ’ એટલે નિદ્રામાંથી જગવું અને બીજો અર્થ છે વિકસિત થવું, અર્થાત્ વિશિષ્ટ પ્રકારે બોધ પામવો. જ્યારે સૂર્ય ઉગે છે ત્યારે વૃક્ષો પણ

પત્રસંકોચાઈ લક્ષણવાળી નિદ્રાનો ત્યાગ કરી વૃદ્ધિ (વિકાસ)ને પામે છે. બે ઇન્દ્રિયાદિ અન્ય જીવો પણ નિદ્રાનો ત્યાગ કરી પ્રવૃત્તિમય બને છે. તે જ પ્રમાણે તીર્થકરના કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્યનો ઉદ્ય થતાં પ્રભુના સામિથ્યથી ભવિજનો પણ અનાદિ અનંતકાળની મોહનિદ્રા તજી ભાવજાગૃતિને પામી પોતાના આત્મવિકસની આરાધનામાં તન્મય બને છે.

ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમ આદિ ૧૧ શાસ્ત્રીઓ વેદના પ્રકાંડ પંડિતો હતા અને દૃઢાબથી (અભિમાનથી) ગયા હતા મહાવીર પ્રભુને હરાવવા. પણ કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્યના જ્ઞાનપ્રકાશથી જગહળતા પ્રભુજી પાસે પહોંચતા જ તેઓની બધી શંકાઓનું સમાધાન થઈને સભ્યફુદાણ બની ગયા. પંડિતાઙ્ગીઓની રજા લેવા પણ ન ગયા અને ત્યાં ને ત્યાં જ દીક્ષા લઈ પ્રભુ મહાવીરના શિષ્યો (ગણધરો) થઈ, તે જ ભવે મોક્ષે પધાર્યા.

પરમાત્માના સાન્નિધ્યમાં હિંસાદિ પાપોનો ઉપશમ થવાથી અને પ્રતિકૂળ વાયુ-વાવાજોડાનો અભાવ હોવાથી વૃક્ષો પણ અશોક એટલે કે ભાવથી શોકરહિત, ભયરહિત થાય છે. દ્રવ્યથી નવપલ્લવિત થાય છે.

તીર્થ પ્રવર્તાવ્યા પહેલા, પ્રભુનો આત્મા જગતના સમસ્ત જીવોનું કલ્યાણ કરવાના પ્રબળ ભાવ સેવે છે (સંબ્લિ જીવ કરું શાસનરસી, ઐસી ભાવદ્યા મન ઉલ્લસી). તેના પરિણામે તીર્થકર નામકર્મ ઉપાર્જન કરે છે. તેના ફળરૂપે અંતિમભવમાં તીર્થ પ્રર્વતાવે છે ; જેના પરિણામે તેમણે કરેલો ઉપદેશ ખૂબ અસરકારક નીવડે છે. જીવોનું કલ્યાણ પ્રભુની દેશના સાંભળવાથી અને બોધનું પરિણામન થવાથી થાય છે.

સામાન્ય રીતે ‘ઉપદેશ’ શબ્દ નીતિ અને ધર્મનું જ્ઞાન આપવા માટે વપરાય છે. ‘ધર્મોપદેશ’ માં તારતમ્ય ભાવોથી અનેક વિધિવિધાન અને પ્રકાર પડે છે. અહીં તો દેવાધિદેવ તીર્થકર પાર્શ્વ પ્રભુનો અપૂર્વ ઉપદેશ છે.

તીર્થકર પ્રભુ કોઈ ઈચ્છાપૂર્વક ઉપદેશ
આપતા નથી, પરંતુ પૂર્વે જે તીર્થકર નામકર્મ નિકાયિત
બાંધેલ તે ઉદ્યમમાં આવતા વાણી સ્વયં પ્રવાહિત થાય
(ખરે) છે. વૃક્ષ પરનું ફળ કે છોડ પરનું ફૂલ સમય
થતાં પોતાની મેળે ખરી પડે છે, વાદળોમાં પાણીનું
નિર્માણ થતાં સ્વયં જળવૃષ્ટિ થાય છે, અગ્નિનો ધુમાડો
સ્વયં ઊર્ધ્વગામી બને છે, સૂર્યનો ઉદ્ય થતાં તેના
કિરણો આપોઆપ ચારે બાજુ ફેલાઈ જાય છે; તેવી
રીતે તીર્થકર ભગવાનની વાણી (વચનયોગ) ઉદ્ય
થતાં સ્વયં ખરવા લાગે છે. તેમનો વચનયોગ સર્વથા
રાગ-દ્વેષ-મોહ રહિત સ્વયં શુદ્ધ ધર્મ હોય છે.

પ્રભુનો ઉપદેશ હંમેશાં પરિશુદ્ધ, નય,
નિકેપ, પ્રમાણ, સમભંગિથી પરિપૂર્વી હોય છે. લોકિક
ધર્મ સામાજિક નીતિ, ન્યાય અને પ્રવૃત્તિ સાથે
સંકળાયેલો હોય છે, જ્યારે પ્રભુનો ધર્મોપદેશ લોકોત્તર
ધર્મ સંસારથી મુક્ત થઈ સિદ્ધત્વ તરફ લઈ જનાર
નિવૃત્તિમાર્ગ છે.

ભગવાનના ઉપદેશ સાથે ‘સવિધ’ વિશેષજ્ઞ છે. આજ્ઞા તથા વિનયનું જેમાં વિધાન છે તેવા આ બે ધર્મની વિધિ છે. વિનય અને આજ્ઞા જૈન ઉપાસનાના બે મહાસ્તંભ છે. અહીં ભગવાનના સંપૂર્ણ નિર્દોષ પ્રવચનનું એક વર્તુળ બને છે. એટલે કે એક વિશિષ્ટ આકાશકેત્ર રચાય છે. તે અંતર્ગત જે જીવરાશિને તેનો સ્પર્શ થાય અથવા તેની સમીપે આવે ત્યારે તેનો એક અલૌકિક પ્રભાવ ઉત્પત્ત થાય છે, જેને અહીં સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિજીએ ‘અનુભાવ’ કહેલ છે. આ અનુભાવથી મનુષ્યો તો ઠીક, પરંતુ વૃક્ષો પણ અશોક થઈ જાય છે. ભાવ અર્થમાં શોકરહિત અને દ્રવ્ય અર્થમાં સુપલ્લિવિત થઈ જાય છે. ‘અનુભાવ’ નો સામાન્ય અર્થ પ્રભાવ છે. તે સારો કે ખરાબ પ્રભાવ હોઈ શકે. પરંતુ અનુભાવ ગુણાનુસારી પ્રભાવ છે. મોટેભાગે પ્રભાવ સાંસારિક વિષયોની પ્રભળતાને મગટ કરે છે, જ્યારે અનુભાવ દિવ્યગુણોનો વિકાસ દરશવિ છે.

બે કિયાઓનો ઉદ્દેખ કરીને એક
આશ્ર્યભાવ પ્રગટ કરવો તે આચાર્યની વિશિષ્ટ શૈલી
દ્વારા શ્રી કલ્યાણ મંદિર ઝોતું ના પાંચમાં શ્લોકમાં

કહ્યું કે બુદ્ધિમાન તો ઠીક, પણ એક મંદબુદ્ધિ પણ પ્રભુની સુતિ કરવાની હિંમત કરે છે. સાતમાં શ્લોકમાં કહ્યું કે પ્રભુનું સ્તવન તો ઠીક, પણ નામ માત્ર પણ રક્ષા કરે છે. આ શ્લોક-૧૮ માં કહ્યું કે મનુષ્ય તો ઠીક, પણ વૃક્ષો પણ પ્રભાવિત થાય છે.

કોધાદિ દુર્ગુણોથી અને માયાવી તત્ત્વોથી
આર્તધ્યાન-રૌદ્રધ્યાન થાય છે. તે અંતર્ગત ખેદ કરવો,
આકુળ-વ્યાકુળ થઈને આકંદ કરવું, બેચેનીથી
અશ્રુપાત કરવો, વ્યથિત થવું તેને 'શોક' કહે છે. તે
એક નોકખાય છે અને તેનાથી અનેક કખાયો થઈને,
નવા ભયંકર કર્મો બંધાઈને, દુર્ગતિ થાય છે. જૈનદર્શન
સર્વ વિભાવોમાં શોકને પ્રધાન દુર્ગુણ કહે છે. શ્રી
ગીતાજીમાં પણ કહ્યું છે, ગતં ન શોच્યં, એટલે જે
વસ્તુ હાથમાંથી ચાલી ગઈ છે અથવા જેનો યોગ થયો
નથી અથવા જેનો યોગ થઈ વિયોગ થયો તેને માટે
રોતા રહેવું તે સાક્ષાત્ દુર્ગતિ છે. તેથી જ કદાચ
પ્રભુના પ્રાતિહાર્યોમાં અશોક (વૃક્ષ) પ્રથમ છે.

આગમો કહે છે કે ભગવાનના સમવસરણથી ચાર યોજન સુધી રોગ નહીં, શોક નહીં, વેર-વિરોધ નહીં, દુઃખ-દારિદ્ર નહીં. પ્રભુનો પ્રભાવ જીવોને શોક-ભય-રોગ મુક્ત કરે છે.

આચાર્યશ્રીએ સૂર્યની ઉપમા દેવાધિદેવને
આપી છે તે સાર્થક છે. દષ્ટ સૃષ્ટિના વિકાસનો મુખ્ય
આધાર સૂર્ય છે. તેની જલક શ્રી ગાયત્રીમંત્ર (ॐ
ભૂર્ભૂવ સ્વः....) માં જોવા મળે છે. સૂર્ય ભૌતિક દ્વય
જગતનો સંચેતક છે તો દેવાધિદેવ તીર્થકર ભગવાન
આવજગતના સંચેતક છે.

વિબોધ એટલે વિકાસ અથવા બોધ. સ્થુળ દ્રવ્યવિકાસમાં હળવનચલન અને શુભાશુભ પર્યાય આવે. સૂક્ષ્મત્વાવ વિબોધમાં નૈતિક, ધાર્મિક અને પારમાર્થિક બોધ આવે. આપણે મુમુક્ષુઓ માટે, પારમાર્થિક ભાવ વિબોધમાં, નાશવંત પદાર્�ોમાં આસક્ત જીવને મુક્ત કરી અખંડ, અવિનાશી, અવિભાજ્ય, શાશ્વત, સત્યસ્વરૂપ શુદ્ધાત્માને પ્રામ કરી જન્મ-મરણથી રહિત કરે તે જ સર્વશ્રેષ્ઠ

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૪ પર)

ઉદ્યનો શાંત સ્વીકારભાવની પ્રક્રિયા (ભાગ-૨)

રમેશભાઈ કાંતિલાલ ખંડાર

જીવનમાં સુખ-દુઃખના પ્રસંગો આવતા જ હોય છે. ‘સુખ દુઃખ મનમાં ન આણીએ, ઘટ સાથે રે ઘડિયા; તે ટાળ્યા કોઈના નવ ટળે, પૂર્વકમના પડવાઓ.’ પૂર્વ જેવા શુભાશુભકર્મો કરેલા તેના ફળરૂપે અનુકૂળ કે પ્રતીકૂળ પરિસ્થિતિ સર્જય છે. તેનો શાંતભાવે સ્વીકાર કરવો, જેથી નવા કર્મબંધના બંધના કારણરૂપ રાગદ્વેષ ન થાય. અનંત સંસારની શુંખલા તૂટે અને મોક્ષમાર્ગની કેડી કંડારવાની પ્રક્રિયાને વેગ આપવો એ મુમુક્ષુનું કર્તવ્ય છે. વર્તમાન પુરુષાર્થની નબળાઈ અને ભારે કર્મના ઉદ્યને વશ થઈ રાગદ્વેષ થાય તો પણ તેની સભાનતા અને તેના નિષેધપૂર્વકના વિધેયતમ્ક વલણથી તે સાનુંબંધ થતા નથી, તેની પરંપરા ચાલતી નથી. પ્રતિ સમય ત્રાણ કિયા થાય છે -મારવારૂપ કિયા, મારવાના ભાવરૂપ પરિણામ, અને ‘હું મારી શકું છુ’ એવો અંતરનો અભિપ્રાય. મારવારૂપ કિયાનું પાપ શૂન્ય છે. જીવ પોતાના આયુષ્કર્મના અંતથી મરે છે અને અન્ય જીવ તેમાં નિમિત્તમાત્ર છે. મારવાના ભાવ એ ચારિત્રમોહરૂપ છે અને તે ભાવનું ફળ ૨-૩% છે. મારવાના ભાવ પાછળ તેના મૂળમાં પણ ‘હું મારી શકું છુ’ એવા અંતરંગ મિથ્યા અભિપ્રાયરૂપ દર્શનમોહ છે અને તેનું ફળ પ્રાપ્તે ૮૭% છે. તેથી આત્મલક્ષરૂપ સમ્યક અભિપ્રાય સહિતના શુભભાવની કિંમત ઘણી વધારે છે અને પરંપરાએ મોક્ષની પ્રમિ કરાવે છે. ધ્યેયના લક્ષે ઉદ્યનો સ્વીકારભાવ એ આત્મલક્ષી શુભભાવ છે અને તેનું વલણ અંતર્મુખ છે.

શુભ કિયાની રીતે વિચાર કરીએ તો શાસ્ત્ર, રજોહરણ, મુહૂરતી, વસ્ત્ર, આદિ ઉપકરણનો ફાળો ૧% છે. મન-વચન-કાળારૂપ કરણનો (સાધનનો) ફાળો ૮% છે, અને ઉપયોગરૂપ અંત:કરણનો ફાળો ૮૦% છે. તેથી જ્ઞાનીઓ કહે છે કે ‘ઉપયોગ એ જ સાધના છે?’ આત્મલક્ષી શુભભાવમાં ઉપયોગનું વલણ અંતર્મુખ હોય છે. શુભ કિયાની અગત્યતા આત્મલક્ષી શુભભાવ પ્રગતાવવા અર્થે ઉપયોગી છે, કલ્યાણકારી છે. પણ આત્મલક્ષ તો અંતર્મુખતાની સાધનાથી બંધાય છે. આત્મલક્ષી શુભભાવ સહિતની શુભકિયાને મહોપાધ્યાય

યશોવિજ્યજી શુદ્ધ વ્યવહાર કહે છે. આત્મલક્ષ રહિતના નિરતિશ્ય શુભ કિયાને અશુદ્ધ વ્યવહાર કહે છે અને તે સંસારપરિભ્રમણનું કારણ થાય છે.

શાંત સ્વીકારભાવ એ પરિભ્રમણના પ્રત્યાખ્યાન છે. સંસારના મૂળ પર ઘા કરે છે. સ્વીકારભાવ એ સિંહવૃત્તિ છે. ઉદ્યમાં ફેરફાર કરવાની વૃત્તિ તો કૂતરાવૃત્તિ છે. ઉદ્યરૂપી લાકરીની પાછળ જ દૌડતો રહે છે. રાગદ્વેષને દૂર કરવાના કે દમન કરવાના નિષ્ફળ પ્રયત્નો કરતો રહે છે. સિંહવૃત્તિ તો ઉદ્યની નિર્જરા કરી સંસારના મૂળ પર ઘા કરે છે. રાગદ્વેષને હટાવવાનો પ્રયત્ન નથી કરતો, પણ રાગદ્વેષ જ્યાંથી ઉત્પત્ત થાય છે તે અનાદિની વૃત્તિના મૂળ પર ઘા કરે છે. મણિરથ રાજાએ મદનરેખાની હાજરીમાં તેમના પતિ યુગબાહુ પર તલવાર ઝીકી ત્યારે પણ મદનરેખાએ વેરના બદલાનો વિચાર કરવાને બદલે પોતા ભણી દણ્ણ કરી પોતાનું અને પોતાના પતિનું આત્મકલ્યાણ સાધી લીધું ! ચંદનબાળાએ પણ અત્યંત પ્રતીકૂળ પરિસ્થિતિ ‘પોતાના કર્મદિનનું ચિત્તરામણ છે’ એમ સમજ તેનો શાંત સ્વીકારભાવ કરી આત્મકલ્યાણ સાધી લીધું. મૂળા શેઠાણી વ્યવહારદણ્ણાએ દોષિત દેખાય પણ નિશ્ચયથી તો ચંદનબાળાના અશુભ કર્મોના ઉદ્યમાં નિમિત્ત માત્ર જ હતા. મૂળા શેઠાણીને તેમના અશુભ ભાવનું ફળ આપવાનો અધિકાર કર્મતંત્રને છે, ચંદનબાળાને નહિ. પ્રતીકૂળ ઉદ્યના શાંત સ્વીકારભાવ કરી મોકને પાચ્યાના ઘણા દણ્ણાંતો આગમાં છે.

ઉદ્યના શાંત સ્વીકારભાવમાં અંત:કરણની વિશુદ્ધિ થાય છે. કઈ રીતે ? અંત:કરણ એટલે મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકાર એ રીતે વિચાર કરીશું. ઉદ્યમાં ઈચ્છા પ્રમાણો ફેરફાર કરવાની વૃત્તિથી અંત:કરણ મલિન થાય છે. ઉદ્યમાં ફેરફાર કરવાની વૃત્તિથી મન સક્રિય રહે છે. અનાદિની વૃત્તિને અનુસરીને મન પ્રતિકારો વિષે સક્રિય રહે છે. આ જ મનની મલિનતા છે. મણ છે. દેહાચ્છાસને લઈ પરમાંથી સુખ મેળવવાની મિથ્યાવૃત્તિથી બુદ્ધિનું વિપર્યાસપણું સક્રિય રહે છે અને ઈચ્છાને અનુરૂપ પ્રતિકારનો સ્વીકાર /

અસ્વીકાર કરે છે. આવું બુદ્ધિનું વિપર્યાસપણું એ જ તેની મલિનતા છે. વિપરીત બુદ્ધિના નિર્જયને અનુસરીને ચિત્ત ઉદ્યમાં ભમતું રહે છે. બીજી રીતે વિચારીએ તો પણ ‘રુચિ અનુયાયી વીર્ય’ અનુસાર ઉદ્યમાં ચિત્ત ભમતું રહે છે. એ જ ચિત્તની ચંચળતા છે, અસ્થિરતા છે, મલિનતા છે. ‘આ બધું હું કરું છું’ એવા કર્તાભાવથી અહંકાર સક્રિય રહે છે. પરના કર્તૃત્વપણાનો ભાવ એ જ અહંકારની ધારાવાહી વિપરીતતા છે. આ રીતે ઉદ્યમાં ફેરફાર કરવાની વૃત્તિથી મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકારરૂપ સમસ્ત અંતઃકરણ મલિન થાય છે.

હવે સમજણપૂર્વકના સ્વીકારભાવથી અંતઃકરણની વિશુદ્ધિ કરી રીતે થાય છે તે જોઈએ. સ્વીકારભાવનો અભ્યાસ એ ઉદ્યગ્રસંગે શરીર, મન, બુદ્ધિથી બેદશાન કરી સાક્ષીચેતનારૂપે જુદા પડવાની પ્રયોગાત્મક સાધના છે. આગળના લેખમાં કર્મસિદ્ધાંતની સમજણ વિષે વાત કરી હતી. પોતાના જ અધાતીકર્મના ઉદ્યરૂપ પરિસ્થિતિ સર્જાણી છે એમ જાણી સદ્ગુદ્ધિરૂપ પ્રજ્ઞાએ ઉદ્યનો જેમ છે તેમ સ્વીકાર કર્યો. તેથી અસ્વીકાર કરી પ્રતિકારરૂપ ફેરફાર કરવાની બુદ્ધિ ન રહી. એ જ બુદ્ધિની વિશુદ્ધિ છે, સદ્ગુદ્ધિની પ્રજ્ઞારૂપ વર્તના છે. સ્વીકારભાવને લઈને મનને પરિસ્થિતિનું વિશ્લેષણ કરવાની જરૂર ન રહી. તેથી મનની પણ છુટ્ટી થઈ ગઈ અર્થાત્ મનની શાંતિ જળવાઈ રહી. આ જ મનશુદ્ધિનો અમોદ ઉપાય છે, જે ક્રમે કરી વિશેષપણે વિશુદ્ધ થઈ નિરાભાધ મનોવૃત્તિનું સર્જન કરે છે. પ્રજ્ઞારૂપ સદ્ગુદ્ધ જેનો સ્વીકાર કરે ત્યાં ચિત્ત ભમે. પ્રજ્ઞાએ શુદ્ધાત્માની સાક્ષીએ ઉદ્યનો જેમ છે તેમ સ્વીકાર કર્યો. અર્થાત્, રુચિ શુદ્ધ આત્માની છે અને ઉદ્યની ગૌણતા છે તેથી ઉદ્યમાં ફેરફાર કરવાની ઈચ્છા થતી નથી. ‘રુચિ અનુયાયી વીર્ય’ અનુસાર ચિત્ત પણ હવે સ્વસન્મુખ થયું અને બહાર ઈન્દ્રિયોના વિષયમાં ભમવાનું બંધ થયું. આ જ ચિત્તશુદ્ધિની પ્રક્રિયા છે. ચિત્તશુદ્ધિ વધે તેમ તેમ ક્રમે કરી ચિત્તનું ભાવનામાં રૂપાંતરણ થતું જાય છે. ઉદ્યમાં ફેરફાર કરવાની બુદ્ધિ ન રહી તેથી કર્તાભાવ ગૌણ બની રહ્યો અને ક્રમે કરી અહંકારના યમદ્વાતારૂપ અકર્તાભાવ ઘૂંઠાય છે. આ રીતે સમજણપૂર્વકના શાંત સ્વીકારભાવથી મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, અહંકારરૂપ અંતઃકરણની વિશુદ્ધિ થતી રહે છે.

જીવ દેહમાં હોવા છતાં દેહથી નિર્બેપ રહી સાક્ષીભાવમાં રહી શકે છે. જીવની સત્તા અને

સંકલ્પબળથી જ દેહ અને ઈન્દ્રિયો પ્રવર્તે છે. ‘આત્માની સત્તા વડે તેહ પ્રવર્તે જાણ’ કિયા દેહ કરે છે, મન-બુદ્ધિ કિયા કરાવનાર છે અને હું તો ત્રણે-દેહ, મન, બુદ્ધિને જોનાર-જાણનાર સાક્ષીચેતના હું એમ અંતરમાં વિવેક થાય ત્યારે વાસ્તવિક સ્વીકારભાવ થયો કહેવાય. એવા સમજણપૂર્વકના સ્વીકારભાવથી ઉદ્યની કોઈ છાયા-અસર અવયેતન મનમાં સંગ્રહિત થઈ અનાદિની વૃત્તિને બળ આપી શકતી નથી. આત્માના પરિણામ ઉદ્યથી નિર્બેપ રહે છે.

સંક્ષેપમાં કહીએ તો પરિસ્થિતિ એ ઉદ્ય પ્રસંગ છે. પરનિમિતરૂપ જડ-ચેતનના પલટાતા પરિણામો છે. ક્ષણિક અવસ્થા છે અને જ્ઞાન બધું જાણી લે છે. બાધ્ય ઉદ્યરૂપ પરિસ્થિતિ આપણા જ અધાતી કર્મના ઉદ્યરૂપ છે. સ્વીકારભાવમાં ઈચ્છા અને વાસનાનો લોપ થાય છે. ઉપયોગ ઈન્દ્રિયો અને દ્રવ્યમનથી પાછો વળે છે તેમાં પ્રવર્તતો નથી અને તે જ વાસ્તવિક વૈરાગ્ય છે. તે થવા અર્થે દેહ, કુટુંબ પરિવાર, પરિગ્રહ આદિમાં અનાસક્તબુદ્ધ હોવી અનિવાર્ય છે. આગળ ઉપર વિસ્તારપૂર્વક ચર્ચા કરેલ છે કે સદ્ગુરુનો ઉપદેશબોધ ગ્રહણ કરી તથા બાર ભાવનાની અનુપ્રેક્ષા કરી ગૃહ, કુટુંબ, પરિગ્રહ આદિને વિષે અનાસક્ત બુદ્ધિરૂપ વૈરાગ્ય થવો અનિવાર્ય છે. તેવા સમજણપૂર્વકના જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્યના સદ્ગ્ભાવમાં તત્ત્વવિચાર ઉદ્ભૂતવે છે અને અધ્યાત્મના શ્રીગણેશ થાય છે. હવે સત્સંગ-સ્વાધ્યાય-સત્સમાગમ દ્વારા ચેતન-મનન કરી કર્મસિદ્ધાંતના ગૂઢ રહેસ્યો સમજાય છે. વસ્તુમાત્રના નિત્ય અને પરિણામી સ્વભાવની સ્પષ્ટતા થાય છે. દ્રવ્યમાત્રની સ્વતંત્રતા સમજય છે તથા પોતાના પરિણામની સંપૂર્ણ જવાબદારી પોતાની જ છે એ સમજાતું જાય છે. સ્વરૂપસ્થિતિ પણ સમજય જરૂરી છે. શ્રદ્ધાના વિષયભૂત ત્રિકાળી દ્રવ્ય નીરાગી, નિર્વિકારી છે અને તે માંનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ છે. પોતાના શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપની રુચિ-લગની-જીરણ હોવી અનિવાર્ય છે. સમયે સમયે ઉદ્યગ્રસંગરૂપ પરિસ્થિતિમાંથી આપણે પસાર થતા રહીએ છીએ. પરિસ્થિતિ આપણા જ અધાતી કર્મના ઉદ્યરૂપ છે. આત્માનો ઉપયોગ પરિસ્થિતિ સાથે કીરનીરની જેમ વણાયેલો હોવા છતાં તે ઉદ્યરૂપ થતો નથી. તેનાથી નિર્બેપ જ રહે છે. માત્ર મિથ્યા માન્યતાને લઈને તે અંતરસંબંધીય સંબંધ (માનસિક જોડાણ) કરીને ઉપયોગને મલિન કરે છે.

મનોસ્�િતિ : આપણે જ્ઞાન ઉપયોગ પરિસ્થિતિ બાજુ ઠણે છે કે પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપ તરફ ઠણે છે એમાં જીવની સ્વતંત્રતા છે. જીવનો ઉદ્યમસંગ પ્રત્યેનો અભિગમ જીવના આત્મિક પુરુષાર્થને આવીન છે. કર્મોદયને આધીન નથી. દ્રવ્યાખ્યાવના ઉદ્યકાળે જીવ ભાવાખ્યવ ન કરે તો નવો કર્મબંધ થતો નથી અને ઉદ્યકર્મ નિર્જરી જાય છે. ‘જો ચેતન કરતું નથી, નથી થતા તો કર્મ’. અહીં જ જીવે પુરુષાર્થ કરવાનો છે. દસ્તિ સંયોગ પર રાખવી કે ધ્યેય પર રાખવી એમાં જીવની સ્વતંત્રતા છે. જીવના અંતરંગ અભિપ્રાય અનુસાર દસ્તિ-લક્ષ અનુસાર મનનો વ્યાપાર થતો રહેશે. આ ચારિત્રદૂપ પરિણામન છે.

ઉદ્યમાં તન્મય થઈ, લેપાઈને ઈઝ-અનિષ્ટપણું કરે તો મનમાં રાગદ્રોષરૂપ સંકલેશ પરિણામ થાય છે. આ સંકલેશ પરિણામ એટલે ઘાતીકર્મના વિપાકનો ઉદ્ય. જીવ ઈઝ-અનિષ્ટપણું ન કરે તો ઘાતીકર્મોદય નિર્જરી જાય છે. જીવ પોતાના આત્મિક પુરુષાર્થથી ઘાતીકર્મના વિપાક ઉદ્યમાં જોડાયો નહિએ. કરણાનુયોગની પરિભાષામાં જીવે પોતાના આત્મિક પુરુષાર્થ વડે વિપાક ઉદ્યને પ્રદેશોદ્યમાં રૂપાંતરિત કરી વેદી લીધો. પોતાના પરિણામને મહિન ન થવા દીધા. ભાવકર્મ ન કર્યા તેથી નવા દ્રવ્યકર્મનો બંધ પણ અટકી ગયો. સમજણપૂર્વક મનોવૃત્તિ નિર્લેપ અને નિરાબાધ રહેવી અનિવાર્ય છે. અંતરંગ અભિપ્રાયમાં સ્વ-પરના વિવેકરૂપ જાગૃતિ હોવી અનિવાર્ય છે. આ જાગૃતિ વિષે હવે પછીના લેખમાં વિસ્તાર કરીશું. મનમાં થતી આકૃપતા-વ્યાકૃપતામાં ઘાતીકર્મનો ઉદ્ય માત્ર નિમિત્તભૂત છે. પરમાં સુખબુદ્ધિરૂપ ભાવમોહ ઉપાદાનકારણ છે. શાંત સ્વીકારભાવ અને આંતરજાગૃતિના પુરુષાર્થ વડે પરમાં સુખબુદ્ધિરૂપ મિથ્યા દર્શન-મિથ્યા અભિપ્રાયને ટાળવાના છે. આ જ અંતર્મુખતાનો અભ્યાસ છે.

શાંત સ્વીકારભાવમાં મિથ્યા માન્યતાનું આમૂલ પરિવર્તન અંતરગાર્ભિત છે. કઈ માન્યતાઓ?

★ ઉદ્યમસંગરૂપ પરિસ્થિતિ કર્મકૃત છે. પૂર્વે આપેલા કારણોના પ્રત્યાઘાતરૂપે ઉદ્યમાં આવેલ છે. એવી સમ્યક્ સમજણ થતી જાય છે.

★ મારા જ અધાતી કર્મોનો ઉદ્ય છે. તેમાં ફેરફાર શક્ય નથી. તેથી ‘ફેરફાર કરવાની બુદ્ધિ - હું ફેરફાર કરી શકું છું’ એ માન્યતાનું મૂળમાંથી ખંડન થયું. અભિપ્રાયનો દોષ (૮૬%) ક્ષીણ થતો જાય છે.

★ ઈચ્છાપૂર્વકના ફેરફાર કદાચિત થાય તો તે પુણ્યકર્મોનો ઉદ્ય છે. પોતાના પ્રયત્નોથી થયા એ માન્યતાનો નિષેધ થાય છે અને મતિકલ્પનારૂપ સ્વચ્છંદતાની હાનિ થાય છે.

★ પરિણામની જવાબદારી મારી જ છે. ઉદ્ય, નિમિત્ત કે કર્મોદય નિર્દ્દિષ્ટ છે અને મારા જ અધાતી કર્મોના ઉદ્યરૂપ સામે આવેલ છે. તેથી બે દ્રવ્યો વચ્ચે કર્તા-કર્મનો સંબંધ માનવાની ભૂલ ટણે છે. પવનજ્યનો બાધ્યદસ્તિએ દોષ હોવા છતાં અંજનાએ તેમને નિર્દ્દિષ્ટ જોયા અને પોતાના અશુભકર્મના ઉદ્યરૂપ પોતાનો દોષ જ દેખાયો. પવનજ્યના ભાવને અને અંજનાના ભાવને કોઈ સંબંધ નથી. અંજનાના ભાવ અને પવનજ્યના ભાધ્ય આચરણને સમયવર્તી મેળવિશેષ નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ છે.

★ ઈન્દ્રિય વિષયોને ભોગવવાની ઈચ્છા નિર્મળ થતી જાય. દેહને ભોગવટો છે, મને-આત્માને નહિ. દેહાધ્યાસ ટળતો જાય છે. ‘છે દેહાદિથી બિન આત્મા રે, ઉપયોગી સદા અવિનાશ - મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે.’

★ પર પદાર્થોને આત્મા ભોગવી શકે એવી કોઈ વસ્તુવ્યવરસ્થા જ નથી એ સમ્યક્ માન્યતાનો સ્વીકાર થાય છે.

દાસ્તાં : સ્વાદિષ્ટ ભોજન હોય ત્યારે પણ વિચારમાં ભોજન પુદ્ગલ છે અને દેહ પણ પુદ્ગલ છે. પુદ્ગલ પુદ્ગલનો આહાર કરે છે અને હું અશાહારી માત્ર તેને જાણાનાર છું. આ રીતે વિચારવાથી ઈન્દ્રિય તથા મનની ભૂખ ઊરી જાય છે. માત્ર પેટની જરૂરી ભૂખ રહે છે. જ્ઞાની આહારના સ્વાદને માત્ર જાણે છે અને અજ્ઞાની આહારના સ્વાદને જાણવાની સાથે ‘હું સ્વાદને માણી રહ્યો છું’ એવી એકત્વબુદ્ધિ હોય છે.

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૨ ૫૨)

દીપોત્સવી પર्व

ભાગુલેન ડી. શાહ

આ સૂચિમાં સમય જેવું શક્તિશાળી કોઈ તત્ત્વ નથી. સમય ઘણો બજવાન છે. તેને કોઈ નથી શક્તું નથી, કોઈ નિયંત્રણમાં રાખી શક્તું નથી. બસ, તે તો આગેકૂચ કર્યે જ જાય છે. સમયમાં સ્થિરતા બિલકુલ નથી. તે કદી થોભવાનું નામ લેતો નથી. સમગ્ર જીવસૃષ્ટિના જીવનમાં તે પોતાના સ્વભાવ મુજબ પરિવર્તન કર્યે રાખે છે. સંસારી મનુષ્યો અવનવા અનુભવો મુજબ સુખ-દુઃખ પામીને જીવે જાય છે. પળભરમાં તે માણસને ન્યાલ કરી દે છે, તો એક પળમાં પાયમાલ પડા કરી દે છે. એક પળમાં સુખેથી જીવતો માણસ બીજ જ પળે મુખ્યુને શરણ થઈ જાય છે. આ બધું સમયથી થતું કાર્ય છે. આ રીતે મનુષ્ય દિવસો પસાર કર્યે જાય છે.

સમય વર્ષોમાં સમામ થતો હોય છે. ત્રણસો સાઠ દિવસો દરમ્યાન કેટલાક પર્વોમાંથી પસાર થઈને અંતિમ દિવસે દીપોત્સવી પર્વ આવી પહોંચે છે. સાંસારિક માનવીઓ તેને ભૌતિક, લૌકિક રીતે ખૂબ આનંદથી મનાવે છે. સારા કપડાં ખરીદવાં, પહેરવાં, હરખુંફરવું, મીઠાઈઓ બનાવવી, આરોગવી, ધરને સ્વચ્છતાથી રંગરોગાનથી સજાવવું, ઘરઆંગણો રંગોળી કરવી, દીપ પ્રગટાવવા, નવા નવા સંકલ્પો કરવા, વેપારીઓએ વર્ષભરના વેપારના સરવૈયા કાઢવા વગેરે થતું હોય છે. આ બધી ખૂશી, રાજ્યો માત્ર દેહલક્ષી હોય છે, જે અનિત્ય, વિનાશી અને બિનટકાઉ હોય છે.

દીવાળીનું સાચું મૂલ્ય, તેની ઉત્સાહભેર ઉજવાણી તેનું આધ્યાત્મિક મૂલ્ય છે. આપણા ચરમ અને પરમ શાસનપતિ તીર્થકર શ્રી મહાવીર સ્વામીનો નિવીણગમનનો દિવસ છે. તેઓ શ્રીએ અંતિમ ‘ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર’ની રચના કરી હોવાનું મનાય છે. તેથી જૈનો માટે આ દિવસ અતિ પાવન, પવિત્ર, ઉપાસ્ય, આરાધ્ય બની રહ્યો છે. તેમનું નામસમરણ ભક્તિભાવપૂર્વક કરનારને સુખ શાંતિ ઉપજીવનારું બની રહે છે. આત્માનો આનંદ કરનારું ભરપૂર અને છલોછલ કરનારું બની રહે છે.

“ઓ વીર જિનેશ્વર ! યાદ તમારી આપે છે સુખશાંતિને, ઓ વિભુ મહાવીર ! સ્તુતિ તમારી કાપે છે કર્મના બંધને, ઓ પ્રભુજી વહાલા ! તમારા અનંત ગુણવૈભવને ગાતા ના થાકીએ, ઓ દેવાધિદેવ દુલારા ! તમારા

ચરણ, શરણ માં સદા વંદીએ,”

પરમ તારક, પરમ ઉદ્ધારક, આત્મ વિકાસપંથના માર્ગદર્શક, શાસનનાયક, પરમાર્થની દિવ્ય જ્યોતિ, મહાન તેજસુંજ, મહાવીર સ્વામી તમારું સ્મરણ સુખશાતાને અર્થે છે. અનાદિ કાળના એકત્ર કરેલા કર્મના કચરાને બાળે છે, માનસિક તથા આત્મિક સમતા-શાતાને આપે છે. તમારા ગુણલા ગાવા અને વિનયપૂર્વક તમારા પદકમળમાં કોટિકોટિ ભાવે વંદન કરવા તમારા ઘારા ભક્તો માટે અહોભાગ્ય છે.

પાવાપુરી જેવી ધન્યભાગી નગરીમાં પ્રભુનો, નશ્ચર દેહને છોડી દઈને, સર્વ જડ પુદ્ગલોથી મુક્ત થવાનો મહા ભાગ્યવંતો નિવીણનો અવસર છે. અદાર દેશના રાજાઓ તપ કરીને પાવાપુરીમાં ભગવાનની સામે ગોઠવાઈ ગયા છે. આપણે પણ માનસપટે પરમાત્માની સ્તુતિ કરી, તેમના દર્શન કરવાનો લહાવો લઈએ. રત્નજિત સિંહાસન પર પ્રભુ બિરાજમાન છે. તેમના મુખમાંથી તૃપ્તાતુરને સંતોષ આપતી મેધગર્જના સમી, રૂપેરી ઘંટાના મધુર રણકાર જેવી દિવ્યવાણી નીકળી રહી છે. એ વાણીની ધારામાં સૌ ભીજાઈને તરબતર થઈ રહ્યા છે. પરમ, નીરવ શાંતિ છે. પ્રભુના અતિશયનો સૌ શ્રોતાઓ પર પ્રભાવ વત્તઈ રહ્યા છે. શકેન્દ્ર મહારાજા, ગૌતમ ગણધર સૌ ત્યાં અવસ્થિત છે. સોળ પ્રહર સુધી પ્રભુએ દેશના આપી છે. ચાર ઘાતીકર્મ ક્ષય થઈ ગયા છે. ચાર અધાતી કર્મો, તેમાંય મુખ્ય આયુષ્યકર્મ પૂરું થવામાં છે. પ્રભુની આવરદાના કોડિયામાં આયુષ્યનું તેલ ખૂટવા લાગ્યું છે. ઈન્દ્રહેવ મહાવીરને વિનતી કરે છે -

“કર જોડીને કરે વિનંતી, ઊભા ત્યાં ઈન્દ્ર મહારાજ, આયુ વધારો માત્ર બે ઘડી, શાસન-રક્ષાને કાજ, પ્રભુ, વિધન-નિવારણ કાજ.”

ભગવાન કહે છે - “આયુષ્ય વધારવા માટે કોઈ સમર્થ નથી.” આ વિશ્વમાં ઈન્દ્ર, ચક્રવર્તી, બલરામ, બલિષ વ્યક્તિ- કોઈ પણ આયુષ્ય વધારવા શક્તિમાન નથી. આમ કહીને પ્રભુ મહાવીર, સ્થૂલ, સૂક્ષ્મ અંગોનું રૂધન કરીને પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર બોલીને, ઊર્ધ્વગતિથી સિદ્ધકૈત્રની ભૂમિ પર સદાને માટે સ્થિત, સ્થિર થઈ ગયા. અનંતા સુખના સ્વામી બની ગયા.

હે પ્રભુ, આપની દેશનાનું શ્રવણ ભૂલા પડેલા, ભટકી ગયેલા જીવો માટે માર્ગદર્શન બન્યું છે, અજ્ઞાન-મિથ્યાત્વ ટળી ગયા છે અને સમ્યગ્દર્શનની જ્યોતિ પ્રગટી છે. અહો પ્રભુ ! તમારી અપાર કરુણાએ શ્રેષ્ઠિક રાજને તીર્થકર પદનું દાન કર્યું છે. અહેંકારના પવર્તણખરે ચઢેલા ઈન્દ્રભૂતિના ગર્વના ચૂરા કરીને તેમને નમ્રાતિનભ્ર સેવક બનાવ્યા છે અને ગણધર જેવા ઉચ્ચ પદ પર બિરાજિત કર્યા છે. ચંડકૌશિક જેવા ભયંકર, દાખિલિષ સર્પને અહિસક બનાવીને હિબ્યગતિમાં મોકલી દીધો છે. આવા પ્રભુ પાસેથી આપણે સમતાના, સહિષ્ણુતાના, દુઃખનાં પણ મિત્રતા પ્રદાન કરવાના અદ્ભુત પાઠ શીખવાના છે. અહિસા અપરિગ્રહ અને અનૈકોંતવાદને વર્તન, વ્યવહાર, વાણીમાં ઉતારીને સદાચારી અને સદ્વર્તની બનવાનું છે. આપણે ઘરઆંગણે નહીં પણ દિલમાં દીવો કરવાનો છે. અધ્યાત્મનો પ્રકાશપૂર્ણ દીવડો જલાવવાનો છે, અને અંતરના અંધકારને ઓગાળવાનો છે.

“દિલનો દીવો કરો રે, દીવો કરો,
કૂડા કામ કોધને પરહરો રે,
દ્વા દીવેલ, પ્રેમનું કોડિયું, લાવો,
માંહી સુરતાની દીવેટ બનાવો,
મહી બ્રહ્મ-અજિન ચેતાવો રે,
દિલનો દીવો કરો રે,”

સાચો દિલનો દીવો પેટાવવાનો છે, જે અંતરના ઓરડાને અમાસના અંધારાથી દૂર કરીને, પૂર્ણિમાના સૌભ્ય, શીતળ ચેતનામાંનો પ્રકાશ રેલાવે અને અજવાસ પ્રસરાવે.

હુઃખ્યાયી કાયાપિંજર ત્યાગીને પ્રભુ તો અનંત સુખધામમાં પહોંચી ગયા. ભગવાનના દર્શન હવે થશે નહીં તેના માટે સૌ વિલાપ કરે છે, શોક અને ખેદની પીડાકારી લાગણી અનુભવે છે

ગૌતમસ્વામી વિચારે છે કે, પ્રભુ તો નીરાગી, નિર્માંહી, વીતરાગી હતા. હું તો રાગી છું, રાગ ન તૂટે ત્યાં સુધી કેવળજ્ઞાન ન થાય. મારો આત્મા એક, શાશ્વત અને અનંતગુણોનો પિંડ છે, બાકી બધું અન્યથા છે. સંયોગ છે ત્યાં વિયોગ છે જ. વિચારધારા આત્મા તરફ વળી અને થોડીવાર પહેલાના રાગી, છભસ્થ ગૌતમ ચાર ધાતી કર્માનો નાશ કરીને વીતરાગ, સર્વક્ષ બની ગયા. મોક્ષ સિધાવી ગયા.

“દીપ બુઝાયો ને દીપ પ્રગટ્યો કેવળ ઉત્સવ થાય, હર્ષ, શોકથી મિશ્રિત ભાવે, નિર્વાણ મહોત્સવ મનાય,”
તે દિન દીપાવલી કહેવાય, વીર કલ્યાણક ઉજવાય.”

અમાસની અંધારી રાત્રિએ પ્રભુ મોક્ષમાં પદ્ધાર્ય અને વહેલી સવારે ગૌતમસ્વામી કેવળજ્ઞાનનો પ્રકાશ પામ્યા. આપણે સૌ મહાવીર સ્વામીના ભક્તો, ચાહકો, અનુયાયીઓ અંતઃકરણના કોડિયામાં સ્નેહનું દીવેલ પૂરીએ, વેરાગ્યની વાટ મૂકીએ અને સમ્યગ્દર્શનનો દીપ પ્રગટાવીએ, જે કદી બૂજાય નહીં. આપણને સૌને આત્માનુરાગી બનાવીને આત્મદર્શનનો મહામૂલો લહાવો આપે. સદગુણોની, સદ્ભાવોની, સત્કાર્યોની રંગોળી આત્માને આંગણે સજાવીએ, આત્માનું પ્રાંગણ શાણગારીએ જેના રંગો સદા તેજસ્વી રહે, જાંખા ન પડે. અજાનની, મિથ્યાત્વની, સ્વચ્છંદતાની, રાગદ્વેષની આતશબાજ કરીએ, જેથી તેમાં સૌ વિભાગો ભસ્મ થઈને આત્માને કર્મશુદ્ધ કરે. સમ્યગ્જ્ઞાનની રોશની પ્રગટાવીએ. સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રામ થયા પછી સમ્યક્યારિત્રિનો ઉદ્ય થતા વાર લાગતી નથી. આ રત્નત્રયીને મેળવીને મોક્ષની વાટ પકીએ. આમાં કંઈ ખૂટનું હોય તો સત્ત્રદેવગુરુધર્મ - ત્રિત્યને અંતરમાં સુસ્થિત કરીએ અને લક્ષ્ય પ્રાપ્તિથી જીવનને સફળ, સાર્થક બનાવીએ. દીપાવલીના દિવસે પ્રભુ પ્રત્યેની શુદ્ધ, પવિત્ર ભાવનાથી ભક્તિ કરીએ અને અંતરાત્માને અજવાળીએ, ઉજ્જવળ કરીએ.

દીપોત્સવીની પાછલી રાતે ગૌતમસ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું અને અષ્ટ કર્મો પણ ખપી ગયા. મુક્તિ પ્રામ થઈ ગઈ. તેઓને યાદ કરવા માટે આ વિશિષ્ટ દિવસ છે.

“કેવળજ્ઞાન લહે યદા, શ્રી ગૌતમ ગણધાર,
સુરનાર હરખ ધરી તદા, કરે મહોત્સવ ઉદાર”

જૈન શાસનની પ્રસ્થાપના સાથે ગૌતમ સ્વામીનો ધનિષ સંબધ છે. ગણના સંસ્થાપક તીર્થકર પરમાત્મા હોય છે પણ ગણના સંવાહક ગણધર હોય છે. ગણધર ભગવંત સંઘની સ્થાપનાની સાથે જ તીર્થકર પરમાત્માના મુખેથી “ઉપશેષ વા વિગમેષ વા ધુવેષ વા” નામની ત્રિપદી પ્રામ કરે છે અને તેનો વિસ્તાર કરે છે. પ્રભુના મુખેથી ત્રિપદી-પુષ્પ પ્રગટ થાય છે અને ગણધર ભગવંતો એનો પુષ્પહાર તૈયાર કરે છે. અંતમુદૂર્તમાં બાર અંગોળી રચના કરે છે, જેનાથી તેઓ અનંત, અવિનાશી, આત્મતત્ત્વ, પરમાત્મ તત્ત્વ તથા અજીવ તત્ત્વનું સંપૂર્ણ અને વિશેષ જ્ઞાનરૂપી ધન પ્રામ કરીને જિનશાસનના પ્રબળ પ્રવાહક બને છે, જિનશાસનને અમોલી ભેટ અર્પે છે.

● ● ●

ભાગ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

ફટાકડામાં પાપ છે, જીવજંતુને ત્રાસ છે.

ફિટાકડા ફોડવામાં ફાયદો એક પણ નહીં અને
ગેરફાયદાઓ અનેક છે.

- (૧) શારીરિક નુકસાન :**

 - ★ નાના બાળકો હોય કે મોટા હોય કે પછી શેરીમાં ફરતા પ્રાણીઓ હોય દરેકને દાર્જી જવાની શક્યતાઓ રહેલી છે.
 - ★ ભયંકર (પ્રચંડ) મોટા અવાજોને કારણે કાનમાં બહેરાશ આવવાની શક્યતા.
 - ★ લોહીના ઊંચા દબાણ (હાઈ બ્લડપ્રેસર) અને હદ્યરોગ (હાર્ટએટેક) ના દર્દોને પણ આનાથી પુષ્ટ તકલીફ થાય છે.
 - ★ નાના બાળકોની આંખોને ભયંકર નુકસાન થવાની શક્યતા. ઘણી વાર તો બાળક આંધળું પણ બની જાય છે અને તેનું આખું જીવન યાતનામય બની જાય છે.
 - ★ શ્વાસ કે દમના કે શરીરની નાજુક પ્રકૃતિવાળા દર્દોને પણ પુષ્ટ તકલીફ પે છે.
 - ★ આંખોમાં બળતરા થાય, શ્વાસ રુંધાય.
 - ★ તીવ્ર પ્રકાશ આંખોના તેજને અસર કરે છે અને અકાળે આંખના ચશ્માના નંબર ચાલુ થઈ જાય છે.
 - ★ ગર્ભમાં રહેલા બાળકો કે ઘોડિયામાં સૂતેલા બાળકો પણ ગાભરાઈ જાય છે અને નાનપણથી જ હદ્યરોગ અને ફેફસાંની બીમારીના શિકાર બની જાય છે.
 - ★ ચામડીના રોગો પણ થાય છે.

(२) प्राणीसुष्टिने नुकसान :

- ★ જમીન ઉપરના નાનામોટા જીવજંતુઓ વગર વાંકે બળીને ખાક થઈ જાય છે.
 - ★ હવામાં ઉડતાં જીવજંતુઓ પણ મરી જાય છે.
 - ★ રાત્રે માળામાં કે ખૂણેખાંચરે પોતાના ઢાડા કે બચ્ચાઓ સાથે સૂનેલા પક્ષીઓ ગભરાટના માર્યા ઉડવા જાય છે ત્યારે તેમના ઢાડા નીચે પડીને ફૂટી જાય છે અને પક્ષીઓ કે તેમના બચ્ચાઓ નિશાચર શિકારી જીવોના શિકાર બની જાય છે.

★ પ્રદૂષણને કારણે પશુ-પક્ષીઓને પણ ગુંગળામણ થાય છે અને તેઓ પણ બિચારા ભીમાર પડી જાય છે.

(3) આર્થિક નુકસાન :

- ★ કરોડો રૂપિયાની આતશબાજુ એ આ ભયાનક મોંઘવારીમાં તો ગરીબોની કૂર મજાક છે.
 - ★ આ પૈસા જનકલ્યાણ કે જીવસૂદ્ધિના રક્ષણ કે સંવર્ધનમાં વાપરી શકાય.

(૪) માલમિલકતોને નુકસાન :

- ★ આગ લાગવાના બનાવો બનતા ઝૂપડા, મકાન,
હુકાન કે ગોડાઉનો, પેટ્રોલપંપો વગેરે ભિલકતોને
ભારે નુકસાન પહોંચે છે અને દેશની વીમા કંપનીઓ
ઉપર પડા આર્થિક બોજ વધે છે.
 - ★ સરકારી ભિલકતોને પણ પારાવાર નુકસાન થાય
છે.
 - ★ ઈમારતોના પાયાને પણ નુકસાન થાય છે.
 - ★ કાપડના મંડપોમાં પણ આગ લાગવાની શક્યતા
રૂહે હોય.

(४) सामाजिक नुकसान :

- ★ આડોશપાડોશમાં અને રાહદારીઓ સાથે જગ્ઘા થવાની શક્યતાઓ વધી જાય છે.
 - ★ ભણતા બાળકો કે ધ્યાનજાપમાં બેઠેલા યોગીઓને પણ ખલેલ પહોંચે છે.
 - ★ ગરીબ તથા મધ્યમ વર્ગના લોકોમાં ઈષ્ટનું કારણ બનાય છે.

(૬) પચાવરણનું નુકસાન :

- ★ ઠેર ઠેર કાગળના કચરાના તથા ઝેરી રસાયણોના ઢગલા થાય છે.
 - ★ વાતાવરણમાં ઝેરી ધુમાડો ભળે છે.
 - ★ ફિટાકડા હવામાંનો મહત્તમ ઓક્સિજન શોષી લે છે અને બદલામાં અંગારવાયુ પાછો હવામાં ફેંકે છે, જે શાસ (દમ) ના દર્દીઓ માટે ગ્રાસ રૂપ બને છે.
 - ★ અવાજનું પ્રદૂષણ થાય છે.

- ★ વરસાદનું પાણી આ બધો કચરો તથા રસાયણો નહીંઓ, તળાવો, સરોવરો વગેરેમાં ખેંચી જાય છે અને આપણું પીવાનું પાણી પણ પ્રદૂષિત થાય છે.
- ★ જંગલોના નાશમાં નિમિત્તરૂપ બનાય છે.
- ★ વાતાવરણમાં રહેતું ઓળોન વાયુનું પડ કે જે સૂર્યના અલ્ટ્રાવાયોલેટ ડિરણોને પૃથ્વી સુધી આવતા રોકે છે, તે પાતળું પડતા તે ડિરણો પૃથ્વી સુધી આવવા માંડ્યા, જેથી કાતિલ શિયાળામાં પણ સૂર્યનો તાપ આકરો લાગે છે અને જ્લોબલ વોર્મિંગની સમસ્યા પણ થાય છે.

(૭) ધાર્મિક નુકસાન :

- ★ અમુક ફટાકડા ઉપર દેવીદેવતાઓના ફોટા હોય છે. ફટાકડાની સાથે તેમનો પણ નાશ થાય છે, જે દેવીદેવતાઓનું ધોર અપમાન છે. લક્ષ્મીદેવીના નાશથી ભવાંતરમાં લક્ષ્મી મળતી નથી અને દરિદ્ર બનવું પડે છે અને સરસ્વતી દેવીના ચિત્રોના નાશથી ઠોઠપણું મળે છે.
- ★ માંગલિક (શુભ) પ્રસંગોએ ફટાકડા ફોરીને એ પ્રસંગોને અમાંગલિક ન કરવાં જોઈએ.

(૮) આનિક નુકસાન :

- ★ એકાંતે પાપકર્મનો બંધ પડે છે. નરકાયુ બંધાય છે.
- ★ અભિમાનનું પોષણ થાય છે.
- ★ વિલાસિતાનું પ્રદર્શન છે.
- ★ બાળમજૂરો તથા ગરીબ મજૂરોનું આનાથી ભયંકર શોષણ થાય છે.
- ★ ફટાકડા બનાવનાર, કાચો માલ પૂરો પાડનાર, ફટાકડા વેચનાર, ખરીદનાર તથા ફોડનાર બધાને પાપકર્મનો બંધ પડે છે.
- ★ જોવા જનાર તથા જોઈને રાજી થનારને પણ પાપકર્મ બંધાય છે.
- ★ આ એક પ્રકારનો તામસી (રાક્ષસી) આનંદ છે, જે દુર્ગિતમાં લઈ જનાર પાપ બંધાવે છે.

(૯) આધ્યાત્મિક નુકસાન :

- ★ કાગળ એ જ્ઞાનનું ઉપકરણ છે તથા અક્ષર અને ચિત્રો એ જ્ઞાન છે માટે એ બસેના નાશથી જ્ઞાનવરણીય નામનું કર્મ બંધાય છે અને તેનાથી ભવાંતરમાં અંધા, લૂલા, બોબડા, બહેરા વગેરે ખોડખાંપણાવણા જન્મો મળે છે અને ઠોઠ, ભોઠ

- તથા ગાંડા પણ બનવું પડે છે.
- ★ જીવોને ત્રાસ તથા વેદના આપવાથી વેદનીય કર્મના ભાંગમાં આવતું અશાતા વેદનીય કર્મ બંધાય છે.
- ★ નિર્દોષ, અબોલ જીવોનું આયુષ્ય અકાળે સમામ કરવાથી આપણને અશુભ આયુષ્યકર્મ બંધાય છે અને અકાળે (અપમત્ય) ના ભોગ બનવું પડે છે.
- ★ અભિમાન (મદ, ગર્વ) કરવાથી નીચ ગોત્ર કર્મ બંધાય છે, જેથી હલકી જાતિમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે.
- ★ ફટાકડા ફોરીને રાજી થવાથી કે ખુશી મનાવવાથી મોહનીય કર્મ બંધાય છે, જે સંસાર વધારે છે.
- ★ જીવોને જીવવામાં કે જીવન વ્યવહારમાં અંતરાય કરવાથી અંતરાય કર્મ બંધાય છે.
- ★ ધર્મ વિરુદ્ધ શ્રદ્ધા કરવાથી દર્શનાવરણીય કર્મ બંધાય છે અને બધા જ પ્રકારના અશુભ નામ કર્માંનો બંધ પડે છે.
- ★ ફટાકડા જાતે ફોડવાથી કરણ (કૃત) નું પાપ લાગે છે. ફટાકડા અપાવવા, વેચવા-વેચાવવા-બનાવવા વગેરે પ્રવૃત્તિથી કરાવણ (કારિત)નું પાપ લાગે છે. ફટાકડાની આતશબાજ જીવાથી અને તેની પ્રશંસા કરવાથી, તેમાં રાજી થવાથી અનુમોદનાનું પાપ લાગે છે. ફટાકડા ન ફોરી અને ન ફોડવીને સંસ્કૃતપ્રેમી, ધર્મપ્રેમી, જીવપ્રેમી, પર્યાવરણપ્રેમી, દેશપ્રેમી, અધ્યાત્મપ્રેમી, આરોગ્યપ્રેમી બનો. દેશને અને કુટુંબ તથા સમાજને આર્થિક રીતે પરોક્ષપણે સહાયભૂત બનો.

(૧૦) ખોડી માન્યતાઓ :

- ★ વિજ્યોલ્લાસ કે હર્ષોલ્લાસમાં ખુશીની અભિવ્યક્તિ માટે ફટાકડા ફોરીએ છીએ.
- ★ ફટાકડા ફોડવાથી બાળકની હિંમત ખુલે છે તેમજ તેની અંદરમાં રહેલો ઊર જતો રહે છે અને તે નીડર બને છે.
- ઉપરોક્ત બસે માન્યતાઓ ભૂલભરેલી છે, કારણ કે ગ્રથમ તો આ પદ્ધતિ વિકૃત છે અને ભારતીય સંસ્કૃતિ એકપણ જીવને મારવાની તો વાત એક બાજુ રહી, ત્રાસ આપવાની પણ રજા નથી આપતી. જ્યારે આમાં તો અસંખ્ય સૂક્ષ્મ જીવોનો કર્યરધાણ કાઢવામાં આવે છે અને મોટા જીવોને ત્રાસ. આનંદ, હર્ષ કે ખુશીની અભિવ્યક્તિ જીવોની હિંસા થાય

એ રીતે ન કરાય. બાળકના જન્મ વખતે કે ઉત્તમ
પરિણામ વખતે તેની ઉજવણી મીઠાઈ વહેંચીને
મોહું મીહું કરીને કરાય અથવા પ્રભુભક્તિના
આયોજનો ગોઠવીને કે પછી ગરીબોને અન્ન, વસ્ત્ર
વગેરે દાન આપીને કે પશુઓને ધાસચારો તથા
પક્ષીઓને ચણ આપીને કરવાની હોય. એકબીજાને
વધાઈ આપીને કે પછી ઉજાણી કરીને કરાય.
ફટાકડા ફોડવા એ તહેવાર નથી પરંતુ એકાંતે પાપ
વ્યાપાર છે.

તો પછી હવે ફટકડા ન ફોડવાનો નિર્ણય કરીને

- ★ પોતાના આત્માને પાપથી ખરડાતો બચાવો.
 - ★ સ્વ-પરના શરીરને રોગથી અને ખોડખાંપણથી બચાવો.

- ★ આ ભીષણ મોંવારીમાં ઘરનાં બજેટને ખોટાં ખર્ચાઓથી બચાવો.
 - ★ પ્રકૃતિને પ્રદૂષણથી બચાવો.
 - ★ જીવોને ભય અને મોતથી બચાવો.
 - ★ મગજ તથા બુદ્ધિને ખોટી માન્યતાઓથી બચાવો અને ભારતના સાચા નાગરિક બનો. આ રીતે કુટુંબપ્રેમ, પડોશીપ્રેમ, સમાજપ્રેમ, પ્રાણીપ્રેમ, દેશપ્રેમ અને પ્રકૃતપ્રેમનો દાખલો બેસાડો અને દેશને ઉપરના બધાં જ નુકસાનથી બચાવો.
 - ★ દારુખાનું ફોડવાથી અનેક ભવો સુધી અક્સમાત, અભિનિ, શક્તિ વગેરેથી મૃત્યુ થાય છે અને અનેક ભવોમાં માતા-પિતા વગેરે સ્વજનોનો વિયોગ થાય છે તેમજ પશુ-પક્ષીઓના ભવોમાં જન્મ લેવો પડે છે. ફિટકડા ફોડવામાં શું શાણપણ છે ?

પુસ્તક સમાલોચના

મિતેશભાઈ એ. શાહ

(ਜੋਧ : ਆ ਵਿਭਾਗ ਮਾਟੇ ਥੰਥ ਕੇ ਪੱਤੇਂ ਨੀ ਬੇ ਨਕਲ ਮੋਫ਼ਲਵਾ ਵਿਨਾਂਤੀ))

શાલ બ્રાહ્મ : દિવાળી પુરિતકા

वि. सं. २०७८

- (૧) કવર સાથે 'જીવન ઉપવન' ગુજરાતી પુસ્તિકાની પડતર કિંમત એક નંગના રૂ. ૧૦/- (દશ રૂપિયા પૂરા) રાખેલ છે.
 - (૨) નામ-સરનામું છાપવા માટે ઓછામાં ઓછો ૫૦૦ પુસ્તિકાઓનો ઓર્ડર હોવો જરૂરી છે. તેનો પ્રિન્ટિંગ બર્ચ
એક નંગના રૂ. ૧/- (અંકે એક પૂરા) ચૂકવવાના રહેશે.
 - (૩) ઓર્ડરફોર્મ મુજબ પુસ્તિકાની કિંમત તથા પ્રિન્ટિંગ ચાર્જ તેમજ પોસ્ટેજ બર્ચની રકમ રૂબરૂ અથવા ઓનલાઈન
પેમેન્ટ દ્વારા મોકલવાની રહેશે. બેંકનું નામ વગેરે વિગત આ અંકના પાના નં. ઉ પર આપવામાં આવી છે.
જેમનું પેમેન્ટ આવશે, તેમના ઓર્ડર જ સ્વીકારવામાં આવશે તેની ખાસ નોંધ લેવી.
 - (૪) તા. ૨૫-૧૦-૨૦૨૧ સુધીમાં ઓર્ડરફોર્મ મોકલી આપવા વિનંતી છે. નામ અને સરનામું અંગ્રેજ કે ગુજરાતીમાં
જે રીતે છાપવાનું હોય તે પ્રમાણે જ ફોર્મ ભરવું. પુસ્તિકાના ઓર્ડર માટેના મુખ્ય સંપર્કસૂત્ર :- મેનેજરશી
વિજયભાઈ પટેલ, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા. (મો) ૯૮૨૭૦૮૦૮૮૩.

દિવાળી પુસ્તિકા માટેનું ઓર્ડરફોર્મ

કેટલા નંગાનો ઓર્ડર છે ? _____ નામ છાપવાનું છે ? _____ણા/_____ના
નામ/એડ્રેસ જે પ્રમાણે છાપવાનું હોય તેની વિગત આ બોક્સમાં બની શકે તો ટાઈપ કરીને આપો.

તમારું ઈ-મેલ એડ્રેસ : _____ ફોન: _____

નીચેના સેવાભાવી મહાનુભાવો પાસેથી દિવાળી પુસ્તિકાઓ પ્રાપ્ત થઈ શકશે.

संपर्कसूत्रो :

ਮੁੰਦਾਇ

અમદાવાદ

- (૧) શ્રી મુકેશભાઈ આર. શેઠ
 શેઠ સન્સ : ફોન : (ઓ) ૨૪૩૫૬૬૪૬
 (ધર) ૨૬૪૦૧૨૪૧
 મો. ૮૮૨૪૫ ૧૮૮૦૦

(૨) ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી, સોનેજી હોસ્પિટલ
 ફોન : ૨૪૩૨૩૪૫૪, ૮૮૨૪૦ ૪૭૬૨૧

(૩) શ્રી જયેશભાઈ શાહ, શાલિભદ્ર સ્ટેશનર્સ
 ફોન : ૨૫૬૨૧૪૮૭, ૨૫૬૨૧૭૪૮
 મો. ૮૮૦૮૦૦૬૦૪૮

- (૧) શ્રી કાંતિભાઈ કારાણી (રૂપમદ્રાયકુટ્ટસ)
મોબાઇલ : ૮૦૦૪૦ ૪૪૪૦૫
ફોન : (૦૨૨) ૨૮૮૨૮૨૪૮ / ૨૮૮૮૭૩૮૦

(૨) શ્રી પુનિતભાઈ એસ. મહેતા
C/O. મહેતા બ્રથર્સ એન્ડ કંપની
ફોન : (૦૨૨) ૨૨૬૭૪૮૮૦
મો. ૦-૯૯૨૦૪ ૦૦૨૬૭

(૩) શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ
ફોન : (૦૨૨) ૨૪૦૭૬૨૦૦
મો. ૦-૯૯૨૦૩ ૨૮૮૨૭૭

BANGLORE

શ્રી જ્યેશભાઈ જૈન (સુજય એન્ટરપ્રાઇઝ)
ફોન : (૦૮૦) ૨૨૮૭૨૮૮૮,
મો. ૦-૯૩૪૧૦૪૯૮૪૭
૦-૯૬૪૪૮૨૨૮૪૬, ૦-૯૬૮૦૭૨૪૬૯૮

CHENNAI

શ્રી કિરણભાઈ તુરબિયા
મો. ૦-૮૮૪૦૧ ૮૮૧૦૪

ਇੰਮਤਨਗਾਰ

શ્રી જ્યંતીભાઈ કે. શાહ
કોન : (૦૨૭૭૨) ૨૩૪૬૪૮, મો. ૮૩૭૭૪૬૭૮૫૬

KOLKATA

શ્રી અંધ્રનભાઈ ભાનુભાઈ દેસાઈ
૩૫-૧, જવાહરલાલ નહેરુ રોડ,
કેલાસ બિલ્ડિંગ, ફ્લેટ નં. ૧૧એ, કોલકાતા.
મો. ૦-૮૩૩૧૦ ૮૪૮૪૮/૪૭

ਲਕਸ਼ਮੀਪੁਰਾ

શ્રી લાલજીભાઈ પટેલ - ફોન : (૦૨૭૭૫) ૨૪૧૩૭૪
મો. ૯૮૮૨૪૭૪૨૨૭૫, ૭૬૮૮૨૮૪૭૪૫

PLINE

શ્રી શૈલેષભાઈ પ્રતાપભાઈ મહેતા
કોન : (૦૨૦) ૨૪૪૫૪૪૬૪, ૦-૯૭૯૩૭૨૮૩૮૮

ମାତ୍ରକୀଳ

શ્રી નરેન્દ્રમાર્ય વૃજલાલ શાહ
ફલેટ નં. ૨, કૃતિ ગોલ્ડ એપાર્ટમેન્ટ,
૪, બાલમુંદ પ્લોટ, નિરમલા કોન્વેન્ટ રોડ,
રાજકોટ. ફોન : (૦૨૮૧) ૨૪૮૫૧૮૦
મો. ૮૪૨૭૨ ૫૪૫૫૬

રખિયાલ

श्री रामज्ञानांशु विद्यालय (लोकनांद शिक्षण संकुल)
फ़ोन : (०२७१६) २६७६५३३. ८८२४४८४९६५

સુરેન્દ્રનગર

શ્રી અપૂર્વભાઈ સુરેશભાઈ શેઠ
વર્ધમાન મૂળજી એન્ડ સન્સ
ફોન : (૦૨૭૫૨) ૨૩૨૩૦૬, ૨૮૫૧૭૮
મો. ૯૮૨૪૫૩ ૫૫૮૮૨૧.૬૪૨૬૭ ૫૫૧૬૬

ਪੰਜਾਬ

શ્રીમતી શિવ્યાબેન પુલકિતભાઈ મહેતા
C/O. ભારત ઉદ્યોગ હાટ
ફોન : (૦૨૬૫) ૨૪૨૬૭૮૭,
૨) ૩૪૧૧૩૮ મો. ૮૩૭૬૨ ૧૬૨૬

OVERSEAS

U. K. (0044)

1. Mrs. Shrutiben Malde - Ph. 208-668-3057
 2. Mr. Vinaybhai K. Shah
Ph. 208-951-5424, 740-711-9456
 3. Mr. Harshadbhai Sanghrajka
Ph. 208-954-9632, 192-324-9898
M. 0044-796-972-2109

U.S.A. (001)

4. Mr. Prafulbhai Lakhani
Ph. 631-423-9647, (0) 516-679-1200
M. 516-901-9368
 5. Mr. Mahedrabhai Khandhar
Ph. 714-894-2930, 714-376-5112
 6. Mr. Birenbhai Pravinbhai Mehta
Ph. 714-389-3672

KENYA

7. Mr. Manubhai S. Shah, Ph. 254-2375-1679
CANADA (Toronto)
8. Mr. Iyotindrabhai Soneji, Ph. 905-669-5318

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

= સંસ્થામાં ‘જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા’ ના આધારે લેખિત કસોટીનું આયોજન =

મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો જ્ઞાનાર્જન દ્વારા તત્ત્વાભ્યાસ કરી શકે તેવા હેતુથી સંસ્થામાં તા. ૦૧-૧૧-૨૦૨૧ ના રોજ બપોરે ૩.૧૫ થી ૫.૧૫ દરમિયાન પં. ગોપાલદાસજી બરૈયા કૃત ‘જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા’ (પ્રથમ અધ્યાય) ના આધારે લેખિત પરીક્ષાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. કસોટી ૧૦૦ ગુણની તથા પ્રશ્નો ઓળ્ઝેક્ટિવ પ્રકારના રહેશે. પ્રતિભાવંત આદ. બા.બ્ર. સુરેશભૈયાના ‘જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા’ ના આધારે તત્ત્વસભર મનનીય સ્વાધ્યાય કોબા મુકામે નિયમિતપણે ચાલી રહ્યા છે. આ સ્વાધ્યાય Koba Yuva Sadhak તથા SRASK ચુપમાં મુકવામાં આવે છે. યુ ટ્યુબ પરથી પણ આ સ્વાધ્યાય પ્રામ થઈ શકશે. સંસ્થાની વેબસાઈટ પર પ્રશ્નપત્ર મૂકવામાં આવશે. ઓનલાઈન પરીક્ષા પણ આપી શકશે. ‘જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા’ પુસ્તક કોબા સંસ્થામાંથી પ્રામ થઈ શકશે. વધુ ને વધુ મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો આ પરીક્ષામાં ભાગ લઈને જ્ઞાનાર્જનનો લાભ લેવા વિનંતી છે.

= સંસ્થામાં શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વની આરાધના ધર્મોત્સલાસમય વાતાવરણમાં સાનંદ સંપદ્ધ =

આપણી સંસ્થામાં તા. ૦૩-૦૮-૨૦૨૧ થી તા. ૧૦-૦૮-૨૦૨૧ દરમિયાન શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વની આરાધના સાનંદ સંપદ્ધ થઈ. સમગ્ર કાર્યક્રમોનું સુંદર અને સફળ સંચાલન સંસ્થાના ટ્રસ્ટી મહોદય તથા પ્રતિભાસંપત્ર આદ. શ્રી શરદભાઈ તેલીવાળાએ કર્યું હતું.

સ્વાધ્યાય : પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સ્વાધ્યાય વીડિયો કેસેટના આધારે યોજાયા હતા.

અત્યંત સરળ, વિનમ્ર અને પ્રજ્ઞાવંત પૂજ્ય બહેનજી (ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેન સનેજી) એ સ્વાધ્યાય આપતા જ્ઞાનાંદું કે પર્યુષણ મહાપર્વતે આત્માની સમીપે રહેવાનું તથા ક્ષમા અને શુદ્ધિનું પર્વ છે. તપ દ્વારા આંતરિક શુદ્ધિ કરવાનું પર્વ છે. મનુષ્યભવને સફળ બનાવવા જ્ઞાન અને સંયમની આરાધના કરવાની છે. મહાપુરુષોની આજ્ઞાનુસાર આપણા જીવનને ઢાળીએ. અંતરના ભાવપૂર્વક પ્રતિક્રમણ કરીએ તો પાપકર્મો બળી જાય છે અને આપણે સંસારસાગરથી પાર ઉત્તીર્ણ દીએ છીએ. વિભાવોથી મુક્ત થઈ સ્વભાવને પ્રામ કરવાનું લક્ષ્ય રાખવાનું છે. ક્ષમા આદિ સદ્ગુણો જીવનમાં પ્રગતાવવા પુરુષાર્થ કરવાનો છે. સદ્ગૃહસ્થના કર્તવ્યો આ પ્રમાણે છે : (૧) જીનેન્દ્ર ભગવાનની ભક્તિ, (૨) ગુરુઓ પ્રત્યે પરમ વિનય (૩) ધર્માત્માઓ પ્રત્યે અત્યંત વાત્સલ્ય (૪) સુપાત્રાદાન (૫) કરુણાદાન (૬) તત્ત્વાભ્યાસ (૭) પ્રતપાલનમાં ઉત્સાહ (૮) નિર્મણ સમ્બંધદર્શનને ધારણ કરવું.

ત્યાગ અને વૈરાગ્યના મૂત્રિમંત સ્વરૂપ બા.બ્ર. આદ. શ્રી સુરેશજીએ પરમકૃપાળું શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી વિરચિત ‘ભક્તિના વીસ દોહરા’ ના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જ્ઞાનાંદું કે પર્યુષણ પર્વમાં શાંતભાવથી જ્ઞાન, ધ્યાન અને તપની ઉપાસના કરવાની છે. ગહન સાધના કરવાનો અવસર એટલે શ્રી પર્યુષણ પર્વ. વિકલ્પોને લીધે આકૃષ્ણતા-વ્યકૃતા, અશાંતિ ઉત્પન્ન થાય છે. મૌન દરમિયાન સ્વરૂપનું અનુસંધાન સારી રીતે થઈ શકે છે. વિકાર પર્યાયમાં છે તો મોક્ષ પણ પર્યાયમાં છે. દ્રવ્યની પ્રભુતા અને પર્યાયની પામરતાનો અનુભવ થાય તે અત્યંત વિનયી બનીને જીવન જીવે છે. આંખમાં પડેલા તણખલાની જેમ જ્ઞાનીને પોતાના દોષો ખૂંચે છે. સત્તાના સ્વરૂપને સમજવા માટે સત્સંગ આવશ્યક છે. સર્વ શાતાનું મૂળ સત્યસુષે છે. પ્રાયશ્ચિત્તથી પાપરૂપી પર્વતો નષ્ટ થઈ જાય છે. જ્ઞાન પરનું થાય છે અને અનુભવ સ્વનો થાય છે. જે સ્વ (આત્મા) ને જ્ઞાનથો નથી તે સૌથી મોટો મૂર્ખ છે. દાસી દાસી પર રાખવી, દશ્યમાં ખોવાઈ ન જવાય તેની જાગૃતિ રાખવી. સર્વાત્મદાસિ આવતાં દરેક જીવ પ્રત્યે કોમળ ‘ભાવ’ જાગે છે. પોતપોતાની યોગ્યતા અનુસાર દ્રવ્યનું પરિણમન થતું રહે છે. કોઈના પ્રત્યે પૂર્વિગ્રહ ન રાખવો. વાસ્તવિક લઘુતા તો સમ્બંધદર્શન પછી આવે છે. ગુરુની આજ્ઞાપાલનની દફતા ન

હોવાથી મન ચંચળ રહે છે. જ્ઞાનીની આજ્ઞા અસંગદશા પ્રામ કરવાની છે. આત્મદાસિવાન આત્મદાસિસંપત્તિ પુરુષને ઓળખી શકે. શ્રદ્ધામાં વિવેક ભણે તો મોક્ષ તરફ લઈ જાય. જગતને જ્ઞાનીની દાસી જુઓ. સત્સંગમાં અસંગ થવાનો અભ્યાસ દઢ કરવો. જીવ સ્વમાં ફેરફાર કરી શકે, પરમાં નહીં. જ્ઞાનીની વાણી સમ્યક્ પુરુષાર્થપ્રેરક હોય છે. પરોપકાર પહેલાં સ્વોપકાર કરો. પાપકર્મના ઉદ્યમાં મુનિ કર્માની ઘણી નિર્જરા કરે છે. સત્સંગને અમૃત્ય જ્ઞાનીને તેને ‘પીવો’ જોઈએ ! અનાવશ્યક ઉપાયઓનો મુમુક્ષુએ અવશ્ય ત્યાગ કરવો જોઈએ. આવશ્યકતાથી વિશેષ વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરવો તે રાજ્ઞીની દાસી ચોરી ગણાય. જ્ઞાનીને અનિત્યમાં આસક્તિ છે, નિત્યમાં નહીં, જ્ઞાનીપુરુષના સંગમાં રહેવાથી જ્ઞાયકનો લક્ષ કેવી રીતે થાય તેનો ખ્યાલ આવે છે. ભક્તિથી અહંકારની નિવૃત્તિ થાય છે. જે કાળમાં વધારે પાપયુક્ત લોકો હોય તેને કણિયુગ કહે છે. પ્રકૃતિનું પરિણમન જીવના પાપ-પુણ્યને અનુરૂપ થાય છે.

પૂ. કાનજીસ્વામી તથા પૂ. બહેનશ્રી વચનામૃતોથી પ્રભાવિત, વવાણિયામાં જન્મેલા, નાનપણથી ધાર્મિક વૃત્તિવાળા, પ્રખર સ્વાધ્યાયપ્રેમી, દેશ-વિદેશોમાં સ્વાધ્યાય દ્વારા આત્મજાગૃતિ લાવનારા સરળ, નમ્ર અને તત્ત્વજ્ઞ રાજકોટ નિવાસી આદ. શ્રી રાજેન્દ્રભાઈ કામદારે 'શ્રી પ્રવચનસાર' ના આધારે સરળ છીતાં સચોટ શૈલીમાં સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે શાસ્ત્રની પ્રતિજ્ઞા નહીં સમજાય તો શાસ્ત્ર નહીં સમજાય. મનન કરે તે મુનિ. આત્માને સાધે તે સાધુ. શ્રેણી માંથીને પૂર્ણતાની પ્રાપ્તિ કરે તે યત્તિ. મુનિ બે પ્રકારના હોય છે - (૧) શુદ્ધોપયોગી મુનિ (શ્રેણી આરોહણ કરે) (૨) શુભોપયોગી મુનિ (ઇંડ્ઝા-સાતમા ગુણસ્થાને જુલ્યા કરે.) ક્ષાયિક જ્ઞાન હોય તેને ક્ષાયિક સુખ હોય. પરિગ્રહ પ્રત્યે મોહ ગળી ગયો છે તેવા મુનિરાજને ત્રણ કષાયના અભાવમાં બાધ્ય ત્યાગ સહજ વર્તે છે. સાધકને નિશ્ચયપૂર્વકનો વ્યવહાર સાધ્ય છે. 'પ્રવચનસાર' ગ્રંથમાં મોક્ષમાર્ગનું નિરૂપણ કરીને તેનું ફળ નિર્વાણપ્રાપ્તિ કર્યું છે. વિશુદ્ધ જ્ઞાન એટલે સમ્યક્જ્ઞાન (જ્ઞાનતત્ત્વ પ્રજ્ઞાપન), વિશુદ્ધ દર્શન એટલે સમ્યગ્દર્શન (જ્ઞાનતત્ત્વ પ્રજ્ઞાપન), વિશુદ્ધ સાધ્ય એટલે સમ્યક્યારિત્ર (ચરણાનુયોગચૂલ્બિકા). ઇ દ્વય અને પાંચ અસ્તેકાયનું યથાર્થ શ્રદ્ધાન એટલે સમ્યગ્દર્શન. આત્માના શુદ્ધ (જ્ઞાયક) સ્વભાવને ગ્રહણ કરતો ઉપયોગ ઉત્પન્ન થાય તો તે શુદ્ધ ઉપયોગ કહેવાય. જો કે મુનિરાજ પ્રચ્યૂર સ્વસંવેદન કરે છે છતાં પરિપૂર્ણ સુખની પ્રાપ્તિ માટે શ્રેણીઆરૂઢ થઈ અનંત સુખની પ્રાપ્તિ કરે છે. શુદ્ધોપયોગનું ફળ કેવળજ્ઞાન છે. મુનિરાજની દર્શા શુદ્ધશુદ્ધ છે. અનંતાનુંધીકષાય (પથ્થર પર કોતરેલા અક્ષર સમાન), અપ્રત્યાખ્યાનાવરણ (પથ્થર પર લખેલા અક્ષર સમાન), પ્રત્યાખ્યાન (રેતી પર લખેલા અક્ષર સમાન), સંજ્વલન (પાણીમાં લખાયેલ અક્ષર સમાન). અનંત ગુણોમાં જ્ઞાન અને સુખ ગુણ વેદનરૂપ છે. શુદ્ધોપયોગની પ્રાપ્તિ વિના શુભભાવ, અશુભનો ત્યાગ, શરીરની કિયા અને બાધ્ય ત્યાગ કાર્યકરી થતાં નથી. તત્ત્વવિચાર કરતાં સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે. આત્મસ્વભાવથી ચૂત થતાં ભાવકર્મ (મોહ, રાગદ્વેષ) બંધાય છે. ભાવકર્મને લીધે દ્વયકર્મ બંધાય છે. સમ્યગ્દર્શન થતાં વિશ્વના અનંત પદાર્�ો પ્રત્યેથી 'હું' પણું છૂટી જાય છે. જેટલા કષાય જાય તેટલા પ્રમાણમાં ત્યાગ હોય. અપ્રત્યાખ્યાન એટલે આંશિક ત્યાગ. સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ વિના સંસાર સીમિત થતો નથી. પરિણામ એ વસ્તુનો સ્વભાવ છે. પર્યાયમાં 'હું' પણું એટલે પર્યાયમૂઢ. દ્વય એ ત્રિકાળ પરિપૂર્ણ શુદ્ધ, સ્વયંસિદ્ધ, અનંત ગુણાત્મક હોય છે. તે ષટ્કારકથી પરિણામે છે. પોતાને પરનો કર્તા-ભોક્તા માને તે અજ્ઞાની દરેક ગુણ પોતાના સ્વભાવ અનુસાર પરિણામે છે. કિયાર્વતી શક્તિને કારણે જીવ અને પુદ્ગલ ગતિ કરે છે. એક લોકાકાશના પ્રદેશમાં અનંત પરમાણુ રહ્યા છે. એક પરમાણુ જેટલી જગ્યા રોકે તેને પ્રદેશ કહે છે. બિન્દતા બે પ્રકારની છે - (૧) પૃથક્ત્વ (શરીર, કર્મ વગેરેથી આત્માની બિન્દતા) (૨) અન્યત્વ (જ્ઞાયક સ્વભાવ અને વિભાવભાવો વચ્ચેની બિન્દતા). ભાવપ્રાણ અને દ્વયપ્રાણ વચ્ચે નિમિત્ત-નૈમિત્કિક સંબંધ છે. મુનિ ગુણાદ્ય હોય છે. અનુભૂતિના કાળે ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન તે ભાવશ્રુતજ્ઞાન કહેવાય છે. મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ માટે આગમજ્ઞાન, તત્ત્વાર્થશ્રદ્ધા અને સંયમ આવશ્યક છે, છતાં આત્મજ્ઞાન એ મોક્ષમાર્ગનું સાધકતમ છે.

પં. ગોપાલદાસજી બરૈયા વિરચિત ‘જૈન સિદ્ધાંત પ્રવેશિકા’ ના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા શ્રી રાજેન્દ્રભાઈ કામદારે જણાયું કે જેમ ખાણમાં સોનું અને માટીનો સંબંધ છે તેમ જીવ અને કર્મનો અનાદિકાળથી સંબંધ છે. જ્ઞાન, શ્રદ્ધા, ચારિત્ર, વીર્ય અને સુખ એ જીવના અસાધારણ ગુણો છે. જ્ઞાન, મિથ્યાત્ત્વ, રાગદ્રોહ,

પરલક્ષી પુરુષાર્થ, યોગકુંપન એ જીવનું વિભાવરૂપે પરિણમન છે. રાગદ્રોષ એ આત્માની અરૂપી ચીકાશ છે. રન્તન્ત્રયને ગ્રામ કરવાનો પુરુષાર્થ ન કરવો તેને અધ્યાત્મમાં પ્રમાદ કહે છે. તત્ત્વવિચારથી કખાયો શાંત પડે છે. કખાયો ઘટતાં આત્મલક્ષી પુરુષાર્થનો વેગ વધે છે. તેમાં પણ સત્તદેવ-ગુરુ-ધર્મનો યોગ થતાં વિવેક આવે છે, જ્ઞાન નિર્મળ થાય છે, ઉપયોગ તીક્ષ્ણ અને એકાગ્ર થાય છે અને અંતે સ્વ-પરાનું ભેદજ્ઞાન (સ્વાનુભવ) થાય છે. દ્રવ્યબંધ અને ભાવબંધ વચ્ચે નિમિત્ત-નૈમિત્તિક સંબંધ છે. એક સમયમાં આવતાં કર્મોના જથ્થાને નિષેક કહે છે. બંધના ભેદ - (૧) પ્રકૃતિબંધ (કર્મનો સ્વભાવ) (૨) પ્રદેશબંધ (કર્મનો જથ્થો) (૩) સ્થિતિબંધ (કર્મ કેટલો સમય આત્મા સાથે બંધાયેલા રહેશે) (૪) અનુભાગબંધ (કર્મોની ફળ આપવાની શક્તિ). જીવનો સ્વભાવ - (૧) અનુજીવી સ્વભાવ (અસ્તિરૂપ ગુણો) (૨) પ્રતિજીવી સ્વભાવ (નાસ્તિરૂપ ગુણો). ઉત્તમ ગૃહસ્થ આવકના ૨૫% દાન કરે. જ્ઞાન, દર્શન, શ્રદ્ધા, ચારિત્ર, દાન, લાભ, ભોગ, ઉપભોગ, વીર્ય વગેરે જીવના અનુજીવી ગુણો છે. વૈભાવિક શક્તિ જીવ અને પુરુષગલમાં હોય છે. વૈભાવિક શક્તિ સ્વભાવરૂપે પરિણમે અને નૈમિત્તિક પરિણમામરૂપે પણ પરિણમે. વૈભાવિક શક્તિ આત્માના ત્રિકાળી શુદ્ધ સ્વભાવને આવરિત કરી દે, પણ સ્વભાવનો નાશ કરે નહિ. સમ્યક્ પ્રકૃતિ સમ્યકૃત્વનો ધાત ન કરે, પણ તેને મહિન કરે.

આદ. શ્રી રાજેન્દ્રભાઈએ ‘છ ઢાળા’ ગ્રંથને સંક્ષિપ્તમાં સુંદર રીતે સમજાવ્યો હતો અને પ્રશ્નોત્તરી કાર્યક્રમ અંતર્ગત મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોની શંકાનું સમાધાન કર્યું હતું.

મહાર્ષિ અરવિંદના અનુયાયી, સત્ત્રિજ સાધિકા, વિદ્યુથી, ૮૬ જેટલા પુસ્તકોના લેખિકા, અનેક એવોક્સ-પારિતોષિકોથી સન્માનિત આદ. જ્યોતિબેન થાનકીએ સ્વાધ્યાય આપતા જગ્ઞાવું કે જે સહજ રીતે ગોઠવાયું હોય તે દિવ્ય યોજના હોય છે. સંસ્થાના પરિસરમાં રહીને સાધના કરનારા સૌ ભાગ્યશાળી છે. મોક્ષમાર્ગ અંતરમાં છે, પણ આપણે તેને બહાર શોધીએ છીએ. પરમ દિવ્ય તત્ત્વનું અનુસંધાન કરવું તે માનવજીવનનું લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. અધ્યાત્મપંચે જગનારા માટે પ્રાર્થના, ધૈર્ય અને શ્રદ્ધા આવશ્યક છે. તપ વિના આંતરિક શુદ્ધિ નથી. ચેતના ઉર્ધ્વગામી થતાં અનેક શક્તિ અને રિદ્ધિઓ પ્રગતે છે. ચ્યમત્કાર, રિદ્ધિસિદ્ધિનો પ્રયોગ અધ્યાત્મમાર્ગમાં બાધક છે. ધર્મ એ અનુભવનો વિષય છે, માહિતીનો નહિ, સૌ પ્રથમ મનને જોવું, મનને જાણવું, મનને એકાગ્ર કરવું, મનને નિયંત્રણમાં રાખવું, મનને સંગઠિત કરવું. અભ્યાસ અને વૈરાગ્યથી મનને વશ કરી શકાય છે. મનના પ્રકારો - (૧) ઉર્ધ્વ મન - યોગ્ય નિષ્ઠાયો લઈ શકે તેવું સ્થિર મન (૨) પ્રકાશિત મન - ભગવાનની ચેતના સાથે જોડાયેલું મન (૩) સિદ્ધયોગની ભૂમિકાવાળું મન (૪) અધિમન (over mind) - આનંદમય ભૂમિકા (૫) અતિમનસુ - જેનાથી જીવન દિવ્ય બની જાય.

મહાપુરુષોની ચરિત્રકથા : પર્વ દરમ્યાન આદ. બા.બ્ર. સુરેશજીએ સુકોશલ મુનિ તથા સતી અંજનાદેવીની આગમોકત કથાનું પીયુષપાન કરાયું હતું; જેથી સૌના ભાવ ઉલ્લસિત થયા હતા.

ભક્તિસંગીત : પર્વ દરમિયાન આદ. પિકોલાબેન તથા આદ. ડૉ. નિમેષભાઈ, આદ. કલ્પનાબેન કામદાર તથા મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ ભાવવાહી ભક્તિસંગીત પીરસીને સૌને પ્રભુ-ગુરુમય બનાવ્યા હતા. આ ઉપરાંત ભક્તિસંગીતની પેનદ્રાઈવ ‘સુભિરન કે સ્વર’ દ્વારા સૌ ભક્તિરસમાં ભીજાયા હતા.

ગૌરવગાથા (પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના જીવનચરિત્રની પદ્ધમય રચના) : પૂજ્ય સંતશ્રી આત્માનંદજીએ સ્વ-પર કલ્યાણમય જીવન જીવીને મુમુક્ષુસમાજ માટે સાધનાનો માર્ગ પ્રશસ્ત કર્યો છે. આવા મહાન સંતના પવિત્ર અને સાધનામય જીવનથી સૌ પરિચિત થાય તેવા હેતુથી સંસ્થાના પ્રતિભાસંપન બા.બ્ર.આદ. અલકાબેને પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના જીવનચરિત્રને ઉજાગર કરતી ‘ગૌરવગાથા’ ની પદ્ધમય રચના કરી છે. સંસ્થાના ત્યાણી યુવા સાધકોએ મધુર સ્વરમાં ભાવસભર આ ‘ગૌરવગાથા’નું ગાન કર્યું છે. બા.બ્ર.આદ. જનકદીઠી તથા સંસ્થાના સત્ત્રિષ્ટ કાર્યકર્તા શ્રી નિશાંતભાઈએ ખૂબ જહેમત ઉઠાવીને પૂજ્યશ્રીના ફોટોઓ તથા વીડિયોનું તેમાં સુંદર સેટીંગ કર્યું છે. પૂજ્યશ્રીના ફોટોઓ તથા વીડિયોની પ્રાપ્ત માટે આદ. મુમુક્ષુવર્ય શ્રી પ્રહૃલભાઈ લાખાણી તથા સેવાભાવી મુમુક્ષુ શ્રી સંજ્યભાઈ ખજાનો પ્રશંસનીય સહયોગ સાંપડ્યો છે. ‘ગૌરવગાથા’

નિહાળતાં પૂજ્યશ્રીના તાદેશ્ય અહેસાસની અનુભૂતિ થાય છે. પર્યુષણ પર્વ દરમ્યાન ‘ગૌરવગાથા’ વીઠિઓ પ્રસ્તુત કરવામાં આવી હતી.

દિવાળી પુસ્તિકા - 'જીવન ઉપવન' નું વિમોચન : સંસ્કારસિંચક પુસ્તિકાઓ દ્વારા સુસંસ્કારોનો ફેલાવો થાય તેવા ઉદ્દેશથી સંસ્થા દ્વારા દર વર્ષે નૂતન દિવાળી પુસ્તિકાઓનું પ્રકાશન કરવામાં આવે છે. ગ્રાંટિંગસની જગ્યાએ આ પુસ્તિકાઓ મોકલીને સુસંસ્કાર ઘડતરમાં યોગદાન આપી શકાય. આ પુસ્તિકાને સંતો અને વિદ્ધાનોના લેખો, રલકાણીકાઓ, સુવિચારો વગેરેથી સુશોભિત કરવામાં આવી છે. તા. ૦૮-૦૮-૨૦૨૧ ના રોજ આદ. શ્રી રાજેન્દ્રભાઈ કામદારના વરદ હસ્તે નૂતન દિવાળી પુસ્તિકા 'જીવન ઉપવન' નું વિમોચન કરવામાં આવ્યું. આદ. શ્રી શરદભાઈ જશવાણીએ સૌને દિવાળી પુસ્તિકા વિશે સુંદર માહિતી આપી. એક મુમક્ષુ બહેન (અમદાવાદ) તરફથી આ પુસ્તિકાની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી.

‘ભાવ પ્રતિકમણ’ પુસ્તિકાનું વિમોચન : વર્તમાન દેશકાળને અનુરૂપ પ્રતિકમણ કરવા માટે સંસ્થા દ્વારા ‘ભાવ પ્રતિકમણ’ પુસ્તિકા પ્રકાશિત કરવામાં આવી છે. આ પુસ્તિકાની દ્વિતીય આવૃત્તિનું વિમોચન તા. ૧૦-૦૮-૨૦૨૧ ના સંવત્સરીના શુભ દિને કરવામાં આવ્યું. આ પુસ્તિકાના પ્રકાશન માટેનો અર્થસહયોગ આદ. મુમુક્ષુ બહેનશ્રી જ્યોતિબેન નરેન્દ્રભાઈ શાહ (રાજકોટ) તરફથી સાંપડ્યો છે; જે બદલ સંસ્થા તેઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે. આ પુસ્તિકાની પ્રભાવના પણ જ્યોતિબેન તરફથી કરવામાં આવી હતી.

તપની આરાધના : 'તપસા નિર્જરા ચ' તપ કરવાથી કર્માની નિર્જરા થાય છે. પર્વ દરમિયાન નીચેના મુખ્ય ભાઈ-બહેનોએ 'અનશન' તપની આરાધના કરી હતી; જેઓના પારણા પૂજ્ય બહેનશ્રી તથા આદ્યા. બ્રા. શ્રી સુરેશજીના વરદ હસ્તે કરવામાં આવ્યા હતા :

- (१) श्री. विराग किंतनभाई मणियार, भुंबई - ०५ उपवास
(२) श्रीमती निमिषाबेन राजेन्द्रभाई महेता, अમदावाद - ०४ उपवास
(३) श्री. धैर्य अपूर्वभाई शेठ - ०३ उपवास.

આ ઉપરાંત અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોને એકાસણા, રસપરિત્યાગ, વૃત્તિપરિસંઘ્યાન વગેરે તપની આરાધના કરી હતી. સર્વે તપસ્વી ભાઈ-બહેનોને સંસ્થા તરફથી અનેકશ: ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ.

પ્રક્રિયા : પર્વ દરમિયાન નિત્યભક્તિ, જિનાભિષેક, જિનપૂજા, બૃહદ્દ આલોચના આદિ કાર્યક્રમો નિયમિતપણે યોજાયા હતા. આદ. બા.બ્ર. સુરેશજીએ સૌને ધ્યાનનો અભ્યાસ કરાવ્યો હતો. પર્વ દરમિયાન સંસ્થાના પ્રકાશનો, ડી.વી.ડી. વગેરે પર ૫૦% ડિસ્કાઉન્ટ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું. સંવત્સરીના દિને પ્રતિકમણ બાદ સૌને એકબીજાને ‘મિશન મિ દુક્કડમ્’ પાઠવ્યા હતા. શિબિરને સફળ બનાવવા માટે સંસ્થાના ટ્રસ્ટીગણ, કાર્યવાહક સમિતિના સભ્યો, ભોજનાલય કમિટિના સભ્યો તથા કર્મચારીઓએ અથાગ પ્રયત્નો કર્યો હતા.

સંસ્થામાં શ્રી દશલક્ષ્મણ મહાપર્વતી ઉજવણી સાનંદ સંપત્તિ

संस्थामां ता. १०-०८-२०२१ थी ता. १८-०८-२०२१ दरभियान श्री दशलक्षण महापर्वनी उजवळी धर्माल्लासमय वातावरणमां करवामां आवी. पर्व दरभियान श्री जिनाभिषेक, श्री जिनपूजा, श्री पर्वपूजा नियमितरूपे करवामां आवेल. पूज्यश्रीना स्वाध्याय वाडियो केसेटना आधारे योजाया हता. सवारे बा.प्र. आद. श्री सुरेशभैयाए परमहृपाणुदेव विरचित ‘भक्तिना वीस दोहरा’ तथा दश लक्षण धर्म विषयना आधारे मननीय स्वाध्याय आया हता तेमज सांचे ‘जैन सिद्धांत प्रवेशिका’ ना आधारे तत्त्वसभर स्वाध्याय आया हता. ता. १८-०८-२०२१ ना दिवसे प्रतिकमङ्ग करीने सौअे एकधीशने भिञ्चा भि हुक्कुझ पाठ्या हता. पर्व दरभियान नीयेना भुमुक्षु भाई-भेनोअे तपनी आराधना करी हती :

- (૧) શ્રી કમળાબેન જ્યંતિલાલ શાહ (હિંમતનગર) - ૨ ઉપવાસ, ૧૫ એકાસણા
 (૨) શ્રી જ્યંતિભાઈ કે. શાહ (હિંમતનગર) - ૧૭ એકાસણા
 (૩) શ્રી રમેશભાઈ શાહ - ૧૭ એકાસણા

- (૪) શ્રી શ્યામસુંદરજી ગુમા - ૨ ઉપવાસ, ૧૧ એકાસણા
- (૫) શ્રી નવીનભાઈ બી. શાહ (મુંબઈ) - ૧૦ એકાસણા
- (૬) શ્રી સેવંતિભાઈ કે. શાહ - ૧૦ એકાસણા
- (૭) શ્રી નયનાબેન એસ. શાહ - ૧૦ એકાસણા
- (૮) શ્રી સુશીલાબેન એમ. કોઠારી - ૧૦ એકાસણા

બા.બ્ર. સુજાતાદીદીનો દીક્ષા સમારોહ સાનંદ સંપત્તિ

બા.બ્ર. (ડૉ.) સુજાતાતાઈની આર્થિકાદીક્ષા તા. ૨૭-૦૭-૨૦૨૧ ના શુભ દિને પૂ. આચાર્ય ૧૦૮ શ્રી સુયશસાગરજી મહારાજની નિશામાં ધર્મોલ્લાસમય વાતાવરણમાં પંદ્રરપુર (મહારાષ્ટ્ર) મુકામે સંપત્તિ થઈ. તેઓશ્રીને 'શુદ્ધોહંશ્રી' નામ પ્રદાન કરવામાં આવ્યું.

બા.બ્ર. સુજાતાદીદીએ માત્ર ૧૬ વર્ષની ઉભરથી જ પ્રાતઃસ્મરણીય પૂજ્ય ૧૦૮ સમંતભડ્ર મહારાજના સાન્નિધ્યમાં શ્રી બાહુબલી બ્રહ્મચર્યાશ્રમ, કુંભોજમાં રહીને વિશેષ સાધના-ધર્મારાધના કરી હતી. કમશઃ સાત પ્રતિમા ધારણ કરીને અંતે તેઓએ આર્થિકા દીક્ષા અંગીકાર કરી. તેઓના સાધનામય જીવનમાંથી પ્રેરણા પ્રામ કરીને આપણી સંસ્થાના બા.બ્ર. જનકદીદીએ પણ પ્રથમ પ્રતિમા ધારણ કરી છે; જે આપણા સૌ માટે અનુમોદનીય અને પ્રેરણાદાયક બાબત છે.

બા.બ્ર. સુજાતાદીદીએ શાસ્ત્રી, જૈનદર્શનાચાર્ય અને Ph.D. ની ઉચ્ચ ડિગ્રી પ્રામ કરેલ છે. જિનદત શહા સ્મૂતિ પુરસ્કારથી તેઓ સન્માનિત થયા છે. તેઓ કરણાનુયોગના પ્રકાંડ વિદૃષ્ટિ છે. આ ઉપરાંત ન્યાયવિદ્યા, યુક્તિ અને આગમમાં પણ તેઓશ્રી પારંગત છે. અનેક વ્રતીત્યાગી, તપસ્વીગણ પણ તેઓ સાથે તત્ત્વચર્ચા કરવા ઉત્સુક રહે છે. તેઓશ્રીએ અનેક શ્રાવક વ્રતી તેમજ પ્રતિમાધારી અને ત્યાગી લોકોની વાત્સલ્યભાવે સેવાઓ કરી છે. સંલેખના-સાધિકા, શીલસંવર્ધિકા, જિનધર્મ પ્રભાવક, મહાવિદૂષી એવા આર્થિકા શુદ્ધોહંશ્રી માતાજીને કોબા પરિવાર વંદના કરે છે. પૂજ્ય સમંતભડ્ર મહારાજના સંયમજીવનની પ્રભાવ સંતશ્રી આત્માનંદજી પર પણ પણ્યો હતો. મહારાજશ્રીના દર્શન-સત્સંગ અર્થે પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી અવારનવાર કુંભોજ જતા. બા.બ્ર. સુજાતાદીદીએ પણ અનેકવાર કોબા પધારીને સૌને સ્વાધ્યાયનો લાભ આપેલ છે. સંસ્થાના પ્રતિનિધિ તરીકે બા.બ્ર. જનકદીદી સુજાતાદીદીના દીક્ષા સમારોહમાં ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. તેઓશ્રીના સંયમજીવનને કોટિશઃ પ્રણામ.

દીક્ષાર્થીનું અભિવાદન

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી ૧૦૮ શ્રી સુનીલસાગરજી મહારાજના સંઘસ્થ દીદી - શેતાદીદી વિજ્યાદશમી (દશેરા) ના શુભ દિને જિનદીક્ષા (આર્થિકા દીક્ષા) અંગીકાર કરશે. તેઓની સાથે ૨૫ જેટલા મુમુક્ષુઓની દીક્ષા શ્રી અણદેશ્વર પાર્વતીનાથ (રાજસ્થાન) મુકામે યોજાશે. આદ. શેતાદીદી આપણી સંસ્થામાં પધાર્યા હતા. પૂજ્ય બહેનશ્રી, બા.બ્ર. જનકદીદી સહિત સંસ્થાના મુમુક્ષુઓએ શેતાદીદીનું ભાવભીનું અભિવાદન કર્યું હતું અને સંયમજીવનની ખૂબ અનુમોદના કરી હતી.

પૂ. આર્થિકાશ્રી શુભમતિમાતાજી દ્વારા સંસ્થાને 'શ્રી ષટ્ટંડાગમ' શાસ્ત્ર અર્પણઃ

પૂજ્ય આર્થિકા ૧૦૫ શ્રી શુભમતિમાતાજી ચાતુર્મસિ અર્થે ઈડરમાં બિરાજમાન છે. તેઓશ્રીના પુનિત પગલા સંસ્થામાં થયા છે. સંસ્થાને સમર્પિત સેવાભાવી મુમુક્ષુવર્ય આદ. શ્રી જયંતિભાઈ તથા આદ. શ્રી કમળાબેન જયંતિભાઈ શાહ (હિંમતનગર) પૂજ્ય માતાજીના દર્શન અને સત્સંગ અર્થે ઈડર મુકામે ગયા હતા ત્યારે પૂજ્ય માતાજીએ 'શ્રી ષટ્ટંડાગમ' શાસ્ત્ર આપણી સંસ્થાને અર્પણ કર્યું હતું. આ માટે સંસ્થા પૂ. આર્થિકાશ્રી શુભમતિમાતાજીની ઋષી છે અને તેઓશ્રીના સંયમજીવનને નમસ્કાર કરે છે.

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા

સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :-

ભોજનાલય કાયમી તિથિ :	(૧) શ્રી પ્રકાશભાઈ હેમેન્ડ્રભાઈ શાહ, અમદાવાદ	રૂ. ૧૦,૦૭,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી શિલ્પાબેન પુલકિતભાઈ મહેતા, વડોદરા	રૂ. ૧,૫૧,૦૦૦/-
ભોજનાલય :	(૧) શ્રી જગજીવન ઝવેરચંદ શાહ, અમદાવાદ (સ્વામીવાત્સલ્ય)	રૂ. ૨૧,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી બીનાબેન જી. સોમાણી, અમદાવાદ (જ્ઞાનદાન, જીવદ્યા)	રૂ. ૨૦,૦૦૦/-
	(૩) શ્રી પરાગ અનિલભાઈ માટલિયા, અમદાવાદ	રૂ. ૧૧,૦૦૦/-
	(૪) શ્રી જ્યોતિબેન વિક્રમભાઈ શાહ, અમદાવાદ (તપસ્વીઓના પારણા)	રૂ. ૧૧,૫૦૦/-
ગુરુકુળ :	(૧) શ્રી શાંતિલાલ સી. મહેતા, મુંબઈ	રૂ. ૧,૦૧,૦૦૦/-
સાધારણ :	(૧) શ્રી ઉખાબેન નાલિનભાઈ કોઠારી, યુ.એસ.એ.	રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦/-
	(૨) શ્રી નિશીત ભરતભાઈ શાહ, મુંબઈ	રૂ. ૧૧,૦૦૦/-
પુસ્તક પ્રકાશન :	(૧) શ્રી જ્યોતિબેન નરેન્દ્રભાઈ શાહ, રાજકોટ	રૂ. ૨૫,૦૦૦/-

= ‘જૈન હેલ્પ કેર સેન્ટર, કાન્પુર’ (ઉ.પ.) ને મળેલ એવોડ તથા શિઓ

‘શ્રી દિગંબર જૈન પવિત્ર ઔષધાલય’ અંતર્ગત ‘જૈન હેલ્પ કેર સેન્ટર, કાનપુર’ (૩.૫.) દ્વારા સમાજકલ્યાણની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ ચાલી રહી છે. આપણી સંસ્થા સાથે ઘનિષ્ઠ રીતે સંકળાયેલા એવા અત્યંત સરળ, નિખાલસ, સદ્ગુણાનુરોગી, અતિ વિનભ્ર, સેવાનિષ અને મુમુક્ષુવિશેષ આદ. શ્રી સંતોષકુમાર જૈન આ સેન્ટરના અધ્યક્ષ તરીકે પ્રશંસનીય સેવાઓ આપી રહ્યા છે. સેન્ટર અંતર્ગત OPD સેવાઓ, નિઃશુલ્ક દવાઓનું વિતરણ, મેડિકલ કેમ્પનું આયોજન, પૂરગ્રસ્તોને સહાય જેવી અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ ચાલી રહી છે. આ સેન્ટર દ્વારા કોરોનાકાળમાં લગભગ ૬૦૦ જેટલા લોકોને ઓક્સિજન બનાવવા મશીન તથા ઓક્સિજન સિલિન્ડરનું નિઃશુલ્ક વિતરણ કરવામાં આવેલ. આ સેવાઓની નોંધ લઈને ‘દૈનિક જાગરણ ચુપ’ દ્વારા આ સેન્ટરને એવોઈ, શિલ્પ તથા સર્ટિફિકેટ એનાયત કરવામાં આવેલ છે. ૩.૫. ના અગ્રગણ્ય અખભારોએ પણ આ અંગેનો સચિત્ર અહેવાલ આપેલ છે. સમસ્ત કોબા પરિવાર સમાજની નિઃસ્વાર્થ સેવાઓ બદલ આદ. શ્રી સંતોષકુમાર જૈનને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે.

વૈરાગ્ય સમાચાર

[૧] અમદાવાદ : સ્વ. સુખોધભાઈ શિવલાલ શાહના ધર્મપત્ની તથા શ્રી સંજ્યભાઈ, શ્રી સમીરભાઈ અને સુજણી સંગીતાબેનના કુટુંબના વટવૃક્ષ સમા પ્રેમાળ તેમજ સમતામૂર્તિ માતુશ્રી હસુમતીબેન (હસુબા) સુખોધભાઈ શાહનું તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧ ના ગુરુવારના દિવસે ૮૫ વર્ષની વયે દેહપરિવર્તન થયું છે.

શ્રીમદ્ રાજયંત્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા પરિવારના આદ. સ્વ. શ્રી ભોગીભાઈ શિવલાલ શાહ (સાયકલવાળા) પરિવારના ગ્રણેય ભાઈઓનું સંયુક્ત કુટુંબ એ આ કાળમાં એક આદર્શ સદ્ગુહસ્થ પરિવાર કહી શકાય. તેઓના કુટુંબને ‘આદર્શ સાસુ-વહુ’ નો જૈન સમાજ તરફથી એવોઈ મળેલો છે. સમગ્ર કુટુંબ સત્તધર્મનિષ્ઠ, સુસંસ્કારી, સદ્ગુણાસંપત્ત અને સેવાપરાયણ છે. ગ્રણેય ભાઈઓ, ગૃહિણીઓંને તથા સૌભાગ્યકોમાં પરસ્પર પ્રેમ, ધર્મભાવનાના સુસંસ્કાર તથા સંપનો સુસમન્વય જોઈને સૌભાગ્યની લાગણી અનુભવે છે. આવા સદ્ગુહસ્થ પરિવારના સદ્ગુહિણી એવા હસુભતીબેનનો પ્રભુસ્મરણ કરતાં કરતાં શાંતિપૂર્વક દેહવિલય થયો છે; જેથી તેઓના પરિવાર તેમજ કોબા પરિવારને મોટી ખોટ પડી છે, પરંતુ ખેદ નહીં કરતાં તેઓના ગુણોનું સ્મરણ કરીને તે સદ્ગુણોને આપણે આત્મસાતુ કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેઓ વાત્સલ્યના વારિધિ સમાન હતા. તેઓ ધર્મનિષ્ઠ, સેવાભાવી તેમજ ભક્તિપ્રધાન હતા. ‘રામ રાખે તેમ રહ્યીએ’ - આ મંત્રને તેઓએ પોતાના જીવનમાં વણી લીધો હતો. તેઓને પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે અત્યંત અહોભાવ અને ભક્તિભાવ હતો. સંસ્થા પ્રત્યે પણ તેઓની અદ્ભુત નિષા હતી.

પ્રભુભક્તિ અને ગુરુભક્તિ તો તેઓના રગેરગમાં વ્યાપેલી હતી. તેઓશ્રીએ પોતાના જીવનમાં દ્યાની સરવાણી વહાવી હતી. તેઓશ્રીએ પોતાની જીવનરૂપી લતાને સુસંસ્કારોરૂપી સુમનોથી સુવાસિત રાખી હતી. પોતાના પરિવારમાં પણ તેઓશ્રીએ સુસંસ્કારોનું સિંચન કર્યું હતું. તેઓ સ્વભાવથી હિમતવાળા હતા. છેલ્લા ત્રણ-ચાર વર્ષથી તેઓને શારીરિક અસ્વસ્થતા હોવા છતાં ઘણી સમતા રાખી હતી. માંદગી દરમિયાન પણ તેઓ નિરંતર પ્રભુ-ગુરુનું સ્મરણ કરતા. અનુકૂળતાએ તેઓ કોબા દર્શન-સત્તસંગ અર્થે પણ આવી જતા. તેઓ કહેતાં, “જે કર્મ ઉદ્યમાં આવ્યું છે તે જવા માટે આવ્યું છે. માટે તેમાં જોડાઈને દુઃખી થવાનું નથી અને વધારે પાપ બાંધવાનું નથી.” તેઓના સંતાનોએ તેઓની સારી સેવાશુશ્રૂપા કરી છે.

આવો સદ્ગુણી આત્મા આવતા ભવોમાં વિશેષ આરાધના કરી શીધતાથી પરમપદને પ્રામ કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હદ્યપૂર્વકની પ્રાર્થના છે. સમગ્ર કોબા પરિવાર સ્વ. હસુમતીબેનના આત્માને હદ્યપૂર્વક શ્રદ્ધાંજલી અર્પે છે.

[૨] કોબા : સરળ, નિખાલસ અને મૈત્રીપૂર્ણ સ્વભાવથી સુશોભિત અને સ્વાધ્યાયકાર આદ. શ્રી અનુપમભાઈ શાહના ધર્મપત્ની શ્રીમતી નીતાબેન અનુપમભાઈ શાહે તા. ૨૧-૦૮-૨૦૨૧ ના રોજ કોબા આશ્રમમાં પૂજ્ય બહેનશ્રીના સાન્નિધ્યમાં અને તેમના પરિવારની હ્યાતીમાં શાંતિપૂર્વક આપણી વચ્ચેથી ચિરવિદાય લીધી છે.

સ્વ. નીતાબેનને પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજ પ્રત્યે અત્યંત અહોભાવ હતો. કોબા આશ્રમમાં રહીને તેઓશ્રીએ પૂજ્યશ્રીના સત્સમાગમનો સારો લાભ લીધો હતો. મુંબઈમાં પૂજ્યશ્રી તેઓના નિવાસસ્થાને પથારતા ત્યારે પૂજ્યશ્રી અને મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોની સેવા-શુશ્રૂપા કરવામાં તેઓને અનેરો આનંદ આવતો. સેવાની ભાવના તેઓના રગેરગમાં વ્યાપેલી હતી. તેઓ રસોઈકળામાં નિપુણ હતા. ‘ગમતાનો કરીએ ગુલાલ’ અનુસાર પૂજ્યશ્રી માટે નવીન વાનગી બનાવીને પીરસવામાં તેમજ ગુરુકૂળના બાળકોને અલ્યાહાર આપવામાં આનંદ થતો. ‘શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર’ અને ‘શ્રી અમિતગતિ સામાયિક પાઠ’ નું પારાયણ રાજમંદિરમાં તેઓ નિયમિતપણે કરતા હતા. તેઓ મિલનસાર સ્વભાવના અને ભક્તહદ્યવાળા હતા. તેઓ અજાતશત્રુ હતી. તેઓશ્રીએ પોતાના જીવનરૂપી લતાને સુસંસ્કારોરૂપી જણના સિંચન દ્વારા નવપલ્લવિત રાખી હતી. તેઓશ્રીનો સહનશીલતાનો ગુણ આપણા સૌ માટે ખરે જ સરાહનીય છે. છેલ્લા થોડા વર્ષાની બીમારી દરમિયાન તેઓએ રાખેલ શાંતિ અને સમતા સૌના માટે અનુકરણીય છે. કોબા આશ્રમમાં પૂજ્ય બહેનશ્રી અને મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ તેઓની સેવા-શુશ્રૂપામાં પ્રશાસનીય સહયોગ આપ્યો હતો. તેઓશ્રી પોતાની ગ્રાણેય દીકરીઓને ધર્મસંસ્કારોનો વારસો સોંપત્તા ગયા છે. સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે અને તેઓ અલ્ય ભવોમાં પરમપદને પ્રામ કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હદ્યપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

[૩] રાજકોટ : પૂ. શ્રી કાનજી સ્વામીના અનન્ય ભક્ત શ્રી કિશોરભાઈ મુલજીભાઈ લાખાણીનું ૮૬ વર્ષની વધે તા. ૨૪-૦૮-૨૦૨૧ ના રોજ દેહ પરિવર્તન થયેલ છે. તેઓ ફક્ત ૧૦ વર્ષની ઉંમરથી કૌંઠિબિક, ધાર્મિક સંસ્કાર પામેલ અને ૧૩ વર્ષની ઉંમરે રાજકોટમાં પ્રથમ દિગ્ંબર મંદિરના ખાતમુહૂર્તથી મંદિરના કાર્યમાં જોડાયા. ૧૫ મા વર્ષે પ્રથમ પ્રતિજ્ઞા મહોત્સવમાં ખૂબજ ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લીધો. ત્યારબાદ પૂ. કાનજીસ્વામીના સાન્નિધ્યમાં રાજકોટમાં જેટલી પ્રતિજ્ઞાઓ, ધાર્મિક પ્રસંગો ઉજવાયા તેમાં ખૂબજ ઉત્સાહપૂર્વક જવાબદારી સંભાળીને કાર્યો પૂરા કર્યા. મંદિરના દ્રસ્તી તરીકે પોતાના જીવનના અત્ય સુધી રહીને જવાબદારી નિભાવી અને તે સમય દરમિયાન પણ પોતાનો શાસ્ત્ર સ્વાધ્યાય જાળવી રાખ્યો. શાસ્ત્રોનું અધ્યયન દરરોજ થયા જ કરતું અને ગમે તેવી નાદુરસ્ત તબિયત હોય પણ મંદિરના કામ માટે કાયમ માટે હાજર જ હોય. તેઓ પ્રસંગોપાત કોબા પથારતા. અંતિમ સમયે ફક્ત જ્ઞાન આત્મા સિવાયની કોઈ વાતમાં રસ નહોતો અને છેલ્લા સમય સુધી શ્રી સામયસારજ શાશ્વતી ગાથાઓનું રટણ કરતા રહ્યા. આવા શ્રી કિશોરભાઈ પોતાનું જીવન સાર્થક કરી ગયા અને આવતી પેઢીને પ્રેરણા આપી ગયા છે. સ્વર્ગસ્થના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે અને આગામી થોડા ભવોમાં પરમપદને પ્રામ કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હદ્યપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

**પૂ. આચાર્ય ૧૦૮ શ્રી સુયશસાગરજીના સાક્ષિધ્યમાં
સંસ્થાના ત્યાગી સાધકો, પંટરપુર (મહારાષ્ટ્ર)**

**પૂજય આર્થિકા શ્રી શુભમતિમાતાજી પ્રેરિત
'શ્રી ષટખંડાગમ' શાસ્ત્રની અર્પણવિધિ**

બા.ભ. (ડૉ.) સુજાશ્રી સુજાતાદીદીની આર્થિકાદીક્ષા વેળાએ

**'જૈન હેલ્પ કેર સેન્ટર, કાનપુર' (ઉ.પ.)
ને મળોલ એવોર્ડ તથા શિલ્ડને સ્વીકારતા
આદ. મુખ્યવિશેષ શ્રી સંતોષકુમાર જૈન**

આદ. શેતાદીદી (દીક્ષાર્થી) નું સંસ્થા દ્વારા અભિવાદન

